

1975. XXIX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

1975. XXIX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Harminc esztendő

Harminc esztendő

A felszabadulás harmincadik évfordulója helytörténetírásunk számára azt a feladatot sugallja, hogy folyóiratunk most induló évfolyamában eddigi feladataink teljesítésén kívül külön figyelmet fordítsunk az 1945 óta eltelt emberöltő feltárására. Egyrészt már megvan a szükséges történeti távlatunk ahhoz, hogy a helytörténetnek ezt a legújabb korszakát, különösen pedig első szakaszát Sopron város és a megye fejlődésének egész folyamába beillesszük, másrészt még elég nagy számban élnek azok, akik ez emberöltő eseményeinek részesei voltak, akik sok olyan részletet, összefüggést ismernek vagy tudnak megvilágítani, amelynek írásos forrásainkban alig vagy egyáltalán nincsen nyoma. A források számbavétele, részletek feltárása mellett gondolnunk kell e legújabb korszak nagyobb belső, sajátosan helytörténeti összefüggéseire, valamint külső, az országos történet mércéjével mért helyzetére is.

A feladat sokrétű, a helytörténetírásban érdekelt minden tudományág művelőinek közreműködését kívánja meg. Reméljük, hogy az évfordulónak ez az ösztönzése a most induló évfolyamunkon túl is terjed, és hogy 1977-ben, Sopron várossá emelésének 700 éves jubileumára az eddiginél gazdagabb termést takaríthatunk be.

A szerkesztő bizottság

1975. XXIX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Szita Szabolcs: Az ifjúsági mozgalom kibontakozása Sopronban a felszabadulás után (1945–1948)

2 Szita Szabolcs: Az ifjúsági mozgalom kibontakozása Sopronban a felszabadulás után (1945–1948)

1975. XXIX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Szita Szabolcs: Az ifjúsági mozgalom kibontakozása Sopronban a felszabadulás után (1945–1948) / I.

I.

1. 1945 áprilisának első napjaiban Sopronban a helyzet szinte kilátástalannak látszott. A városnak és lakosságának okozott károkat sokan helyrehozhatatlannak ítélték meg. Sopron csak több hónapos késéssel jutott a magyar történelem új szakaszába, s több okból „a demokratikus átalakulásban, az újjáépítésben, új életünk minden megnyilvánulásában is elkészt”¹⁽¹⁾ Voltak azonban a városban olyan munkások, parasztok és értelmiségiek, akik a vigasztalan állapotok ellenére is érezték, hogy nem szabad csüggedni. Tudták, hogy haladéktalanul forradalmi tettekre, erőfeszítésekre van szükség az új és szebb haza kialakítása érdekében.

Voltak, akik megtették az első kezdeményező lépéseket, akik vállalták a letűnt rendszerrel való felelősségteljes leszámolást, a passzív magatartást tanúsító lakosság felrázását, a demokratikus átalakulás megindítását.²⁽²⁾ Ezért a korábban felszabadult országrészek példájára a felszabadulást követő héten megindult a városban a forradalmi és demokratikus pártok megalakítása, a népi szervek életre hívása. Zömmel olyanok vettek kezükbe az ügyek intézését, akik addig ki voltak zárva a hatalomból. A feltételek kedvezőek voltak a forradalmi folyamat számára, amely antiimperialista, antifeudális és demokratikus célkitűzésekkel indult.

A kezdeményezést a kommunisták ragadták magukhoz. Az elsőnek (április 7.) megalakult Magyar Kommunista Párt (MKP) mutatott példát a többi párt: a Szociáldemokrata Párt (SzDP), Nemzeti Paraszt Párt (NPP), Független Kisgazda- Földmunkás és Polgári Agrárpárt (FKP) megalakításához. Április 16-án megalakult a Soproni Nemzeti Bizottság, 21-én pedig napvilágot látott az „Új Sopron” című napilap, a demokratikus sajtó első száma.

A közélet megindítása során a feladatok közé tartozott az ifjúság mozgósítása, megnyerése is. A magyar ifjúság többsége az ellenforradalmi, burzsoá rendszertől fasiszta szellemű, kommunistaellenes nevelést, szociális elmaradottságot örökölt. A párt azt vallotta, hogy az egyik legfontosabb társadalmi feladat az ifjúság átnevelése. A társadalmi, mozgalmi körülmények az ifjúság antifasiszta, demokratikus erőinek tömörítését igényelték. Olyan ifjúsági tömegszervezetre volt szükség, amely a fiatalok minden rétegét tömöríti az időszerű társadalmi feladatok megoldására.

05 VP 172 3/5 1320 : *Rege in 6 1945*
 N. KIR. HONVEDELNI MINISZTER UR 35. OSZTÁLYÁNAK, KOESZEG. =
 JELENTEM, HOGY SOPRON GYSEV. AALLOMAASUNKAT EES SOPRONI
 UEZLETIGAZGATOSAAGUNKAT F. EEVI MAARCIVS HO 4-EEN 13 ORA
 39 PERCTOEL 33 PERCES IDOETARTANU LEEGITANADAAS EERTE. AZ AALLOMAAS
 TERUELETEERE EES AZ UEZLETIGAZGATOSAAG EEPUELETEERE LEDOBOTT
 BOMBAK SZAMA KB. 95, DE. 500-100 KG-OS ROMBOLO BOMBA. HALAALASEI
 EES SEBESUELEES AZ EDDICI NECAALLAPITASOK SZERINT NEM TOERTEENT.
 A ROMBOLAAS CI IGEN NAGY MEERVUEEK. AZ AALLOMAAS VAAGAANYAIT A GYOER
 FELOELI REJAARATHOZ CSA TLAKOZO TOELTEEST, AZ EBENFURT FELEE VEZETO
 VONALAT AZ 55. SZ. OERHAAZIS A LEEGITANADAS SULYOSAN NECPONGALTA.
 A FELVEETELI EEPUELET, A MUEHELY EES AZ UEZLETIGAZGATOSAAGI
 EEPULET NAGYREESZ TOENKRE NENT. A HIRHAALOZAT NECSZAKADT.
 A HELYREALLITIASI MUNKAALATOK A LEEGITANADAAS UTAAN AZONNAL
 MEKKEZDOEDTEK. GYOER FELEE A FORCALMAT AZ 52. SZ. OERHAAZTOL
 TARTJUK FENN EBENFURT FELOEL A VONATOK BAUMCARTEN AALLOMAASIG
 KOEZLEKEDNEK. = DR. HARTMANN. ++

3A GYSEV igazgató távirata az 1945. március 4-i bombatámadásról. (Liszt F. Múzeum)

4Mátyás király utca 1945. (Liszt F. Múzeum)

Egységes és demokratikus alapokon álló, demokratikus szellemet kisugárzó ifjúsági szervezet létrehozása volt a cél Sopronban is. Ennek a nem könnyű feladatnak megoldását az MKP soproni szervezete vállalta.³⁽³⁾ A továbbiakban az országban és a városban lezajlott politikai küzdelmek, pártharcok és az erőviszonyok ⁵változása formálta az ifjúsági egység gondolatát, a történelmileg szükségszerű nemzeti

egység mellett az ifjúsági egység alakulását.

Az MKP által életre hívott Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetségnek (MADISZ) a felszabadulást követő évek ifjúsági életében, a demokratikus átalakulásban jelentős szerep jutott. A MADISZ legfőbb érdeme, hogy a különböző osztályhelyzetű és politikai felfogású fiatalokat egységes, demokratikus nevelésben részesítette. Meg tudta akadályozni, hogy az ifjúság jelentős része a demokráciaellenes erők befolyása alá kerüljön. Ezért létrehozása és „Egységbe ifjúság!” jelszava politikailag helyes volt, még akkor is, ha az ifjúság szervezeti egységét csak rövid ideig sikerült megvalósítani.⁴⁽⁴⁾ Az ország, a város ifjúságának valós érdekét kifejező kommunista ifjúságpolitika meghatározó szerepe az ifjúsági egység kialakulásában ma már történelmi tény.

Tanulmányunk célja, hogy ennek tükrében vázolja az 1945–1948-as évek soproni ifjúságának tevékenységét, mérlegelve az ifjúsági egység gondolatának érvényesülését a városban, a Magyar Ifjúság Népi Szövetsége megalakulásáig.

A MADISZ emblémája (G. Nagy Béla reprodukciója)

1975. XXIX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Szita Szabolcs: Az ifjúsági mozgalom kibontakozása Sopronban a felszabadulás után (1945–1948) / II.

II.

2. 1945. április 25-én közli az „Új Sopron” a „Magyar Demokratikus Ifjúsági Tábor” kiépítésére szóló felhívást. Ennek nyomán április 28-án az MKP Széchenyi tér 2. sz. alatti helyiségében megalakult a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség soproni szervezete.⁵⁽⁵⁾ Az alakuló ülésen a munkásifjúság (főleg pamutipari fiatalok), egyetemi hallgatók, néhány középiskolás és a pártok kiküldöttei vettek részt. Hétfagú ideiglenes vezetőséget választottak. A vezetőség munkája nyomán a következő napokban több felhívás, kiáltvány jelenik meg. Számos tervet, lelkes elképzelést dolgoznak ki rövid idő alatt. Az „Új Sopron” máj. 3-i számában írja: „a vezetőség azt tűzte ki célul, ... minden erejével azon lesz, hogy fiatalságunkat arra nevelje, hogy élni is tudjon szabadságával.”

A felszabadulás utáni első ifjúsági gyűlés (V. 10.) előkészítése nem volt zavartalan, bár a szervezést Budapestről érkezett ifjúsági vezetők is segítették. ⁶Erről szól Rózsa László szervező: „A főispán magához hívatta az egyetemi ifjúság három képviselőjét és ... azt mondta, szervezzék meg a szövetséget az

értelmiség képviselői, nehogy az alulról jövők ragadják magukhoz a vezetést vagy a kezdeményezést.” Majd Rózsa így folytatja: „a mi sorainkban bizony többségben képviselve van a parasztság és munkásság is ... Mi éppen abból indulunk ki, hogy felismertük a munkás- paraszt és értelmiségi ifjúság közé vert éket és szétmorzsoljuk azt. A MADISZ-ban ... ledöntjük a reakció által közéjük vert gátakat⁶⁶”

Az MKP székháza 1945. május 1-én. (Bognár Antal felvétele)

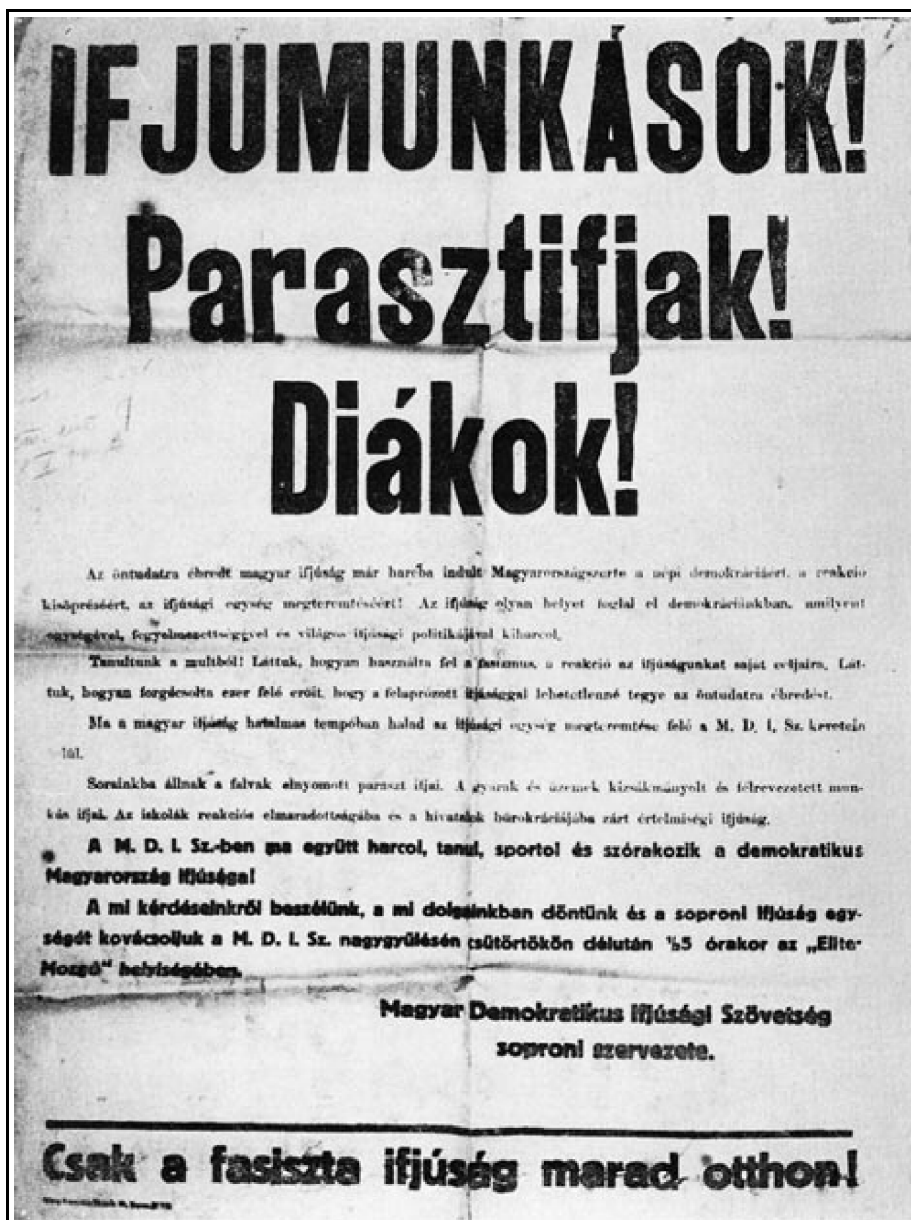
Emlékeztetnünk kell arra, hogy Sopronban a demokratikus átalakulás más szintről indult, mint az ország korábban felszabadult keleti részeiben. Bár a helyi pártok a meginduláskor az országépítés főbb kérdéseiben együttműködést hangoztatnak, a rész kérdésekben rövidesen felszín alatti érdekkülönbségek törnek elő. A haladó demokratikus irány és a polgári konzervatív vonal elkülönülését mutatja a kispapapárti főispán nyílt beavatkozása az ifjúsági szövetség szervezésébe is.

7A sopronkőhidai MKP szervezet felvonulása a május 1-i ünnepségen. (Liszt F. Múzeum)

8A fertőrákosi MKP szervezet felvonulása a május 1-i ünnepségen. (Liszt F. Múzeum)

9MADISZ-plakát 1945. május 10. (Liszt F. Múzeum)

Megállapítható, hogy a különböző pártok központjaiból kiküldött szervezők, megbízottak Sopronba már „harcdezten”, a korábban szerzett taktikai tapasztalatokkal, kész tervekkel felvértezve érkeztek. Így a soproni demokratikus átalakulás kezdetei egybeesnek a két irányzat országosan kifejlődőben 10lévő, nyílt vagy burkolt hatalmi harcával.⁷⁽⁷⁾ Az előzményektől függetlenül az „Elite Mozgóban” (Torna u.) tartott ifjúsági gyűlés lelkes hangulatban, minden ifjúsági réteget képviselő hallgatóság előtt zajlott le. Ekkor került szóba első alkalommal az ifjúsági napok megrendezése, „ahol a fiatalok problémái, bajai és panaszai kerülnek megvitatásra.⁸⁽⁸⁾”

Megalakult az új városi vezetőség is:

Elnök:	Bartos Lajos	szövőmunkás
Titkár:	Harkó Tibor	bányamérnökhallgató
Jegyző:	Kuszák Katalin	pénztárosnő
Szervezők:	Ábrahám Terézia Horváth Elemér	gyár-gondozónő villanszerelő
Kultúr megbízott:	Rempert Zoltán	kohómérnökhallgató
Sajtó- és propaganda megbízott:	Kókay I. Zoltán	szig. erdőmérnök
Gazdasági megbízott:	Magasi Károly	segédmester
Sport megbízott:	Vitek Gyula	szövőmunkás

A gyűlést követően a hallgatóság kart-karba fűzve, hangos nótaszóval menetelt végig a város főbb utcáin, majd a Petőfi téren oszlott szét.

A soproni ifjúsági élet újrakezdését jelentette ez a nap. A szovjet városparancsnokság segítségével használatba vették a fiatalok az Ógabona téri Festetich-majorban a volt levante-otthont. A MADISZ leánybrigád példamutató rohammunkával rendbehozta az új otthon berendezését és 20-án már táncos, műsoros összejövetelt rendeztek.⁹⁽⁹⁾ A vezetőség nagyvonalú lépéseket tesz: megkísérli a Sportuszoda megszerzését, „Demokratikus Ifjúság” címmel hetilapot tervez, a Széchenyi tér sarkán könyvkereskedést akar nyitni.¹⁰⁽¹⁰⁾ A nagylétszámú diákság azonban nem mozdul. A vezetőség ezért felhívja a diákokat, hogy maguk határozzanak a MADISZ-ba való belépésükről, mert ha a tanárokat kérdezik meg, azok visszatartják őket.

A felszín alatti nézeteltérések felbukkanása nem is várat sokáig magára. A május 28-i kommunista nagygyűlésen Kiss Károly, az MKP Központi Vezetőségének tagja a Városi Színházban kijelentette: „A kommunisták nem szerveznek külön ifjúsági szervezetet. A kommunisták úgy az ifjúságot, mint a nőket egy széleskörű ifjúsági és női szervezetbe segítenek szervezni. A Nemzeti Függetlenségi Frontban lévő pártok közösen fognak ehhez a munkához.”¹¹⁽¹¹⁾

Ennek hatására 30-án a MADISZ újabb ifjúsági gyűlést rendezett az „Elite Mozgóban”, ahol Vidos Tibor budapesti kiküldött a munkásfiatalok problémáiról tartott hozzászólásokkal tarkított előadást.

Ifjúmunkások! Parasztifjak! Diákok!

Az öntudatra ébredt magyar ifjúság már harcba indult Magyarországszerte a népi demokráciáért, a reakció kisöpréséért, az ifjúsági egység megteremtéséért! Az ifjúság olyan helyet fog elfoglalni demokráciánkban, amilyent egységével, fegyelmezettségével és világos ifjúsági politikájával kiharcol.

Tanultunk a múltból! Láttuk, hogyan használta fel a fasiszmus, a reakció az ifjúságunkat saját céljaira. Láttuk, hogyan forgácsolta ezer felé erőlt, hogy a felaprózott ifjúsággal lehetetlenné tegye az öntudatra ébredést.

Sorainkba álltak a falvak elnyomott parasztfiái. A gyárak és üzemek kizsákmányolt és féltrevezetett munkás ifjai. Az iskolák reakciós elmaradottságába és a hivatalok bürokráciájába zárt értelmiségi ifjúság.

A M. D. I. Sz.-ben ma együtt harcol, tanul, sportol és szórakozik a demokratikus Magyarország ifjúsága. A mi kérdéseinkről beszélünk, a mi dolgainkban döntünk és a soproni ifjúság egységét követjük a M. D. I. Sz. nagygyűlésén csütörtök délután 1/5 órakor az Elite-Mozgó helyiségében.

Magyar
Demokratikus Ifjúsági Szövetség
soproni szervezete

¹¹MADISZ-felhívás. 1945. június 28. (Liszt F. Múzeum)

Júniusban a MADISZ városi szervezetének már 180 tagja van, ebből 28 ifjú az MKP tagja.¹²⁽¹²⁾ A pártok ekkor már országosan létrehozták ifjúsági szervezeteiket. ¹²E tény elkerülhetetlenül beleszólt a helyi ifjúságpolitikába is. Így a MADISZ-vezetők meglepetésére, a sikeres összejövetelt követően a Roth cukrászda volt helyiségének hirdető-tábláján megjelentek a különböző pártok ifjúsági szervezeteinek felhívásai. A MADISZ elnöke megbélyegzi az egységbontást, ¹³cikkét ír: „A párt csak párti ifjúságot nevelhet. Csak magának és saját nézeteinek megfelelően csiszolja, tehát más párt világnézetével szemben

elfogulttá teszi, megteremti az elkülönültséget, végeredményben az egység gondolatának legveszedelmesebb megbontója lesz.”¹³⁽¹³⁾ Az ifjúság haladó erői ekkor még nem látják teljességgel a következményeket, bizakodók. Irodalom- és társadalomtudományi munkaközösséget hoznak létre, faliújságot indítanak a Széchenyi téren, rölapokat készítenek, dekorálnak. A titkári posztra Ostoros György (MKP) kerül, a tanárság megnyerése, a szövetség befolyásának növelése érdekében pedig a városban tekintélynek örvendő dr. Révai Zoltánt, a kereskedelmi iskola pártonkívüli tanárát a MADISZ díszelnökének kéri fel.

SOPRON DOLGOZÓI!

TIRÓLATOK LESZ SZÓ

a vasárnapi

NAGYGYŰLÉSEN!

a Városi Színházban, d. e. 11 órakor

Mindenki ott legyen!

Erősítsük az egységet!

**Magyar Kommunista Párt
Szociáldemokrata Párt
Szabad Szakszervezetek**

Felhívás az 1945. június 10-i munkásgyűlésre. (GYSm. 2. sz. levéltár)

Június 10-re jelentős propagandával meghirdetik a Magyar Ifjúság Napját, melyet a különböző ifjúsági szervezetekkel való egyezkedés után, „semleges helyen”, a Teológia előtt szerveznek meg. Ezalatt azonban a reakció sem tétlen. Az ellenpropagandával párosult passzivitás eredményeként a MADISZ által várt

létszámnak csak töredéke, mintegy 50 fő vett részt a nagyszabásúra tervezett megmozduláson.¹⁴⁽¹⁴⁾ A két munkáspártot, a számbajöhető munkásifjúságot a reakció elleni élesedő küzdelem más feladatai kötik le. Ugyanezen a napon Sopronban háromezres nagygyűlésre kerül sor. Az újjáépítés sokirányú feladatai meggyorsítását célzó munkástüntetés a főispán lemondásának követelésében tetőzött. Ekkor történt meg Sopronban az első nyílt összetűzés a haladás és a reakció, a népi és polgári irányzat között.

Ez az esemény a városi fiatalságot is tovább bontotta: a demonstráló munkástömegekkel szemben felvonultatott kiscgazdapárti ifjúság dr. Hám Tibor főispán mellett állt ki.¹⁵⁽¹⁵⁾ A sorok szorosabbra zárása érdekében az MKP 20-án ifjúkommunista összejövetelt szervez. A MADISZ vezetősége a szervezetet ért rágalomözön ellen több alkalommal ismerteti a szövetségnek az ifjúság valódi érdekeit kifejező célkitűzéseit. Ebben már segítséget ad a MADISZ Központ is: a megyei székhelyeken dolgozó MADISZ szervezetek vezetőinek országos értekezleten ad tájékoztatást. A soproni ifjúsági vezetők felismerik: „nemcsak a romeltakarítás, hanem a szellemi romok eltakarítása is tett, ha felszámol minden szekta szellemmel, válaszfalal és a nagy kérdések közös megtárgyalásában forrasztja egyggyé a három ifjúsági réteget.”¹⁶⁽¹⁶⁾

Sokirányúan kezdeményeznek a MADISZ fiatalok. Munkával, tettekkel bizonyítják, hogy azonosulnak a demokratikus átalakulással, a népi demokratikus forradalommal. Élen járnak a romeltakarításban, segítenek az aratásnál, a hulladékgyűjtésben. Harcot hirdetnek a felburjánzó feketepiac ellen. Színes előadások hangzanak el a fiatalok gondjairól, tennivalóiról. A lánycsoport tartalmas foglalkozásai mellett orosz nyelvtanfolyam, több sportágban érembajnokság indul.

Egyidejűleg erőteljes tagtoborzás folyik a Független Ifjúsági Szövetségbe (FISZ), és színre lép a Szociáldemokrata Ifjúsági Mozgalom (SZIM).

A MADISZ által meghirdetett „egyetlen, nagy táborba való tömörülés” így egyre távolabbinak tűnik. Az „Új Sopron” vezércikkében Révai Zoltán kiemeli azokat a kérdéseket, melyek az ifjúsági egység kialakítását megnehezítik. Megállapítja, hogy a városban „megindult a versengés az ifjúságért”. Kéri,¹⁴ hogy „az ifjúság szervezése ne rágalalmazással, általánosítással, hanem a demokratikus formák betartása által történjen.”¹⁷⁽¹⁷⁾

A MAGYAR DEMOKRATIKUS IFJÚSÁGI SZÖVETSÉG

soproni szervezetének irodalmi és társadalom-
tudományi szemináriuma 1945 június 30-án,
szombaton, este 7 órakor

JÓZSEF ATTILA
EMLÉK-ESTET

rendez a városháza nagy közgyűléstermében.
Minden érdeklődőt szeretettel hív a rendezőség.

MŰSOR :

1. Bevezető.
2. Ruzics Jenő diák József Attila verseket ad elő.
3. „Curriculum vitae” — felolvassa Ostoros György.
4. Kánics Rózsi ifjúmunkásnő József Attila verseket szaval.
5. „Nincsen apám, se anyám” — Csaba József gimn. tanár elő-
adása József Attila költészetéről.
6. Gábor Sándor ifjúmunkás József Attila verseket szaval.

„A világ vagyok — minden, ami volt, van:
A sok nemzedék, mely egymásra tör.
A honfoglalók győznek velem holtán
S a meghódítottak kinja meggyötör...”

(JÓZSEF ATTILA)

BELÉPŐDÍJ 1 PENGŐ.

MADISZ-röplap. 1945. június 30. (Ostoros György tulajdona)

Európa az új világháborúban

**A háború előzményei és okai
A Szovjetunio és a háború**

Kidolgozta a
MaDISz országos nevelési osztálya

Kiadja a
MAGYAR DEMOKRATIKUS IFJUSÁGI SZÖVETSEG
AZ ÉS A KÖZÖSSÉGI DEMOKRATIKUS SZÖVETSÉGE

Az első MADISZ-brosúrák egyikének címlapja. (Ostoros György tulajdona)

Az egység ellen hat a két munkáspártnak eltérő ifjúságpolitikai álláspontja is. Július 21–22-én a MADISZ-csoportok első vármegyei gyűlését az újjáépítés ¹⁵és a reakció elleni harc jegyében, Kapuvárott tartották. A tervek szerint a négy koalíciós párt (MKP, SZDP, NPP, FKP) képviselői ifjúságpolitikai kérdésekről tájékoztatják a MADISZ-vezetőket. A várakozás ellenére csak az MKP és SZDP kiküldöttei érkeztek meg. Az MKP szónoka a következetes kommunista ifjúságpolitika jegyében szól: „a párt nem kíván külön fiatalságot nevelni, mert átlátja az ifjúság egységének szükséges voltát.” Az SZDP szónok az ifjúsági együttműködés, összefogás szükségességéről beszélt. De az ugyancsak 22-én megyszerte rendezett SZDP és SZIM szervező gyűléseken már a fogalmazás: „minden pártnak joga van biztosítani az utánpótlást, különösen joga van erre az SZDP-nek, amely nem most foglalkozik először az ifjakkal.”¹⁸⁽¹⁸⁾

¹⁶Az ifjúsági egységbe bekövetkezett törést kihasználta az egyház ifjúsági egyesületei is, amelyek megyszerte újra megkezdték tevékenységüket. A katolikus egyház irányítása alatt szervezkedett a Katolikus Agrárfjúsági Legényegyletek Országos Testülete (KALOT) és a Katolikus Leánykörök Szövetsége (KALÁSZ). Tevékenységük során elsősorban a vallásos nevelésben részesült, politikában

járatlan fiatalok befolyásolására törekedtek, a FISZ céljait és rendezvényeit támogatták.

Júliusban a MADISZ Sopron városi szervezetébe 250 fiatal tartozik.¹⁹⁽¹⁹⁾ Az egyetemi hallgatóság is mozgolódik. Többször tiltakoznak a kultuszminiszter 10.111/1945. sz. „antiszociális, a nép gyermekeit sújtó tandíj- és vizsgadíj rendelete ellen.” „Függetleníteni akarjuk a tanulást a pénz kérdésétől!” – fogalmazták meg a hallgatók az ország egyetemi ifjúságához címzett felhívásukban.

A júl. 24-i hallgatói gyűlésen újra a tandíj és vizsgadíj emelése elleni tiltakozás van napirenden, ugyanakkor az ifjúsági vezetők kijelentik: „ifjúságunk nem csak támogatást kér, hanem dolgozni is akar.” S a MADISZ-vezetők felszólalása után lelkes hangulatban önkéntes rohammunkára vállalkoztak a vasúton.²⁰⁽²⁰⁾

Augusztusban a MADISZ megyei taglétszáma elérte a 4000 főt.²¹⁽²¹⁾ A városi taglétszámra nincsen adatunk. Tény, hogy a kezdet lendületét megtörte a fiatalok külön pártifjúsági szervezetekbe való csoportosulása. A széthúzás a szervezettség növelését alig hozta magával. A város ifjúságának túlnyomó része nem tartozott egyik szervezethez sem. Nagyfokú bizonytalanság, politikai ingadozás gátolta az aktivitás, a társadalmi elkötelezettség kialakulását a fiatalok között. A némileg szárnyaszegett egységsszervezet azonban előnyös, széles lehetőségekhez, új székházhoz jut a Szt. György u. 6. sz. alatti épület átvételével.²²⁽²²⁾

Az új székház bemutatása során Ostoros György írja: „a SZIM-el baráti összhangban vagyunk. Megtaláljuk az utat a város más ifjúsági szervezetei felé is.” A korábban felbukkant szektás vélemények után helyes volt a MADISZ-vezetők helyzetfelismerése: „bármely ifjúsági mozgalom előtt nyitva vannak a MADISZ ajtói és ha akármilyen mozgalomnak tagja is valaki, természetesen a MADISZ tagja is lehet”.²³⁽²³⁾

Az események sorában újabb, az egység ügyét jól szolgáló MADISZ kezdeményezés következik. Nagy sikerrel, kompromisszum eredményeként az ifjúsági szervezetek közös aratóünnepére kerül sor a Városi Színházban. A haladás erői offenzívába mennek át: augusztus 17-én a MADISZ, FISZ, SZIM, a Cserkészlet és a Műegyetemi Ifjúsági Kör képviselői megalapítják a Soproni Ifjúsági tömböt (SIT). A megegyezést rögzítő jegyzőkönyv szerint ez a tömb képviseli és rendezi a jövőben a soproni magyar ifjúság reprezentatív megnyilvánulásait. Bauer Tibor cikkében kiemeli: „A Soproni Ifjúsági Tömbnek országos jelentősége van. Talán innen Sopronból indul ki szerte az országba a ma mindenképpen szükséges ifjúsági összefogásnak nem csak a vágya, hanem megvalósítása is.”²⁴⁽²⁴⁾

A Soproni Magyar Ifjúság

1945. évi augusztus 4-én,
szombaton délután fél 6 órakor

ARATÓÜNNEPET

rendez

a Városi Színházban

melyre szeretettel meghívja Sopron város közönségét.

Jegyek elővételben a HANGYA-üzletben.

M Ű S O R:

1. **Bevezető.** Elmondja *dr. Révay Zoltán*, Madisz-elnök.
2. **Ünnepi beszéd.** Tartja *Hajdu Németh Lajos*, nemzetgyűlési képviselő
3. **Az első idei kenyér megszegése.**
4. **Csárdás** Táncolják a *kapuvári Gyöngyösbokréta* tagjai.
5. **Ady: Parasztnyár.** Szavalja *Ostoros György*
6. **Aratóünnep.** Játsszák *A Pamulipari leányok*.

Szünet.

7. **A Független Kisgazda Ifjúsági Szövetség ének-kara magyar népdalokat énekel.**
8. **Ady: Grófi szerűn.** Szavalja *Kánics Rózsá*.
9. **Brahms: Magyar tánc.** Zongorán előadja *Schwarz József*.
10. **Kardos Lajos ifjúságunk kenyérgöszöntője.**
11. **Aratójelenet.** Játssza a *kapuvári Gyöngyösbokréta*.
12. **A kalászosok meséje.** *Dénes József*.

Ady:

**Boldog, ki mindig utrakel,
Boldog, kit az élet maraszt.
Boldog, aki vigan kaszál,
Boldog, aki paraszt**

17Az ifjúsági aratóünnep alkalmából terjesztett röplap. (Ostoros György tulajdona)

18Az ígéretes összefogás azonban csak két hónapot élt. Szeptember közepén a SIT-et még „valamennyi soproni ifjúsági egyesület új szervezetének” nevezik,²⁵⁽²⁵⁾ kibővítését, illetve újjáalakítását tervezik. Néhány együttes vezetőségi ülés, majd 21-én, a FISZ-nél tartott (sikertelen?) megbeszélés után kihuny a szövetkezés lángja. Az addigi vetélkedés politikai harcba csap át. Ez természetesen csak okozat.

Az okot a FKP helyi szervezetének mind élesebb kommunistaellenességében kell látnunk. Ezekben a hónapokban országosan végbemegy az FKP ellenzéki zászlóbontása.²⁶⁽²⁶⁾ A FISZ a klerikális reakció segítségével megszerezte mind több megmozdulást rendez, ahol a FISZ és a KALOT vezetői változatos módszerekkel kommunista- és MADISZ-ellenes agitációt fejtenek ki. A kisgazdapárti fiatalok összejövetelein a közelgő nemzetgyűlési választás előkészületeként gyakori látogató az ifjúsági kérdésekkel

gyakran foglalkozó dr. Hám Tibor főispán is.²⁷⁽²⁷⁾ Az FKP augusztus 26-i ifjúsági nagygyűlésén Hám ismertette a FISZ célját és programját: „kialakítani a magyar, keresztény, tiszta demokratikus alapon álló, szabad és független, népi, Isten, Haza és Szabadság meginghatatlan alapján álló Magyarországot.”²⁸⁽²⁸⁾ A MADISZ első kongresszusa előkészületeként naponta megjelenő MADISZ-tájékoztató szemléletesen mutatja a nézetkülönbségeket. A MADISZ céljaként „a hazafias érzésű magyar ifjúság összefogását hirdeti, az új, demokratikus Magyarország felépítésére, nemre, vallásra, társadalmi különbségre való tekintet nélkül.”

3. Az MKP országos szinten elemezte az ifjúsági mozgalom helyzetét. 1945 szeptemberében megalakítja az Ifjúsági Titkárságot, amely rövidesen kidolgozta az ifjúsági egységpolitika tennivalóit. A baloldali ifjúsági erők ellentámadásának sikere érdekében a párt javasolja:

1. A munkásifjúság vezető szerepének kialakítását az ifjúsági mozgalomban, a Szakszervezeti Ifjúsági Titkárság (SZIT) politikai és szervezeti megerősítésével;

2. az ifjúság együttes fellépésének, cselekvési egységének megvalósítására a szervezeti egység helyett az akcióegységre való törekvést; egy demokratikus összekötő szerv felállítását, amely tömöríti a baloldali, haladó ifjúsági szervezeteket.²⁹⁽²⁹⁾

A Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség!

Sopron ifjúságát közös munkára hívja fel a Magyar Demokratikus Szövetség!

A Demokratikus Ifjúsági Szövetségnek tagja lehet:

1. Minden ifjú, akár tagja valamely politikai pártnak, akár pártionkivüli.

Nem lehet tagja az az ifjú, aki magyarországi vagy külföldi fasiszta mozgalomban résztvett.

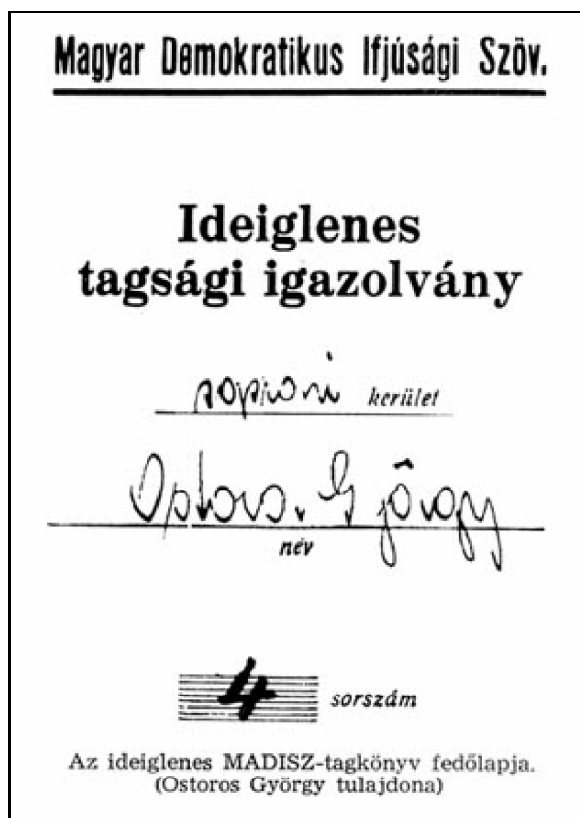
2. A Demokratikus Ifjúsági Szövetség célja, a nemzet demokratikus erőt összefogni a szabadság kiharcolására és a demokratikus Magyarország újjáépítésére.

3. A M. D. I. Sz. teljes erejével támogatja az Ideiglenes Nemzeti Kormány munkáját és magáévá teszi a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front programját.

Az egész ifjúságot egybefogó Szövetségre azért van szükség, hogy mindenki modot találhasson arra, hogy partipolitikától függetlenül szolgálhasson a közosság érdekeit. — Olyan idöket élünk, amikor egyetlen egy ifjú sem zárkozhatik el ennek a kötelességnek teljesítése elöl. Tarsadalmi és politikai életünkben sajnos mindezülig neküloztük a demokracián eltteto, egészséges fejlődésért egyedül elomozdító levegöjét. Ennek megteremtéséül pedig népünknek és országunknak jövendo sorsa függ. Forjjon össze hat minden ifjú, hozza tehetőségét, munkáját, akaratát. Ma meg a tanulásban, sportban, szórakozásban is haladjunk együtt, ne valasszanak szejjel bennünket bizonyos partiszempontok.

**A Magyar
Demokratikus Ifjúsági Szövetség
Soproni Szervezete.**

Az 1945 őszi politikai események legjelentősebb fordulójának a nemzetgyűlési választások ígértek. Ennek előszeleként jobboldali manőver következett. Szeptember 25-én, a vármegyei törvényhatósági bizottság választó gyűlésén kibuktatták az addig megbízottként dolgozó Vaskó Kálmánt (MKP) az alispáni székből.³⁰⁽³⁰⁾ Az előkészületek során továbbfejlődött a politikai szembenállás a soproni ifjúsági mozgalomban is. A megyében és a városban zajló politikai küzdelem során az egyházaknak – különösen a katolikus egyháznak – az ifjúság túlnyomó többségére gyakorolt befolyása fokozottabban, politikai téren is jelentkezett. Az akkori események, felhívások és szónoklatok mérlegelése során jól elkülöníthető a különböző típusú ifjúsági szervezetek (pártifjúsági szervezetek, ifjúsági rétegszervezetek és a vallási ifjúsági egyesületek) politikai alapja is.

Az ideiglenes MADISZ-tagkönyv fedőlapja. (Ostoros György tulajdona)

A pártifjúsági szervezetek a most először szavazó, sok zavaró nézetű küszködő fiatalok között fejtettek ki agitációt. A soproni MADISZ az ifjúsági egység érdekében kezdettől fogva szervezeteiben „a pártpolitika kikapcsolását” hirdette, így az MKP mellett nem foglalt állást. Választási gyűlést nem szervezett, főleg a sajtóban, illetve a Széchenyi téri falijútságon fejtett ki – eléggé általánosnak ítéltető – választási propagandát. Tagságából az MKP-tag MADISZ-fiatalok a kékinges ifjúmunkásokkal együtt részt vettek a kommunista párt választási agitációjában, melynek során több összetűzésre, verekedésre is sor került a plakátháború közben.

21A forradalom vezető ereje a munkásosztály volt. Ezért minden gátló körülmény és erő ellenére 1945

nyarán nem zárult le a forradalmi fejlődés, mely nagyobb eredménnyel járt, mint azt a polgári rend hívei gondolhatták. Az időleges útitársak, az ellenforradalmi rendszer kiszolgálói, a kizsákmányolók ezen az úton nem mehettek tovább. A polgári-vallási beállítottságú rétegeket tömörítő ifjúsági szervezetek, egyesületek az FKP platformját, a számukra túlzottan radikális forradalmi folyamat lezárását támogatták.

Október 9-én napvilágot látott a „Soproni Újság”, az FKP lapja. Az FKP ekkor már nyíltan olyan jobboldali elemek gyűjtője, mint Hajdu-Németh Lajos, Czupy Bálint, Komlós Géza, Szalay József, akik a letűnt burzsoá-földbirtokos rendszer restaurációjára törekedtek. Kitűnt, hogy mindazok, akik elleneztek a haladó törekvéseket (mivel a volt uralkodó osztályok pártjai most nem működtek), a koalíció jobbszárnyán elhelyezkedő FKP mögé sorakoztak fel. A „Soproni Újság”-ban már megjelenése másnapján megindul a rágalomhadjárat a MADISZ ellen a forradalmi ifjúsági szervezetek lejáratására. Október 24-én Szalay József a FISZ vármegyei ifjúsági vezetője nyílt levelet intéz a Kisgazdapárt ifjúságához, mely szemléletes példája a jobboldali törekvéseknek: „kérlek Benneteket, nyissátok ki lelki szemeiteket ... Titokban számítsátok ki, mi is lehet velünk, ha egyik vagy másik párt vagy népréteg jut fölénybe. Mi lehet akkor, ha egyoldalú lesz a kormányzatunk. Bátran mondhatjuk, akkor megszűnne a demokrácia, s megint csak párthatalmak vagy egyének rabigáját húznánk.” Nagyszabású kommunistaellenes hadjárat indul, ahol bőven jut a bizalmatlanságból, előítéletekből a forradalmi vagy demokratikus átalakulásért küzdő ifjúsági szervezeteknek is. A jelentős egyházi befolyást mutatja az ifjúság első „társadalmi osztályok feletti” nagygyűlésének, az október 28-i (budapesti mintára szervezett) katolikus ifjúsági napnak meghirdetése. A bejelentésben „Krisztus király ifjúságát” toborozzák, melynek „szűkek a pártok emberien méretezett keretei.” Az ifjúságnak azt a részét, „kiken nem fog hamis eszmeáramlatok rikító színkálaja ... s ösztönszerű megvetéssel fordulnak el a léha vigalmak javíthatatlan gyászlovagjaitól.”³¹⁽³¹⁾ A Városi Színházban tartott lélekmérgező, reakciós gyűlésen felolvasták az ifjúság e részének követeléseit is, amelyben „hangos szóval tiltakozik minden kereszténytelen és nemzetellenes eszme ellen és követeli a közéletben a katolicizmus jogait.”³²⁽³²⁾

Sopron vármegyében és a városban jelentős visszhangot keltett a klérus által mesterségesen felszított „vallásvédő” hisztéria. A keresztény erkölcs és a „családi tűzhely tisztaságának” védelme ürügyén az FKP a női szavazatok megnyerésére törekedett.

A városban termékeny talajra hullott a polgári életforma megőrzésének vállalása, a hazafiasság köntösében jelentkező nacionalizmus is. Az FKP ilyenformán minden olyan választópolgárra számíthatott, aki bármilyen oknál fogva idegenkedett vagy ellenségesen állt szemben azzal a népi demokratikus fejlődéssel, amelynek végcélját a szocializmusban látta. Így a kisgazdapárti programot nem annyira azok vallották magukénak, akik a polgári demokrácia hívei voltak, hanem mindazok, akik nem voltak hívei a népi demokráciának, s főleg annak a jövőnek, amit a népi demokrácia ígért.³³⁽³³⁾

22 1945. november 7-i ünnepség. Takáts Kálmán, a Nemzeti Bizottság elnöke beszél. (Bognár Antal felvétele).
Eredetije nincs

A szovjet városparancsnokság ünnepi díszben. 1945. november 7. (Liszt F. Múzeum). Eredetije nincs

23 Sokirányú tennivalói mellett az MKP Sopron városi szervezete viszonylag keveset (pl. október 9: pártnap) foglalkozik az ifjúsággal. Ifjúkommunista tagjait is elsősorban a választási küzdelemben foglalkoztatja. El-elmaradnak a korábban hetente tartott ifjúkommunista aktívák, a kommunista fiatalok kivonásával a MADISZ egyre jobban kiesik a látókörből. Az MKP városi szervezeteiben a tömegszervezeti munka (tömegszervezés) kellő káderek hiányában esetleges és erőtlén. A jelentős választói rétegeket képviselő nők és fiatalok megnyerése 24 érdekében végzett agitáció és propaganda a többi pártok erőfeszítéseitől lemaradt. A reakció nagyszabású hadmozdulatai után már kevés és késői Horváth Jánosnak, az MKP megyei titkárának reagálása.³⁴⁽³⁴⁾ Az NPP és az SZDP igyekezett a két szembenálló párt – az MKP és FKP – egymás elleni harcát a maga javára kihasználni a választási küzdelemben. Így az annyira szükséges baloldali egység feltételei nem javultak, hanem romlottak. Ilyen előzmények után nem volt váratlan Sopronban a Kiszgazdapártra esett szavazatok száma. Számos megtévesztett – ekkor még megtéveszthető – vallásos fiatal is az FKP-ra adta voksát, nem vette észre, hogy a reakció eszközét támogatja a demokratikus erők és törekvések elleni küzdelemben.

A november 4-i nemzetgyűlési választás eredményei:

	országos	Sopron vm.	Sopron város	
Független Kiszgazdapárt	57,00%	71,0%	11322 szavazat	66,07%
Magyar Kommunista Párt	17,00%	11,3%	1959 szavazat	11,43%

Szociáldemokrata Párt	17,00%	10,8%	3392 szavazat	19,78%
Nemzeti Parasztpárt	7,00%	5,8%	269 szavazat	1,57%

Figyelemre méltó a Sopron városi szavazatok nemek közötti megoszlása is³⁵⁽³⁵⁾

	Férfi szavazatok %	női szavazatok %
Független Kisgazdapárt	58,81	71,07
Magyar Kommunista Párt	14,48	9,35
Szociáldemokrata Párt	23,55	17,24
Nemzeti Parasztpárt	1,95	1,32

A választási előkészületek során felszított sajtóvita, a jobboldal bomlasztó tevékenysége következményeként³⁶⁽³⁶⁾ mélypontra jut a két munkáspárt kapcsolata is. Az SZDP november 7-én bejelenti, hogy az „Új Sopron” társtulajdonosai közül kiválik, s „beltartalmáért ... felelősséget nem vállal.”³⁷⁽³⁷⁾ A „Soproni Újság” gúnyosan reagál az esetre. Közli, hogy laptársa „névváltozásért folyamodik a belügyminiszterhez. »Egyedül vagyunk«-ra óhajtja fölcserélni eddigi nevét”.³⁸⁽³⁸⁾

25 Az ifjúság csoportokra, szervezetekre szakadása azzal is járt, hogy a kétségtelenül meglévő passzivitás tovább nőtt és a fiatalok aktív rétege tovább aprózódott. Ezért döntő befolyással, az FKP sikere ellenére, a kisgazda ifjúság sem rendelkezett. A különböző érdekű csoportok nélkülözték az egyértelmű álláspontot, a gyakorlati újjáépítési program hiánya és az egyház képviselőinek ködös megfogalmazásai miatt pedig meglehetősen bizonytalanok voltak a jövő tennivalóiban.

A választási eredmények számbavételénél³⁹⁽³⁹⁾ megállapíthatjuk, hogy minden jobboldali mesterkedés ellenére a baloldali pártok a szavazatok egyharmadát mégis elnyerték. Az MKP-ra leadott szavazatarány nem tükrözte hűen az erőviszonyokat. A politika sarokpontjainál, a különböző érdekvédelmi kérdéseknél már sokan (a kisgazdapárti szavazók közül is) az MKP-tól vártak és kaptak támogatást. A társadalom legfontosabb osztályát képező munkástömegeket fel tudta sorakoztatni a városban a jobboldali manőverek ellen. Ezért a haladó gondolkodású fiatalok sem nézték tétlenül a polgári és a klerikális erők összpontosulását.

A MADISZ közmunkákra, a Nemzeti Segély céljára szolgáló gyűjtésre, a különböző ifjúsági rétegek szociális helyzetének javítására hívott fel. Tanonc- és tanuló-internátust tervezett a Festetich majorban. December közepére az ifjú alkotók, tehetségek támogatása érdekében megrendezi az „Első soproni képzőművészeti, iparművészeti és fényképképzést.” Szükségszerűen olyan célokat tűzött ki, melyek az együttműködés ügyét szolgálták. Az égető szociális gondok megoldásának kezdeményezése, sürgetése olyannyira közérdekű volt, hogy ennek támogatását – hiába történt a MADISZ égisze alatt – nem tagadhatták meg a többi szervezetekben, saját tagságukkal való szembekerülés nélkül.

Az 1945. év végén meglehetősen vihart kavart Csaba József tanár (NPP) kezdeményezte ifjúsági parlament. A Soproni Népi Művelődési Társaságból kisarjadó vállalkozás november hónapban két összejövetelt és egy alkalommal Ady-estet tartott.⁴⁰⁽⁴⁰⁾ A városházán tartott parlament kísérletet tett a fiatalok sorainak bizonyos elméleti kérdésekben⁴¹⁽⁴¹⁾ való egybefűzésére. Csaba József szerint „legyen az ifjúságnak egy olyan demokratikus, összefogó kerete, amely közös magyar eszményeket akar kialakítani az ifjúság

részvételével.⁴²⁽⁴²⁾” A jószándékú kezdeményezés azonban csak egy hónapot élt meg. Az ifjúsági egység kialakításának valamiféle „népi”, középutas megoldásának ígérkezett, „pártok feletti haladó és egyetemes magyar eszmények megragyogtatásával.⁴³⁽⁴³⁾” Kudarca ítéltett több okból:

- 26– Nem ismerte fel az akkor már adott forradalmi program, az ifjúsági egységszervezet elsődlegességét, meglétét.
- Az alapvető réteget képviselő munkásifjúság és annak véleménye megkérdése nélkül kezdte meg munkáját, későbbi csatlakozást várt.
- Túl mély volt a szakadék az ifjúsági szervezetek között.
- A program nem kötődött gyakorlati, a fiatalok mindennapjait érintő kérdésekhez.
- A résztvevő papok és a reakciós tanárság merev ellenkezése, a diákifjúság eltiltása a parlament látogatásától.

Heves viták után, a FISZ kiválásával, a diákság kategorikus eltiltásával, bázis hiányában az ifjúsági parlament november 29-én már nem tarthatta meg ülését. Az ifjúsági egység ügyét is hátráltató kudarchoz hozzájárult, hogy a soproni fiatalok többsége nem volt tagja ifjúsági szervezetnek, kevés volt az összetartó kötelék. Itt is megállapíthatjuk, hogy a politikai elkötelezettség hiánya többnyire nem közömbösséget, inkább politikai ingadozást és bizonytalanságot takart.

4. Az 1945-ös év eseményei során tehát bebizonyosodott, hogy a felszabadulás megteremtette a demokratikus átalakulás feltételeit Sopronban is.⁴⁴⁽⁴⁴⁾ Az események további alakulására meghatározó volt, hogy a város az utolsók között szabadult fel, s az országban zajló forradalmi folyamatba késve kapcsolódott be. A lakosság nem menekült el, sőt az ország területeiről érkezett tízezrekkel nőtt, nagyrészt a szovjet- és kommunistaellenes propagandától méltéyzott. A kibontakozást, a tömegek mozgósítását megnehezítette, hogy a soproniak a letűnt rendszert is kiszolgált tisztviselőgárda és papság révén, általuk „megszűrve” ismerték meg a központi szervektől már „készen” érkező, sokszor merev, nehezen végrehajtható rendelkezéseket. Így a reakció kedvező lehetőséghez jutott: a „helyi” értelmezéshez, a főispán közreműködésével a haladást, a forradalmi kibontakozást segítő intézkedések csorbításához.

Az események lendítő ereje a Magyar Kommunista Párt helyi szervezete. Létrejötté után azonnal cselekvésre hívott, programot adott és erején felül is harcolt minden olyan kérdés megoldásáért, mely a dolgozó tömegek teljes felszabadulását szolgálta. Ugyanakkor a felszabadulástól a választásokig rövid idő telt el ahhoz, hogy a kommunisták áldozatos tetteikkel igazukat bebizonyíthassák, a két évtizedes rágalomözönt eloszlassák. Az MKP rugalmas és a munkássegységet szüntelenül szorgalmazó politikája ellenére a koalíció rendkívül ingatag a városban. „A parasztpárt és a szociáldemokrata párt vezetősége még mindig jobban tart a 11,43%-ot elért MKP-tól, mint a 66%-os szavazatot szerzett kisgazdapárttól” – állapítja meg az MKP városi titkárának 1945 decemberi jelentése.⁴⁵⁽⁴⁵⁾

A jövő társadalmi változásokat jelzi, hogy az év végén a város MKP szervezeteibe már 1346 tag tartozott. Ifjúságpolitikai szempontból figyelemreméltó a tagság 88,4%-át kitevő férfiak életkor szerinti összetétele. (A női tagságról ²⁷ilyen elemzés nem készült.) Míg a 20 évet be nem töltöttek aránya 18,2%, a tagság 62,1%-át a 30 éven aluli korosztály teszi ki.⁴⁶⁽⁴⁶⁾

A haladó soproni ifjúsági mozgalom nehéz örökséggel indult útjára. A legteljesebb eszmei-ideológiai zűrzavar, a nagyarányú rombolás, éhezés miatti kimerültség, a visszahúzó korábbi nevelés fásultságot

okozott a fiatalok között. Nagy volt a fiatalok szociális nyomora is. A reakció hamarosan beépült a demokratikus újjászületést szolgáló intézményekbe és hol burkolt, hol nyílt propagandával⁴⁷⁽⁴⁷⁾ a jövőt – különösen forradalmi úton – kilátástalannak igyekezett feltüntetni. A FISZ és a vallási ifjúsági egyesületek a demokratikus jelszavak mögött, valójában – az ellenforradalmi rendszer ideológiájának talaján – a polgári restauráció érdekeit szolgálták. A forradalmi és demokratikus ifjúsági szervezetekre, köztük az MKP által életre hívott MADISZ-ra hárult az a feladat, hogy megértessék a fiatalokkal a munka értelmét, segítsék őket a demokratikus jövő felé vezető út felismerésében. A súlyos megpróbáltatások között is megmaradt élni akarás számos fiatal nagyszerű teljesítményekre készítetett. A MADISZ minden ellengőz ellenére sokat és eredményesen kezdeményez. A jobboldalnak az ifjúságra gyakorolt befolyását sokrétű programokkal igyekszik csökkenteni. A megújulás érdekében következetesen képviseli az ifjúság valós érdekeit, az ifjúság egységének ügyét. Az ifjúság szervezeti egységének felbomlása után a MADISZ felismeri, hogy az összefogás lehetséges útja az akcióegység. Megmozdulásai ezt a célt is szolgálják. Az érdekvédelmi kérdések szorgalmazását, megoldását eredményesen kamatoztatja a különböző érdekű és érdeklődésű fiatalok összefogására. Munkájának gyengeségei, hogy felkészült vezetők és aktívák hiányában, sok ellenséges megnyilvánulással és nézettel küzdve tevékenysége hullámzó, útkereső, gyakran ösztönös. Hiányzik a kellő irányítás, nagy az elszigetelődés veszélye. Propagandamunkája erőtlen, nem meggyőző. Az ifjúkommunisták helytelen kivonása miatt az év végén az MKP befolyása csökken a MADISZ-ban, ami tovább szűkíti ifjúsági tömegbázisát. A különböző ifjúsági szervezetek létrehozása, a széthúzás és az egyházi ellenagitáció hatásaként 1945 végére a soproni fiatalok többsége nem tartozott egyetlen szervezetbe sem.⁴⁸⁽⁴⁸⁾ 1945–46 fordulóján legnagyobb taglétszámmal a FISZ, utána a MADISZ, a NISZ és a SZIM rendelkezett.

1975. XXIX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Szita Szabolcs: Az ifjúsági mozgalom kibontakozása Sopronban a felszabadulás után (1945–1948) / III.

III.

5. 1946 elején a munkás- és parasztifjúság forradalmi és demokratikus összefogása, a további teendők meghatározása az ifjúság állapotának elemzését követelte meg. Az MKP KV Titkársága 1946. január 21-i ülése ifjúságpolitikai kérdésekkel foglalkozott. Megerősítette az ifjúsági kérdésekben kialakított korábbi irányvonalat és meghatározta a soron következő feladatokat is⁴⁹⁽⁴⁹⁾:

- 28**– A népi demokrácia támogatása érdekében törekedni kell a magyar ifjúság demokratikus egységfrontjának kialakítására.
- Az együttműködés feltételei kialakítása érdekében a MADISZ és a SZIT kezdeményezze ifjúsági tanács felállítását.
- A MADISZ harcos ifjúsági szövetség legyen és nyíltan hangoztassa az MKP és a vele együttműködő pártok politikai követeléseit.
- A SZIT váljon erős politikai szervezetté, amely széleskörű agitációt fejt ki a munkásegység, ezen belül az ifjúmunkásegység megerősítéséért és továbbfejlesztéséért.
- Az MKP KV Ifjúsági Titkársága közvetlenül irányítsa a kommunista ifjúsági vezetők munkáját a forradalmi és demokratikus ifjúsági szervezetekben.

A reakciós erők már felmérték a „veszélyt”: 1946 küszöbén az FKP fő célkitűzése a „konszolidáció”, a forradalom fejlődésének megállítása. A jövő még inkább nyugtalanította a kizsákmányoló osztályokat és a múlthoz kötődő polgári rétegeket. Nyilvánvaló volt, hogy a nagybirtok után a nagytőkét sodorhatja el a forradalmi hullám. Ez pedig a politikában is a letűnt államrend, a tőkés restauráció híveinek trónfosztását jelentette. Ezért a haladás ellenségei minden eszközzel a demokratikus erők hatalmi hadállásainak gyengítésére törekedtek.

A Mindszenty József vezette magyar klérus akadályozta az egyház és az állam már régóta időszerű szétválasztását, mélységes konzervativizmussal támadta a tervezett társadalmi reformokat. Nem ismerte el az új államrendet, exponált embereit tüntetően helyükön hagyta, az irányítása alatt működő ifjúsági egyesületeket⁵⁰⁽⁵⁰⁾ kommunistaellenes akciókba vitte, tehát tulajdonképpen világnézeti alapon nyílt, közvetlen, rendszerellenes tömegmozgalom szervezésére készült fel.⁵¹⁽⁵¹⁾

Fokozódott az infláció, mindjobban szélesedett a feketekereskedelem. A rejtett, álcázott romboló tevékenység elsősorban a dolgozó tömegeket sújtotta. Azokat a százezreket, akik a legtöbb áldozatot hozták az újjáépítésért, az új Magyarország megteremtéséért. A pénzkészletek és egyéb értékek külföldre „menekítése” az országot szegényítette, a soproni dolgozókat a város környékén elburjánzott csempészet, az életet jelentő élelmiszerkészletek illegális módon Ausztriába juttatása nyomorította. Egyre élesebbé vált az ellentmondás a munka és a tőke között, mellyel együttjárt a munkásság és a burzsoázia küzdelmének további elmélyülése is.

29. „Batyuzók” a romos GYSEV pályaudvarnál. (Liszt F. Múzeum)

A forradalmi folyamatot azonban már nem lehetett megállítani. A munkásegység erősödésének és a munkás-paraszt szövetség érvényesülésének eredményeként némi balratolódás következett be a kormányban. A nagy-budapesti kommunisták határozatba foglalt követelésére a parlament 1946. február 1-én törvénybe iktatta, hogy Magyarország – köztársaság. A köztársaság kikiáltásában megnyilvánuló egység nemcsak a legitimizmus híveinek vereségét jelentette, hanem kedvező hatással volt a baloldali összefogásra és azokra a tömegekre, amelyek már nem tudták a közéletben zajló jobboldali „rohamot” tétlenül [30](#)nézni. Az FKP mammutpárt létére sem tudta keresztülvinni az egyes demokratikus vívmányok felszámolását, a forradalmi fejlődés megállítását. Parlamenti többségével, az államszervezetben lévő bázisával, ugyanakkor jórészt passzív tömegével szemben nagyobb, harcra kész erő állt: a szervezett munkások, újjgazdák és szegényparasztok öntudatos tömege. Megjelentek az első, jelentős államosítási rendszabályok és március 5-én megalakult a Baloldali Blokk.

Ezen a télen a soproni fiatalok szociális helyzete is mélyponton volt. Az inflációt különösen megéreztek a kiskeresetű vagy alkalmi munkából élő munkásfiatalok. Nőtt a munkanélküliség. A fűtetlen tanintézetekben tanuló, sokszor ruházati gondokkal küszködő diákok az akadozó élelmiszerellátás mellett sokat nélkülöztek.

A gazdasági helyzet okozta megpróbáltatások hanyatlást hoztak az ifjúsági szervezetekbe is. Tagságuk megritkult. Sokan meghasonlottak, vagy egyszerűen létfenntartási gondokkal voltak elfoglalva. A külön párt- és egyéb ifjúsági szervezetek megalakítása következményeként a pártok kivonták aktivistáikat a MADISZ-ból.

Az ifjúság érdeke komoly csorbát szenvedett. A kislétszámú ifjúsági csoportok erejét a város politikai, társadalmi életében dúló torzsalkodás emészti fel, s a szervezetek együtt is csak a város ifjúságának töredékét, főleg a pártifjúságot tudták megnyerni. Az üzemeken belüli szervezés is kétes eredményű, mert gyakorta a létérdeket jelentő munkásegység ellen hatott. A pártonkívüli munkásfiataloknak helyenként nem sok bizalma volt az egymásra kölcsönösen féltékeny, a várt érdekvédelem helyett testérharcokkal elfoglalt üzemi szervezetek iránt.

A belső bajok azonban nem kerültek el a FISZ házatáját sem. Az FKP vezetése által sugalmazott, a társadalmi haladást elutasító tevékenysége elszigetelődéssel fenyegette. Belső ellentéteit először a külső támadásokkal, majd taktikázással próbálja levezetni. Az ifjúsági szervezeten belüli baloldal is szorongatja, ezért igazoló bizottságot állít fel tagsága múltjának vizsgálására.[52\(52\)](#)

A demokratikus erők helyzetelemzése során kiviláglott, hogy a közömbösség, a politizálástól húzódozás nemcsak a háborús és gazdasági bajok következménye, hanem csekély a kötődés a demokrácia gondolatához és gyakorlatához is. „Tanítani, nevelni kell az ifjúságot a haladás, a demokrácia szellemében, hogy azt a szellemet, amit a 26 év alatt a magyar ifjúságba beleverték a Horthy fasiszták, kineveljük belőlük” – írja az „Új Sopron” 1946. január 10-i számában.

31A Vasárugyár sajtoló-műhelye 1946. (Liszt F. Múzeum)

A számos visszahúzó jelenség mellett az ifjúsági egységet növelő lehetőség nyílt a Szt. György u. 16. sz. alatti MADISZ székházban. Az elszigeteltség, a valamennyi szervezetet egyaránt gyöttrő súlyos anyagi nehézségek – objektíve – az egység irányában is hatottak. Ezért – s ide számíthatjuk a kétségtelenül létező józan egységtörekvéseket is – január 3-án az ifjúsági szervezetek felhatalmazták dr. Révai Zoltánt, a MADISZ elnökét, hogy a város illetékes vezetőivel megállapodást létesítsen a volt levante-épületek és vagyontárgyak közös használatára. A tárgyalások sikerrel jártak. Január 10-én a MADISZ, NISZ, SZIM és a FISZ megállapodást írtak alá a Szt. György u. 16. számú MADISZ épület közös használatára. A megegyezés szerint intéző bizottságot állítanak fel, mely a használat módozataiban illetékes. A közös programok lebonyolításáról való döntést pedig az egyes szervezetek vezetőinek hatáskörébe utalták. 32A megvalósítás azonban csak vontatottan haladt. Február 17-én kerül a megállapodás nyilvánosságra, ekkor már a megegyezés szülte elnevezés: „Ifjúsági ház”.[53\(53\)](#)

6. Az országos ifjúsági egységmozgalom februárban az erők összpontosításának új állomásához érkezett. Az ifjúsági szervezetek vezetői az álláspontok közelítése érdekében intéző bizottságot választottak. A tárgyalások sikereként az 1946. március 4-én megjelent közös felhívás tíz ifjúsági szervezet akcióegységét koordináló szerv létrehozását jelentette be. Megalakult a Magyar Ifjúság Országos Tanácsa (MIOT). A MIOT mint az ifjúság új, demokratikus egységfrontja, programjával szorosan kapcsolódott a Függetlenségi Front balszárnyának a népi demokratikus forradalom továbbfejlesztéséért vívott harcához. 33A Baloldali

Blokk követeléseire a MIOT is csatlakozott. Új szakasz kezdődött, mely az ifjúsági munka fellendülését, az ifjúság demokratikus erőinek előrelépését hordozta magában.

Lányok és fiúk!
Tudjátok-e mit akar a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség?

1. Az ifjúság egységét.
2. Megalkuvás nélküli harcot a reakció ellen
3. Az iskolák átszervezését, demokratikus oktatást. Ki a reakcióval az iskolából!
4. A tandíjrendszer gyökeres megváltoztatását.
5. Új tanonc törvényt! Megélhetést biztosító fizetést a tanoncoknak.
6. A fiatal dolgozók munkaviszonyainak rendezését. Egyenlő munkáért egyenlő bért.
7. A paraszti ifjúság földigényének legteljesebb kielégítését.
8. Az ifjúság egészségvédelmének és üdülésének meg szervezését. Fizetett szabadságot.
9. A sportot, kulturát, szórakozást hozzáférhetővé tenni minden ifju számára.
10. Az ifjúság meghallgatása nélkül ne dönhessenek az ifjúság ügyeiben.
11. Az ifjúság tevőleges bekapcsolását a magyar politikai életbe.
12. Baráti kapcsolatok létesítését és ápolását a szomszéd népek demokratikus ifjúságával.

Fiúk és lányok!
**Csak közös harccal tudjuk ezt elérni.
Toborozzatok tagokat a MADISZ-ba.**

TEREZVÁROSI

A második kiadású MADISZ-tagkönyv belső lapja. (Ostoros György tulajdona)

A fővárosi események hatása Sopronban is érezhető. A haladó erők soraikat rendezik, új energiával fognak a soron következő mozgalmi feladatok megvalósításához. Csatlakoztak a földreform megvédését és a közigazgatás megtisztítását követelő tömegmozgalmakhoz. Február folyamán a szövetkezés akcióegységet tartalmazó formája jön létre a Soproni Ifjúsági Szervezetek Szövetsége megalakulásával.

A szövetség első vállalkozása az első szabad március 15-e megrendezése, melynek érdekében előkészített műsort juttatott el a Nemzeti Bizottsághoz. A Nemzeti Bizottság a javaslatot csak módosításokkal fogadta el. Március 10-re alakuló közgyűlést szervez az „Ifjúság házában” nagytermében a Soproni Ifjúsági Sport Egyesületet is, melynek kebelében „egyelőre sportrepülő, kosárlabda, vívó, pingpong és vízi szakosztályok

alakulását tervezik fiúk és lányok részére.”⁵⁴⁽⁵⁴⁾

A MADISZ a közelgő március 15-ét harcolva, Petőfi szellemében kívánja ünnepelni, hogy „sok-sok március után legyen méltó a nagy elődökhöz.” S valóban a korábbiaknál markánsabb, nyíltabb és tartalmasabb az ünnep előkészületeként megjelent MADISZ-felhívás is. Tardos András írja: „az az ifjúság, amely új márciust hirdet, harcol azok ellen, akik az infláció fokozásával, árurejtegetéssel, spekulációval késleltetik az ország felépítését, akik állandóan veszélyeztetik a parasztság földtulajdonát és hátráltatják a bányák államosítását.”⁵⁵⁽⁵⁵⁾

A Petőfi téri ünnepséget kommentálva az „Új Sopron” március 17-i száma megállapítja: „a diákság felvonulásában igen sok volt a kényszerűség is... még ott lebegett a múlt szelleme, mindez még azt bizonyította, hogy mindannyian nem szívvel-lélekkel jöttek a magyar köztársaság első szabad márciusát megünnepelni, és még valamit, hogy tanítóik, tanáraik úgy látszik még mindig a múltat kívánják vissza és nem a demokratikus szellemben nevelik az ifjúságot.”

Ebben az időszakban az MKP Sopron Megyei és Városi Bizottsága már több formában tart kapcsolatot az ifjúság józan erőivel. A szűkkörű aktívákon Molnár József városi titkár és Egri Aranka agitációs és propaganda felelős foglalkozik az ifjakkal. A végrehajtó bizottságba ifjúsági szervezőt is választanak, március hónapban pedig ifjúsági szeminárium indul. A MADISZ vezetőinek többször nyílik lehetősége az MKP KV Ifjúsági Titkársága aktivistáival való konzultációra is. „Intenzívebbé kell tenni a kapcsolatot a munkásosztály és az ifjúság között” – mondja Pajzs István az MKP ankétján.⁵⁶⁽⁵⁶⁾ A városban 10 üzemi pártszervezet működik 1668 taggal. „A MADISZ 73 taggal rendelkezik, közöttük 10 kommunista van. A SZIT, az Ifjómunkás Bizottság és az Üttörő mozgalom szervezés alatt van. 42 fővel működik a kommunista kultúr csoport, amely ifjómunkásokon kívül értelmiségi ifjaktól áll.”⁵⁷⁽⁵⁷⁾

Felfigyelnek a munkásifjúság nyomorúságos helyzetben lévő kiszolgáltatott rétegére, az iparostanoncokra is. Az MKP közbenjárására 47 rászoruló, ³⁴silány ruházatú tanonc kap ruhasegélyt. A tanoncoktatás az Ipartestületi Székház szűkös körülményei között folyik. Az Iparügyi Minisztérium tanoncokat védő, segítő rendeletei Sopronban az ipartestület és a mesterek ellenállása miatt nem sok tartalmat kaptak. Többször felvetődik a korszerű iparos tanonciskola és tanoncotthon létesítésének igénye is. Az MKP a volt tiszti leánynevelő intézet odaadását javasolja a soproni 500 iparostanuló részére iskolai célokra. Égető gondként kezeli a tanoncotthon létrehozásának gondolatát is.⁵⁸⁽⁵⁸⁾

A város életében nem lebecsülendő réteget képeztek az egyetemi hallgatók. Az MKP értelmiségi csoportja – az ügy jelentőségét helyesen mérlegelve – konzultációt kezdeményezett az egyetem hallgatóságával. Ismertették a párt elképzeléseit, az addig elért eredményeket. Az indítóokot Pajzs István fogalmazta meg: „most, amikor a bányák államosításával, főképpen a bánya- és kohómérnök-hallgatók a népgazdaság egyik legfontosabb szektorába kerülnek, nagy jelentősége van annak, hogy állandó és szoros kapcsolat legyen a demokrácia és különösen annak élharcosai, a kommunisták és az ifjúság között.”⁵⁹⁽⁵⁹⁾ S a kapcsolat fejlődik is, a júliusban meginduló kongresszusi felkészülésbe a fiatalok egyre nagyobb számban kapcsolódnak be. Lendületet kap az újjáépítés, az addig vontatottan haladó romeltakarítás, melynek során a Mátyás király utca és a GYSEV állomás környékét hozták rendbe a rohammunkások. A helyzetképhez tartozik, hogy ebben az időben gyakran felbukkan a fasiszta sajtótermékeknek a fiatalok által végzendő összegyűjtése,⁶⁰⁽⁶⁰⁾ de a gyakori bejelentés inkább óhajra, mint a kellemetlenséggel járó feladat kellő végrehajtására utal.

Sikerek és kemény próbatételek váltogatták egymást. Illegális összeesküvések, ellenforradalmi provokációk

jelezték, hogy a reakció nem adja fel a harcot. A letűnt rend hívei szerte az országban tudatosan szították az inflációtól gyötört, bérből és fizetésből élő tömegek elégedetlenségét, arra számítva, hogy a dolgozók szembefordulnak a társadalmi haladással.

A kritikus időszakot jól szemlélteti az MKP Sopron megyei (1946. VI. 20.) helyzetelemzése⁶¹⁽⁶¹⁾: „A párt eredményei – a jobboldali erőket itt a megyében végső kétségbeesett, de jól megszervezett harcra készítette. Szítják az antikommunizmust, vérvád mesét terjesztenek, a tömegeket rémhírek pergőtüzével nyugtalanítják, izgatják. A demokrácia csődjéről, a királyságról, a monarchia visszaállításáról és ehhez hasonló híreket terjesztenek. Az állandó jobboldali ostrom következtében a tömegek hiszékennyé, bátortalanná válnak. A klerikális reakció, a szószékről újra meg-megújuló rohamot intéz a népi demokrácia és főként Pártunk ellen. Feleskették az egész megyében a katolikus hívőket, ha kell karddal a kezükben védjék meg az egyházat. Az egész megyében körmeneteket tartanak, a kiscgazdapárt vezetői (Komlós Géza főosztó, Hajdu-Németh Lajos, Czupy Bálint, Szalai András nemzetgyűlési képviselők) a papokkal együtt a legszélsőségesebb jobboldali izgatást folytatnak a mentelmi jog leple alatt.” (Pl.: Hajdu-Németh kópházi, Parragi csornai, Szalai veszkényi, Komlós Géza jobaházi és soproni beszéde.)

35Az egyik hetenként megjelenő illegális kiadvány, a Hírek 1946 június elején így értékelte a helyzetet: „Vesztett háború, éhség korrupció és az ezzel kapcsolatos fejetlenség már adva van, csak az utolsó lökésre van szükség, hogy az elégedetlenség nyíltan is kirobbanjon.”⁶²⁽⁶²⁾

Az események azonban akarataik ellenére alakultak. Az újjáépítés eredményei már megadták azt az anyagi hátteret, melyhez százezrek határozott fellépése politikai bázist teremtett. A példa nélkül álló gazdasági és politikai nehézségek ellenére a két munkáspárt közös fellépésének eredményeként augusztus 1-én megszületett a stabilizáció egyik eszköze, az értékálló pénz, a forint.

Sopronban az 1945–46-os tanév végén a MADISZ a diákfiataltság felrázásával is próbálkozik. A jelentős számú középiskolást azonban nem tudja magával ragadni a MADISZ-csoport lendülete. A nevelők és a diákság helyenként ellenséges, másutt közönyös magatartást tanúsítanak a haladó törekvésekkel szemben.

Az „Új Sopron” ifjúságról szóló borúlátó cikkéhez Babits Mihálytól kölcsönözték a mottót: „lesz-e gyümölcs a fán, amelynek nincs virága?” A helyzetelemzés helytálló következtetése megállapítja a korábbi fasiszta nevelés és ideológia okozta károkat és veszélyeket. „Nem egyedül az ifjúság a felelős. Felelősek a felnőttek, felelősek a szülők, de elsősorban a magyar nevelők, akik rossz gazdaként bántak a rájuk bízott jószággal és népük ellen nevelték az ifjúságot.”⁶³⁽⁶³⁾ A reakció és a közöny jégpáncélja alig olvad. A vallási ifjúsági egyesületek a város tanintézeteiben elsöprő többséggel rendelkeznek és a nevelőtestületek segítségével aktív befolyásuk van a szülőkre és a tanulókra egyaránt. Sopron megye egyes területein a MADISZ szervezeteinek „a legvadabb KALOT propagandával kell megbirkózniuk.”⁶⁴⁽⁶⁴⁾ Két hónap múlva a tapasztalatok alapján a MADISZ álláspontja már pontosabban tárja fel az időszerű feladatokat. „A meglévő ifjúság átnevelése terén a feladat kettős, demokratizálni kell a magyar nevelőket, azonkívül a fasiszta szervezkedések kíméletlen letörése mellett ki kell szakítani az ifjúságot a faszizmus, a nép ellenségeinek karmai közül” – írja Szabó Béla az „Ifjúság és demokrácia” című vezércikkében.⁶⁵⁽⁶⁵⁾

7. 1946 júniusában a demokráciaellenes ifjúsági erők megyszerte célzatosan mozgolódnak. A június 2-i rábaközi ifjúsági találkozón a kiscgazdák reakciós vezérkara méltatta a KALOT és FISZ célkitűzéseit. Az összejövetel tanulságos mottójaként idézzük fel Czupy Bálint képmutató felszólalásának⁶⁶⁽⁶⁶⁾ részletét, aki „sürgette az ifjúságnak a szeretet jegyében való újjászületését, mint nemzetünk jövőjének egyedüli biztos alapját.”⁶⁷⁽⁶⁷⁾ A visszahúzó erők komponálta események sora folytatódik. 10-én nagyszabású

cserkészavatás a Szent Asztrik Cserkészcsapat szervezésében, 16-án pedig a püspökavatás alkalmából az Actio [36](#)Catholica lép sorompóba. A Petőfi térre katolikus ifjúsági napot szerveztek, a sorfalat álló katolikus ifjúság közé még Mindszenty József hercegprímás is megérkezett. A gyűlést a felekezeti iskolák megszüntetése elleni tiltakozásra hangolták. Mindszenty is „a bosszú és gyűlölet ellen” (!) beszélt, egyidejűleg „bátor hitvallásra buzdítva Sopron katolikus ifjúságát.”[68\(68\)](#)

Határozati javaslatban szögezték le, felemelt ujjal eskették meg a diákokat, cserkészeket, szülőket, hogy minden eszközzel harcoljanak az iskolák államosítása ellen, s hogy „visszavernek minden támadást az egyház ellen, ha kell életüket feláldozva abban a harcban, mely hitüket akarja elvenni.”[69\(69\)](#)

A FISZ megyei nagyválasztmányi gyűlésén pedig már az egyház sugallta hangzatos „nyilatkozat” is elkészül: „az ifjúság valláserkölcsei nevelését csak felekezeti iskolákban látjuk biztosítottak. Az ifjúságot valláserkölcsei nevelés nélkül nem tudjuk elképzelni. Az új, demokratikus Magyarországot pedig csak vallásos és tiszta erkölcsű fiatalságra lehet felépíteni.”[70\(70\)](#) Az offenzíva során az egész megyében megalakították a Katolikus Szülők Szövetségét. A reakció egyik bázisává vált a cserkészmozgalom is.

Eközben a fiatalok józan része, a MADISZ szervezetek a jó pénzért vívott harc részesei. Egymást követik a rohammunkák, gyűjtések, akciók. A haladó soproni fiatalok az ellenárban is tovább kezdeményeznek, meggyorsul reagálásuk az országos eseményekre. A járási szervezetek kiküldöttei részvételével tartott városi gyűlésen Révai Zoltán ismertette a MADISZ munkájának soron következő feladatait. Az élesedő küzdelemben „a MADISZ politikájába is sokkal több radikalizmust kell belevinni” – jelenti ki a MADISZ elnöke. A lezajlott események kapcsán megjegyzi: „nem frázisokkal akarunk fanatizálni, olyan demokratikus ifjúságot akarunk, amely szívvel-lélekkel dolgozik a magyar demokráciában. Ezt követeli tőlünk az új Magyarország.”[71\(71\)](#)

Ebben a helyzetben jelentős fordulatot hozott a nyílt demokráciaellenes uszítást folytató – főleg a politikailag tájékozatlan fiatalokat mozgosító és ellenségesen befolyásoló – ifjúsági szervezetek fővárosi és vidéki csoportjainak belügyminiszteri feloszlata.[72\(72\)](#) Csökkentette a reakciós erők politikai befolyásának lehetőségét a fiatalok között s visszaszorította az egyházi beavatkozás szervezeti lehetőségeit is. A feloszlata a FISZ-nél jelentékeny megrázkódtatást okozott, a forradalmi és demokratikus ifjúsági szervezeteknek pedig kedvezőbb lehetőségük nyílt munkájuk szélesítésére, tevékenységük népszerűsítésére.

Ezért a MADISZ nagyobb gondot fordít a rétegmunkára, a csoportok öntevékenységének, akcióképességének fokozására. Ezen a nyáron a baloldali társadalmi erők kezdeményezésére új, az ország felnőtt és ifjú társadalmát egyaránt megmozgató, haladó mozgalmak indulnak útjukra. Az új magyar értelmiség kinevelése érdekében, a munkás és parasztfjak tanulási, művelődési igényeinek támogatására született meg a javarészt öntevékenységre épülő népi kollégiumi, valamint a tanoncotthonokat építő mozgalom (TIÉM). Ide kívánkozik a tavasz óta országosan is szárnyát bontogató úttörőmozgalom említése is, mely a későbbiekben sok-sok gyermek demokratikus mozgalmi alapnevelését és első közösségi, mozgalmi élményhez juttatását biztosítja.

37A Vasárugyár kiállítása a Szakszervezeti Székházban.
Sopron Őszi Vásár 1946. szeptember. (Liszt F. Múzeum)

38Július 16-án alakult meg a Kommunista Párt és a Nemzeti Parasztpárt határozott támogatását élvező Népi Kollégiumok Országos Szövetsége, a NÉKOSZ. Nemes célkitázései megvalósulásához a forradalmi ifjúsági szervezetek politikai és anyagi támogatást adtak kezdettől fogva. A hónap végén Sopronban is megalakult a Népi Kollégium Szervező Bizottsága.⁷³⁽⁷³⁾ Augusztus folyamán erőteljes szervező munka folyik néhány lelkes vezetővel. A kollégiumot a néhai soproni diákról, Berzsenyi Dánielről nevezik el, elhelyezéséről a Rákóczi utca 13. sz. alatti főiskolás internátusban gondoskodnak. „A népi kollégium célja, hogy szegénysorsú és tehetséges paraszti és munkás származású ifjak továbbtanulási lehetőségét biztosítsa. Evégből ingyen, illetve mérsékelt áron szállást és ellátást nyújt olyan középiskolás és főiskolás ifjaknak, akik a fenti feltételeknek megfelelnek” – szögezi le az igazgatóság felhívása.⁷⁴⁽⁷⁴⁾A MADISZ és a NISZ támogatásával megyszerte gyűjtenek a felszerelés, fenntartás céljaira. A népi kollégiumot végül is számtalan nehézség, anyagi gond⁷⁵⁽⁷⁵⁾ leküzdése után a Soproni Őszi Vásár folyamán Donáth Ferenc földművelésügyi államtitkár nyitotta meg. Október 15-én megalakul a kollégium pártfogó testülete is, a

sokirányú kezdeti támogatás elismeréseként dr. Révai Zoltán elnökletével. A kezdet megpróbáltatásait nehéz vázolni, de a munkás összefogás ereje hamar megmutatkozik. Számos felajánlás érkezik, a brennbergi bányászok 25 mázsa szén küldenek, az MKP értelmiségi csoportjának látogatása eredményeként felszereléseket kapnak, az üzemi bizottságok pedig 20 kollégista teljes ellátását vállalták.

Rövidesen megindult a szemináriumi élet és megvalósult a diákság teljes önkormányzata. A kollégiumi élet 10–12 fős szövetkezetekben folyt, ezek a szövetkezetek forradalmi költőink és íróink nevét viselték, élükön választott vezető állt. A nevelési egységek (szövetkezetek) egymással tanulmányi, tisztasági, sport stb. versenyben álltak, és felváltva gondoskodtak a kollégium egészét érintő rendezvények, kollégiumi estek, mozi-, színházlátogatások, politikai beszámolók stb. megrendezéséről.⁷⁶⁽⁷⁶⁾ A Berzsenyi Dániel Népi Kollégium létrejötté a demokratikus erők jelentős győzelme volt.

Szeptemberben a vezetőségválasztással egyidejűleg a demokratikus haladás javát szolgáló erők határozott fellépésére változás következett be a Soproni Pedagógus Szakszervezet addigi visszahúzó magatartásaiban is. Az ifjúság szellemi újjáépítését szorgalmazó új munkatervükben minden támogatás és segítség megadását ígéri a szervezés alatt álló népi kollégiumnak. A fordulatot jelzi, hogy „a jövőben közös álláspontot foglalnak el valamennyi kérdésben az ifjúságot illetően, bekapcsolódnak az ifjúság politikai nevelésébe, segítenek megteremteni az ifjúsági önkormányzatokat és előre megszervezik az ifjúság nyári foglalkoztatását.”⁷⁷⁽⁷⁷⁾ Ennek a változásnak kedvező előfeltételét adta a minisztertanács szeptember 13-i döntése, mely engedélyezte a 16 éven felüli **39**tanulóifjúságnak a politikai pártok ifjúsági szervezeteibe való belépést. 25-én kerül sor a Soproni Őszi Vásár rendezvényei sorában a Soproni Ifjúsági Napra, melyet a Soproni Ifjúsági Szervezetek Szövetsége rendezett a színházban. A lelkes hangulatú összejövetelen a munkás- és diákifjak együttesen vettek részt. „Az összkép azt mutatja, hogy a soproni ifjúság is rálépett arra az útra, amely a felemelkedéshez, ezzel együtt a demokráciához való közeledéshez vezet” – jegyzi meg az „Új Sopron.”⁷⁸⁽⁷⁸⁾

A legifjabbak szervezését avatott kézzel fogja egybe Ostoros Istvánné. A Gyermekbarátok Országos Egyesületének soproni csoportja a forradalmi és demokratikus erők jelentős támogatását élvezi. Néhány hónapos szervező munka jelentős fejlődést hoz, rövidesen Sopron jár elöl a jövő nemzedék mozgalmi szervezésében a vidéki szervezetek között.⁷⁹⁽⁷⁹⁾ Októberben már több mint 200 rajokba és őrökbe csoportosult úttörő tagja az egyesületnek.⁸⁰⁽⁸⁰⁾

A Gyermekegyesületnek jelvénye. (G. Nagy Béla reprodukciója)

8. 1946 nyarán a pártok soproni koalíciója is válsággal küzdött. A munkásegységre törekvő kommunistákkal kötött megállapodásokat a háromezer taggal rendelkező SZDP nem tartja be, vezetői a Peyer-féle politikai iskola hatására zömmel kommunista- és munkásegység-ellenesek. Esetenként az FKP-val működnek együtt. A megyében lényegében véve akörül folyt a harc, hogy kivel tart a parasztság zöme: a városi munkássággal előre a demokratikus fejlődés érdekében, vagy pedig a reakcióval visszafelé, a nagytőke akaratának megfelelően. Az általános politikai küzdelemben „az NPP szervezetenként szinte felmorzsolódott az FKP hívó, csábító szavára.”⁸¹⁽⁸¹⁾ Az MKP legfőbb politikai feladata, hogy megakadályozza a helyi jobboldali blokk kialakulását, s a nehézségek leküzdésével fejlessze kapcsolatát az SZDP és NPP baloldali vezetőivel.

⁴⁰Sopron megyében az infláció megpróbáltatásai mellett a munkanélküliség is nyomasztó. 1500 munkát kereső ember van, s a zömmel kisgazdapárti kézben lévő közigazgatás nem tesz érdemi hivatalos intézkedést a munkanélküliség leküzdésére. A gazdasági mélypontból való kiutat, a jó pénz megjelenését kedvezően, bizakodva fogadja a lakosság. A stabilizációt szolgálják az eredményesen működő forintvédő bizottságok. „Az árak és a piacok ellenőrzésével, rendeletek ⁴¹ismertetésével, a munkások politikai és gazdasági mozgósításával az egész megyében a békebeli termelés 70%-át értük el” – számol be egy akkori helyzetelemzés.⁸²⁽⁸²⁾

Az első soproni úttörők a plakátfal előtt. (G. Nagy Béla reprodukciója)

A MADISZ-szervezetek a rendeletek betartásának társadalmi ellenőrzésére „Acélfedezet csapatokat” hoztak létre, melyek a városnak és környékének különösen nagy kárt okozó csempészet, az árdrágítás és árurejtegetés felgöngyölítésével segítették a hatóságok nehéz munkáját. Korábban a brennbergi bánya napi termelése 13–20 vagon között mozgott, szeptemberben a bizalom jeleként már elérte a békebeli nívót, a napi 34 vagon.^{[83\(83\)](#)}

Az MKP-falujárók jelvénye. (G. Nagy Béla reprodukciója)

A haladó erők élén az MKP következetesen hangoztatta: a társadalom sokoldalú és biztos előrehaladása csak a demokrácia gyakorlása során lehetséges. A demokráciát azonban saját eszközeivel is vissza lehet fordítani.

A demokrácia előrehaladásához ezért arra volt szükség, hogy a forradalmi párt meggyőzze, megnyerje a tömegeket programja végrehajtásához. Az MKP szervezetei sokrétűen kezdeményeznek. Aktivistái mindenütt ott vannak, ahol önzetlen áldozatvállalás, erőfeszítés szükséges a dolgozók érdekében. A befolyás növekedését jelzi a városi taglétszám állandó növekedése. Októberben már 2143 fő tartozik az üzemi szervezetekhez.⁸⁴⁽⁸⁴⁾ Szimpátiát váltanak ki a több mint 7500 tagot számláló szakszervezetekkel összehangolt akciók is a munkások szociális helyzetének megjavításáért. A Pamutiparban „a szövő-tanulók heti keresete 4218–20 forint volt. A bérelszámolás felülvizsgálásánál megállapítottuk, hogy a gyárvezetőség a kollektív szerződést nem tartja be, a tanulóknak az akkord alap 65%-át fizeti, holott a szakmunkás-órabér 65%-át kellene fizetni. Követeltük az azonnali revíziót és, hogy a különbözetet fizessék meg... Heti fizetésük most már 32 forint, de még nagyon sok követelésünket nem teljesítették. A harcot folytatjuk, követeléseinkkel szigorúan a kollektív szerződés keretein belül mozgunk” – írja Sós Dezső városi párttitkár októberi jelentésében.⁸⁵⁽⁸⁵⁾

Brennbergbánya, 1946. szeptember 13.

Magyar Állami Készletbizottság
Központi Végrehajtó Bizottság
Bányaműszaki Osztály

B u d a p e s t .

Folyó hó 12.-i b. telefóni felhívásukra az olantiakban jelentjük a felszabadulástól kezdve f.év augusztus 31.-ig bezárólag havi termelésünket q-ban:

1943. április	16.500 q
" május	22.757 "
" június	31.900 "
" július	34.983 "
" augusztus	43.530 "
" szeptember	42.000 "
" október	44.980 "
" november	50.740 "
" december	47.690 "
1946. január	48.800 "
" február	45.500 "
" március	50.410 "
" április	54.130 "
" május	53.820 "
" június	51.895 "
" július	51.900 "
" augusztus	63.180 "

Jó szerencsét!

Kimutatás Brennbergbánya termelésének alakulásáról. (Liszt F. Múzeum) Eredetije nincs meg

A stabilizáció több hónap munkáját igényelte. Az MKP arra számított, hogy a stabilizáció során javítani lehet a nép életszínvonalát. Ennek következményeként növekedni fog a demokratikus rend iránti bizalom, így újabb tömegekkel [43](#)erősödve sikeresebben lehet küzdeni az FKP törekvéseivel szemben. Ekkor már látszott, hogy a Kisgazdapárt nem tudja hatalmi helyzetét kihasználni, képtelen országépítő programot adni. 1946 szeptemberére készült csak el egy nagy terjedelmű tervezet, azonban alig tartalmaz konkrétumot. A ködösen fogalmazott óhajok sorában szerepel a „félelem nélküli, boldog élet” követelése, a „lehető legjobb bérek biztosítása”, hogy a „munkás jómódú polgárrá váljon” stb. A fogalmazás csak ott egyértelmű és világos, ahol az MKP követeléseire ellen lép fel. [86\(86\)](#) A társadalmi életben zajló összecsapások, a haladás és reakció küzdelmei tehát a tömegekért, benne az ifjúságért tovább folytatódnak. Az ország jövőjének politikai arculatát meghatározó döntés következik: „A magyar népnek választani kell a burzsoá demokrácia és a népi demokrácia között” – mondja Szántó Zoltán az MKP szept. 10-i pártnapján.

A választ az MKP III. kongresszusán⁸⁷⁽⁸⁷⁾ fogalmazták meg: „a népi demokrácia útján, békés úton a dolgozó nép széles szövetségére támaszkodva előre a szocializmushoz.”⁸⁸⁽⁸⁸⁾ Az MKP KV Ifjúsági Titkársága rövidesen kidolgozta új munkatervét,⁸⁹⁽⁸⁹⁾ az időszerű feladatokat:

– A kommunista fiatalok ifjúságpolitikai célkitűzésnek tekinték az ifjúság demokratikus egységfrontjának erősítését, hogy a fiatalok tömegeit megnyerjék a népi demokrácia továbbfejlődésének aktív támogatására.

– A kommunista fiatalok az ifjúság soraiban végzett felvilágosító munkát szorosan kapcsolják össze az érdekvédelmi követelések felvetésével, az eszmei-politikai célok hirdetésével. Konkrétabban tárják fel az ifjúság minden rétegének szociális és művelődési problémáit, dolgozzanak ki javaslatokat azoknak megoldására. Fokozzák a munkásfiatalok között – főként a nagyüzemekben – a kommunista agitációt. Igényes programmal lépjenek fel a középiskolai és egyetemi diákmozgalom előrelendítéséért. Erőteljesebb eszmei-politikai nevelő munkát végezzenek a népi demokrácia eredményeinek, a társadalmi fejlődés szocialista vonásainak ismertetése érdekében.

– A kommunista fiatalok erősítsék a forradalmi és demokratikus ifjúsági szervezetek akcióegységét, érvék el, hogy a MIOT tanácskozási jogú szervből váljon fokozatosan az ifjúsági szervezeteket irányító szervvé.

Ezt a politikát követve a MADISZ tömegmunkája – főleg a Sopron megyei parasztfiatalok között – újabb lendületet vett. Az ifjúmunkások ütöképes egységének kiépítése céljából fejlődésnek indult az üzemekben a Szakszervezeti Ifjúmunkás- és Tanoncmozgalom (SZIT). Erre a tömegeire támaszkodva állandóan megújuló, céltudatos törekvések tanúi lehetünk a különböző ifjúsági szervezetek demokratikus baloldalával való együttműködésnek az ifjúság egységének fokozatos megteremtésére.

A MADISZ ifjúsága életében jelentős esemény következett. Október 8-án dr. Révai Zoltán fogadta a brennbergi és ágfalvi MADISZ-szervezetek élén az osztrák ifjúság küldöttségeit, amely a szomszédos ország fiataljainak kongresszusi ⁴⁴ajándékszólóját hozta magával.⁹⁰⁽⁹⁰⁾ Október 9–12-e között zajlik le Budapesten a MADISZ II. kongresszusa. Jelszava haladó törekvései jegyében fogant: „Egységes magyar ifjúsággal a népi demokráciáért!” A kongresszus egyértelmű állásfoglalását fejezte ki a Baloldali Blokk politikája mellett. Az új programban megfogalmazták az ifjúság nevelésének útját is: „A MADISZ legfontosabb feladatának tekinti, hogy demokratikus szellemű, szabadság szerető, művelt, tiszta erkölcsű, testben és lélekben egészséges ifjúságot neveljen a nemzet számára... A MADISZ hazánk ismeretére, a dolgozó nép iránti szeretetre, a haladó törekvések szolgálatára, igaz hazafiasságra neveli az ifjúságot ... A MADISZ tiszteletben tartja minden ember vallási meggyőződését, hitet tesz a vallásszabadság mellett.”⁹¹⁽⁹¹⁾

A visszahúzó erők sem tétlenek, a haladó törekvések elleni aknamunka tovább folyik. Az FKP igen rugalmasan, minden erejét mozgósítja a mindig látható cél érdekében, hogy az MKP-t a tömegektől és a többi pártoktól elválassza. Legjobb szövetségese a klerikális reakció. Képviselői „a FISZ és a Credo férfi és női tagozatának hetenként előadást tartanak következő témakörökkel: keresztény vagy marxi szakszervezetek, belterjes vagy kollektív gazdálkodás, Isten, hit és materializmus, ezek lényege – a kommunista ideológia rágalmozása, pártunk programjának támadása.”⁹²⁽⁹²⁾ Megyeszerte a vallási ifjúsági egyesületek belügyminiszteri feloszlata okozta zavart felszámolandó, FISZ-gyűlések zajlanak. A nyílt uszításra, a demokratikus állam intézményeinek leplezetlen támadására a demokratikus rendőrség is felfigyel. Október 24-én egy csornai eset kapcsán felharsan a kigazda demagógia kürtje⁹³⁽⁹³⁾: „milyen címen avatkoznak bele a Független Ifjúság belügyeibe és milyen jogon akadályozzák meg, hogy a Független Ifjúság politikálhasson. Avagy csak Magyarország egyetlen párton felüli ifjúsági egyesületének,

a MADISZ-nak szabad politizálni, annak a MADISZ-nak, mely most levetkőzte pártonfelüliségét és nyíltan csatlakozott a Baloldali Blokkhoz? Vagy a SZIM sem politizálhat? Nem hisszük!” Az FKP csornai nagygyűlésén a volt főispán, Hám Tibor beszédében⁹⁴⁽⁹⁴⁾ a sajtótámadást követően kibújik a szög a kiscsiga zsákból: „A forradalmi intézményeket fel kell számolni. A magyar politikai élet nem hajlandó egy kollektív marxista forradalom útjára lépni.” Valószínűleg a forrófejű FISZ-ifjaknak szól az akkor már a földalatti összeesküvésbe bonyolódott jobboldali képviselő paradox intelme: „vigyázni kell az elégedetlenkedőknek, nehogy a reakció hangján beszéljenek.”

A kiscsigit és a köréjük csoportosult jobboldali erők álláspontja egyértelműen ellentétes a társadalmi fejlődéssel. Novemberben a szülők demokratikus mozgalma indul a városban⁹⁵⁽⁹⁵⁾ az iskolák helyreállítása érdekében, viszont december 1-én a klerikális jobboldal a Petőfi téri iskolában megalakítja a „Katolikus Szülők Szövetségét,” ahol mindjárt memorandumot⁹⁶⁽⁹⁶⁾ indítanak útjára a miniszterelnökhöz a felekezeti iskolák érdekében. Az elvakultság tetőpontjaként ⁹⁷⁽⁹⁷⁾45dec. 3-án Sulyok Dezső szabadságpárti képviselő tartott előadást a FISZ-ifjaknak a városházán. A teljességhez tartozik, hogy ezért a szélsőjobboldali huszárcsínyért az FKP városi vezetősége a demokratikus erők nyomására három hét múltán vizsgálatot indított,⁹⁷⁽⁹⁷⁾ de a további események nem igazolják a kellő következtetések levonását.

9. A haladás és a reakció küzdelme változatos eseménysorozatot hozott Sopronban az 1946. évben. A demokratikus vívmányok felszámolásáért indított jobboldali rohamot az összefogás nemcsak visszaverte, hanem az MKP a Baloldali Blokk erejére támaszkodva, fokozatosan új eredményeket is elért. A pártok az agitáció és propaganda legváltozatosabb eszközeivel vonulnak fel a tömegek megnyeréséért vívott küzdelemben, ahol egy kritikus időszak után a jobboldal már nem tudott átütő sikert elérni. Az FKP és a mellette felsorakozott egyházi és polgári reakció nem volt képes utat mutatni, perspektívát adni. Ezt csak a dolgozó rétegek körében mind szélesebb befolyással rendelkező, forradalmi elmélettel és a mélypontból kivezető gyakorlati programmal bíró MKP tehette meg.

A szocializmusba való átmenet új lehetőségeinek tisztázása szempontjából nagy jelentőségű volt az MKP III. kongresszusa, melynek határozata hangsúlyozta: „a népi demokrácia lehetővé teszi, hogy országunk a társadalmi fejlődés útján, polgárháború nélkül haladjon a szocializmushoz.”⁹⁸⁽⁹⁸⁾

A soproni ifjúsági mozgalomban 1946 elején sok mindent előről kellett kezdeni. A közéletben zajló politikai csaták, a reakció keltette általános bizonytalanság, a létfenntartási gondok érezhetően hátráltatták az ifjúsági szervezetek munkáját. Az ifjúsági élet eseményeit át- meg átszővi az egység gondolata, a haladó gondolkodású fiatalok összefogási törekvése. Ígéretes mozgalmak indulnak útjukra, melyek a későbbiekben jelentős szerepet játszanak az ifjúsági mozgalomban. Életre kel a NÉKOSZ-mozgalom is. Rövidesen egy ósdi Rákóczi utcai házból az első népi kollégium szegénysorsú lakóinak dala hangzik: „Nem ismerünk címet, rangot, ágas-bogas koronát...”

A MADISZ számos buktató után érezhetően jobban kapcsolódik a demokratikus törekvésekhez, az MKP képviselte politikához. A különböző ifjúsági rétegek között kifejtett felvilágosító munkáját a korábbihoz képest nagyobb sikerrel kötötte a jogos érdekvédelmi követelésekhez. Tevékenysége több eszmei-politikai töltést kapott, különösen a munkásifjúság körében. Helyesen ismerte fel a soproni tanoncok⁹⁹⁽⁹⁹⁾ követeléseinek igazát, gondjaik megoldásának valós útját. Az 1946. év során sikerült a soproni ifjúság akcióegységét erősíteni. Ebben nemcsak a politikai küzdelem hullámai, változásai hatása jelentkezett, hanem a MADISZ színesedő rétegmunkája is. A kulturális és sportmegmozdulások egyre nagyobb vonzerőt gyakoroltak a politizálástól húzódozó fiatalokra is. A forradalmi erők programja azonban kevés visszhangot keltett az egyetemi ¹⁰⁰⁽¹⁰⁰⁾46és a középiskolás fiatalok körében.¹⁰⁰⁽¹⁰⁰⁾ Az egyház hagyományos és

újabb érdekszféráiba, az iskolai életet átfonó vallási ifjúsági egyesületek működési és hatóterületére nem tudtak betörni. A forradalmi és demokratikus ifjúsági szervezetek gyakran támogatás és kellő anyagiak nélkül voltak, általában nélkülözték a felkészült kádereket. Az Actio Catholica ezzel szemben a papság vezetése alatt számos kisebb csoportban, rendszeres összejöveteleken, változatos formákban tömörítette azokat az ifjakat, akiket egyben a fiatalok nagyobb tömegének aktivizálására képzett ki.

Így, gyakorta a nevelőtestületek tevékeny segédletével, a város életében társadalmi jelentőségén messze túlnó a klerikális szellemben nevelt több ezer diák és a „hívó” cserkészesség politikai befolyása.

Befejezésül az MKP és a MADISZ év végi főbb szervezeti adatai. A megye 4 járása és 1 városa 107 MKP szervezetébe 7 778 párttag tömörült. A MADISZ-korosztálynak számító 24 éven aluliak aránya az MKP megyei tagságában 12,8%, Sopron városban 14,6%, a soproni járásban pedig 10,6%-ot tett ki. A megye 21 MADISZ-szervezetébe 1182 tag tartozott, ebből a két városi szervezetnek 140 fő, valamint a soproni járás 5 működő szervezetének 180 tagja volt.¹⁰¹⁽¹⁰¹⁾

(Folytatjuk)

1975. XXIX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Láng László: Riport a 140 év előtti Sopronról (Botgorschek Nándor elbeszélése 1835-ből)

47 Láng László: Riport a 140 év előtti Sopronról (Botgorschek Nándor elbeszélése 1835-ből)

1. Botgorschek Nándor helytörténetünknek még alig ismert, de jelentős alakja. Jelentősége nemcsak irodalmi munkásságából tűnik ki, amelynek kiadása folyamatban van,¹⁽¹⁰²⁾ hanem helytörténeti és néprajzi kutatásaiból is, amelyeket már a korabeli magyar tudomány is figyelemmel kísért.²⁽¹⁰³⁾ A romantikus érdeklődést, az utazás és az élményszerzés lázát Bécsben töltött gyermekora és első ifjúsága keltette benne; a célt és tartalmat viszont a Nyugat-Magyarországon (főleg a mai burgenlandi térségben) töltött évek hosszú sora szolgáltatta. Botgorschek azon kevesek közé tartozik, kiknek irodalmi érdeklődése nem a romantikus távolba vágyakozás érzésvilágából, nem rövidebb-hosszabb utazások kötetlen élményeiből, hanem a mindennapi, munkás természetjárások, a falu embereivel végigélt és végigdolgozott hétköznapi eseményeiből, tapasztalataiból táplálkozott.

Írónkat tehát a hivatásválasztás hozta az akkori Sopron megyébe. Bécsben született 1807. augusztus 12-én. A gimnázium befejezése után két évig a bécsi egyetem filozófia tanfolyamát látogatta, ahol főleg költészettel és a felbuzdult hazafiság szellemében történelemmel foglalkozott. Apja megbetegedése és korai halála arra kényszerítette, hogy állás után nézzen. Nem véletlenül került az Esterházyakhoz: édesapja, Sebastian Botgorschek a herceg bécsi cselédségének hivatalos szabója volt; nagybátyja, Carl Stadler 1794-ben az Esterházyak kismartoni színházát igazgatta.

1825 nyarán Esterházy Pál herceg aláírta Botgorschek Nándor praktikánsi kinevezését. Első két évét a kismartoni uradalmi igazgatóságnál töltötte, hétről hétre más és más uradalmi egységek más és más részlegeit tanulmányozván. 1827-ben kihelyezték Sopronkeresztúrra számviteli írnoknak. Itt került közvetlen kapcsolatba az Esterházy tisztségviselők kulturális törekvéseivel. Főleg a lakompaki intéző, Eckhardt Frigyes,³⁽¹⁰⁴⁾ volt reá nagy hatással. Eckhardt befolyása alatt kezdett el történelmi témákkal foglalkozni, főleg az Esterházyak családtörténetének köréből. Hagyatékában megtalálhatók részletes

feljegyzései a főbb történelmi eseményekről, amelyek aztán irodalmi és helytörténeti munkáinak alapjait képezték. Szűkebb környezete azonban nemcsak irodalmi és helytörténeti szempontból érdekelte. Tudomásunk szerint ő tette az első lépést a most észak-burgenlandi vidék mondáinak gyűjtésére és feldolgozására. Azok a mondák, amelyek 60–70 évvel később Mohl Adolf gyűjteményében szerepelnek, Botgorschek Nándor által nyerték első irodalmi kiformalásukat. Említésre méltó pl. a „Hany Istók”-monda feldolgozása, amely 1865-ben Sopron város színpadán szerepelt.⁴⁽¹⁰⁵⁾

Sopronkeresztúrról ismét visszakerült a kismartoni számvevőséghez. Egyéves itt-tartózkodása folyamán szoros kapcsolatot teremtett a városka kulturális múltjával és jelenével. Élénk színekkel örökíti meg az Esterházyak udvari kultúrájának ⁴⁸nagyjait (Werner, Haydn) és a hercegi rezidencia kultúrtörténeti nevezetességeit. Lírai és epikai költészete is nagyon kibővült a szoros bécsi kultúrkapcsolatok és az adott helyi lehetőségek eredményeként.⁵⁽¹⁰⁶⁾ Kismartonból Pottendorfba, egy határmenti alsó-ausztriai községbe (amelyet 1800-ban szereztek meg az Esterházyak) irányította őt az uradalmi igazgatóság. Itt először mint számviteli, később mint uradalmi írnok működött. Helytörténeti figyelmére ⁴⁹jellemző, hogy helyi vonatkozásokat keresve megpróbálkozott a Zrínyi–Frangepán összeesküvés pottendorfi eseményeinek dramatikai feldolgozásával.⁶⁽¹⁰⁷⁾ Négy év és két hónap az itt töltött munkaideje. Anyagi nehézségek és a megszokott kultúrkörnyezet hiánya arra ösztökélték, hogy visszakéredzkedjenek a kismartoni igazgatósághoz. Újra a sopronkeresztúri gazdaságba küldték számvevői minőségben. Itt is négy évig tartózkodott, nemcsak szorgos hivatali tevékenységben, ⁵⁰hanem termékeny irodalmi munkásságban is.⁷⁽¹⁰⁸⁾ A szintén Fertő vidéki költő, Johann Napomuk Vogl⁸⁽¹⁰⁹⁾ révén kapcsolatot teremtett az 1835-ben alapított „Oesterreichische Morgenblätter” c. irodalmi folyóirattal.⁹⁽¹¹⁰⁾ Itt jelentek meg 1836-tól kezdve folytatólagosan elbeszélései, lírai próbálkozásai, valamint helytörténeti-topográfiai munkái.

Gereintes

und

Ungereintes,

Novellen, Erzählungen, Humoresken, und Skizzen,
nebst einer kleinen Sammlung von poetischen
Versuchen

von

Ferdinand Botkorschek.

I. Band.

Wien,

verlegt bei Paulsen und Weyl — und bei Wallstaben.

Uedenburg,

bei K. Brandler und G. A. Wiggant.

Botkorschek Nándor összegyűjtött műveinek címlapja (Vízkelety András felvétele)

Illusztráció Botgorschek egyik romantikus elbeszéléséhez (Vizekely András felvétele)

Sajtótörténetileg érdekes, hogy nyilvánvalóan ő volt e bécsi újság nyugat-magyarországi tudósítója (Rumy Györggyel egyetemben). Sorozatosan olvashatunk jelentéseket tollából Kismarton és Sopron környékén történekről: gyilkosságokról, tűzvészekről, természeti csapásokról, de kulturális és politikai eseményekről is. Topográfiai munkái részletes ismertetést nyújtanak a vidék népesedési, gazdasági és kulturális viszonyairól, művészettörténeti érdekességekről. Sopronkeresztúrról ismét Ausztriába, a schwarzenbachi uradalomba vezette hivatali pályafutása. A Kisalföld után egészen új impulzusokkal töltötte el a magasra törő alsó-ausztriai és stájer hegyvidék, amelyet gyakori vándorútjain alaposan megismert.¹⁰⁽¹¹⁾ 14 hónapot működött itt mint „Amtschreiber und Gerichtsactuar” (írnok és úriszéki ülnök), de javuló anyagi helyzete ellenére is rögtön Kismarton mellett döntött, ahogy csak megtudta, hogy az ottani igazgatóság számviteli irodájában megürült egy hely. Mint rangidősebb hivatalnok sikeresen pályázott. Visszatéréseivel újból felélénkülték kapcsolatai a bécsi irodalmi körökkel; a biedermeier kori közönség romantikus érdeklődése keresett olvasmányokká tette mondafeldolgozásait, „exotikus” elbeszéléseit a magyar táj, az akkor még „terra incognita” titkairól. Most először került a Fertő tó és vidéke a szépirodalmi érdeklődés középpontjába. Következésképpen igen megnőtt az utazók és kalandkeresők száma, élményeiről

hasábszámra olvashatjuk a korabeli bécsi újságok jelentéseit.¹¹⁽¹¹²⁾

1842 áprilisban Botgorschek házasságra lépett Eötvös Franciskával, egy befolyásos uradalmi tisztviselő leányával. A szerényen fizetett állás nem tudta már kielégíteni az évről évre növekvő család igényeit. Ezért fogadott el Botgorschek egy újfent Pottendorfra szóló ajánlatot. Ezúttal nem mint Esterházy-tisztviselő költözött ide, hanem mint az időközben bérbe adott birtok intézője. A jobb kereset ellenére sem talált elégedettséget. Pottendorf messze nem érte al az Esterházy-rezidencia – igaz, hogy halványuló – fényét és Bécs felé is rosszabb közlekedési lehetőségeket nyújtott. Az 1848-as év forradalmi eseményei, amelyekkel kezdetben nyilvánvalóan rokonszenvezett¹²⁽¹¹³⁾ és a hamarosan bekövetkező retorzió utáni változások ismét arra ösztökélték, hogy „reductio-t” (újrafelvételt) kérjen az Esterházyak szolgálatába. Az ötvenes évek nagymérvű kataszteri munkálatai szükségessé tették tapasztalt, jártas munkaerők felvételét. Így Botgorschek kérvénye is elintéződött: 1852 májusában ismét a kismartoni ⁵¹számvevőség alkalmazottja, de ezúttal már számtartói rangban. Egy két utalásából arra következtethetünk, hogy egészségi állapota ekkorra már eléggé megromlott. Lehet, hogy ezért, de lehet az általános biedermeier szokás következménye is, hogy hozzáfogott munkái összegyűjtéséhez. Nyomatásban csak a „Gereimtes und Ungereimtes” c. gyűjtemény első kötete jelent meg Sopronban.¹³⁽¹¹⁴⁾ Többi írása a különböző, már említett sajtótermékek hasábjain vagy a két vaskos kéziratban található, melyeket a kismartoni tartományi könyvtár őriz. Hivatali pályafutásában ezek az évek meghozták az intézői rangot. Az Esterházy-levéltár 1854-es kinevezési listája mint fraknói intézőt nevezi meg.¹⁴⁽¹¹⁵⁾ A nagykiterjedésű kataszteri munkálatok és gyenge egészségi állapota következtében irodalmi tevékenysége nagyon megcsappant. Inkább csak életművét tekintette át, újabb impulzusok nem lendítették már alkotóerejét. 1858-ban súlyos csapás érte: gondatlanság vádjá miatt elbocsátották az uradalom szolgálatából.¹⁵⁽¹¹⁶⁾ Ez volt a közvetlen oka Sopronba költözésének. 1858-tól 1864-ig a város pénzügyigazgatóságán hivatalnokoskodott.¹⁶⁽¹¹⁷⁾ Ógabona téri lakásában¹⁷⁽¹¹⁸⁾ azonban nemcsak a hivatal aktáit forgatta, mert sok, később megjelent értekezése és cikke ezeknek az éveknek a terméke.¹⁸⁽¹¹⁹⁾ Tevékenysége végül is gyümölcsözőt: Romwalter reá gondolt, amikor „Harmonia” c. lapját új formában és elgondolásokkal mint „Oedenburger Localblatt”-ot ismét útnak indította.¹⁹⁽¹²⁰⁾ 1864-től 1867-ig tehát Botgorschek fontos szerepet játszott Sopron kulturális életében mint a kedvelt lap főszerkesztője. A soproni élet mozzanatain kívül érdekes adatokat közöl a megyében történekről és bécsi eseményekről is. Állandó munkatársai között sok olyan szerepel, aki Bécs kulturális életében is fontos funkciót töltött be. E kapcsolatok segítségével igyekezett Sopron olvasóközönségének lehetőségét nyújtani a német és az osztrák irodalom vezető irányzatainak megismerésére.²⁰⁽¹²¹⁾ Tevékenyen részt vett közcélú vállalkozások propagálásában, mint például az Orsolyiták templomának megépítésére hirdetett gyűjtési akcióban.²¹⁽¹²²⁾

Nagy általánosságban szólva az „Oedenburger Localblatt” a soproni német polgárság érdeklődési irányzatainak és információs igényének akart eleget tenni. Magyar vonatkozásai alig számottevők. Úgy tűnik, hogy Botgorschek soproni tartózkodása ellenére sem jutott túl a magyar elem „exoticus” jelenséggé váló szemléletén. Újságírói tevékenységével nemcsak a városon belül vált ismertté és népszerűvé; szoros kapcsolatokat teremtett hazai és külföldi irodalmi körökkel is. Lapjában számos szakértő kritikát jelentetett meg a színház, az irodalom és a művészet köréből, úgyhogy még kora legismertebb kritikusa, Saphir, is felfigyelt rá. Kötelezettségei és gyenge egészsége azonban már nem tették lehetővé, hogy maga is nagyobb mérvű írói tevékenységet folytasson. ⁵²Tárcákon, cikkeken és alkalmi költeményeken kívül alig jelent meg valami tollából. Az „Oedenburger Localblatt”-ban lehozott nagyszámú topográfiai leírás, novella és elbeszélés mind régebbi idők terméke. 1867-ben az „Oedenburger Localblatt beszüntette megjelenését” és így Botgorschek is háttérbe szorult. Elcsendesedő irodalmi tevékenysége mintha előre jelezné korai és hirtelen halálát. Gyászjelentése²²⁽¹²³⁾ szerint 1868. július 9-én hunyt el „Brustwassersucht”-ban

(mellvízkórságban), amely esetleg májzsugorodásra utal.

2. A Vierundzwanzig Stunden in Oedenburg” c. elbeszélés inkább helytörténeti mint szépirodalmi jellegű. Még kismartoni tartózkodása alatt írta (1835-ben), nyilván az „Oesterreichische Morgenblätter” számára. Kritikus, részben gúnyolódó hangja azonban mind a bécsi szerkesztőségnek, mind önmagának veszélyes színben tüntethette fel nyilvánosságra hozatalát. Hagyatékában így az áll e leírásra vonatkozólag: „bleibt Manuskript”. Annál nagyobb a mi örömünk fellelése felett, hisz soraiból Botgorscek legőszintébb, gátlás nélküli véleményét véljük kiolvasni. Sopron leírása tehát nemcsak tárgyi emlékeket biztosít, hanem megjelenti a soproni lakost a bécsi látogató szemléletében is. Már a keretelbeszélés jelzi Botgorscek szándékát e kritikus megnyilvánulás személyi vonatkozásainak leplezésére. Bécsbe teszi a kirándulás kiindulópontját, önmagát mint jómódú bécsi polgárt álcázván. Szeszélyes feleségének társadalmi ambícióit kielégítendő, egy lókupec ügyességére hagyatkozik, aki neki a híres soproni vásár legszebb lovait ígéri. A kirándulás leírása Botgorscek megfigyelőképességéről és széles érdeklődési köréről tanúskodik. A postakocsijáratok sajátságai, a városkapu előtt strázsáló őr magatartása, a soproni utcák és vendégfogadók állapota stb. megannyi részlet, amely mély bepillantást nyújt a száznegyven év előtti Sopron életkörülményeibe. Nem kerüli el Botgorscek figyelmét a lakosság népi és szociális jellege sem; a különböző típusok egész seregét vonultatja fel az olvasó szemei előtt. Legnagyobb érdeklődésünket azonban a Sopron kulturális életéből kiragadott képek érdemlik: az Erzsébetkerti korzó órái, a színházi előadás élményei, maga a vásár és a vásár köré kapcsolódó kereskedelmi, valamint bíraskodási intézkedések. Mintha az olvasó együtt élné át a szervezővel ezt a hosszúra nyúló vásári napot, annyira zártnak bizonyult az eléje vetített események és képek lánc. Jóegynéhány megnyilatkozás persze csak a nagyvárosi ember, a bécsi kultúra kissé öntelt képviselőjének torzításán keresztül ér el bennünket. Ez azonban nem jelent hátrányt; inkább még új színpalattal gazdagítja benyomásainkat. a kis- és nagyvárosi ember viszonyának időtlen antagonizmusával. Botgorscek korábbi műveihez képest ennek az elbeszélésnek a stílusa (részletező, szakszerű leírás, a szereplők beszéltetése köznyelven, sőt nyelvjárásban stb.) már határozottan nem a romantika, hanem a korai realizmus jegyeit viseli magán.

3. *Vierundzwanzig Stunden in Ödenburg.*

(Beschreibung des 1835-er Ödenburger Jahrmarktes)

Das Frühjahr ist da, wo der Hafer und Heu auch nach der Regel wohlfeiler werden soll, und ich brauche diesen Sommer wieder ein Paar Pferde, wenn ich sie gleich kommenden Winter wieder verkaufen muss, denn meine Gattin muss mit einer eigenen Equipage in den Prater, Tivoli, [22\(124\)](#) nach Mödling, Baden etc... [53](#)fahren, so raisonierte ich auf den Antrag meines Bekannten, Herrn Rosskur, der ausser diplomatisierten Hufschmied und Pferd doktor, ein oft erprobter Bereiter und Wagenlenker ist, ihr diesmal auf den Ödenburger Jahrmarkt zu begleiten. Uiberdiess hatte ich die kön. Freystadt, wo der berühmte Wein wächst; das gute Obst so künstlich und manierlich gequetscht, und so überaus zierlich eingeschachtelt wird, [23\(125\)](#) wo der höchste Stadthurm Ungarns und was weiss ich, was für Merkwürdigkeiten noch zu sehen sind, noch nicht gesehen, versprach meiner Frau ein Paar schöne Pferde und meiner kleinen Marie ein grosse Schachtel gepresstes Obst nach Hause zu bringen, packte meine kleine Reisetasche, entleerte meine Hauskasse ihres baren Inhalts, und fuhr Sonntags früh nach den landes- und stadtüblichen häuslichen Betherungen der Treue in Absentia, den Segenswünschen etc. auf den Flügeln des schlecht speculierenden Luxus nach dem Ziele meiner thierischen Wünsche. Ich will meinen Freunden und geehrten Lesern nicht das Bild einer staubigen Reise, auf der man die Kehle oft mit schlechten und guten, überall mit theurem Wein zu netzen bemüssigt wird, vormahlen, noch Abenteuer vorlügen, denn wir hatten keine zu überstehen, sondern ich will nur das frische Lebensbild von 24 Stunden, die ich in den Mauern, Linien,

Gräben, oder wie man sagen darf, ohne Kleindieselbe zu beleidigen, zugebracht habe, vor Augen stellen. Freilich sind die Farben meines Bildes nur Kreide und Kohle und ich ahne, wie schnell ein kritisches Lüftchen oder der Frost der Leser die Malerei verwischt. Ich fange zu pinseln und zu beschreiben an, dass wir um vier Uhr Nachmittags bei einem meiner vatherländischen Lienien ähnlichem Gatterthore einzogen. Ein Stadtmiliz-Soldat, Musquatier, oder Guardi wie man ihn hier nennt, fiel uns mit dem gebietherischen Worthe „Mauth“ an. Mir fiel des unübertrefflichen Ellrichs²⁴⁽¹²⁶⁾ Pesther Keckheit ein: „nemes ember vagyok“, womit sich der gutmüthige „Guardi“ begnügend salutierend beugte, und uns über die hohe, gepflasterte Strasse der äusseren Stadt in den stiefmütterlichen Armen unserer Pritschka, unserem weiteren Schicksal überliess. Der Passagier denkt, der Kutscher lenkt!²⁵⁽¹²⁷⁾ Unsere Pferd-Direktion lenkte über den Marktplatz, der sonderbar genug auf der rechten Seite Grabenrunde, in der Mitte Marktplatz, und links Wirtshausgassen heisst²⁶⁽¹²⁸⁾, in das vor einem Jahr neu gebaute, dem hiesigen Handelsmann Peter Hofer gehörige, jedoch an andere verpachtete ⁵⁴Wirtshaus „zum König von Ungarn“ ein. Stolz und strahlend wirft sich der ungarische König im Gefühl seines besseren Ichs in seine passagiergefüllte Brust, der bescheidenen Rivalin vis á vis, der Rose,²⁷⁽¹²⁹⁾ die seit langer Zeit als Freie Dame gestrahlt hatte, zum Trotz, und hohnsprechend: „Ich habe Dir Deine Kunden abgeführt“, und kein Wunder, was ist ein neuer König gegen eine alte abgewelkte Rose! Bei seiner Majestät bekommt man bessere Betten, schönere Zimmer, und dann die Bedienung allen Respekt: Unter dem Thorweg stürmten uns Hausknechte, Kellner, Wirth und Stubenmädchen, (letztere keine so leichte Ware wie man sie in manchen Gasthöfen findet, sie muss meines Reisegefährten Schätzkenntnis nach bei 1 1/2 Zentner wiegen), in geschäftiger Eile entgegen. Es wurde abgepackt, eingeräumt, abgestaubt, umgezogen und um Theaterzettel gefragt. Man gab Weissenthurns „Pilgerin“²⁸⁽¹³⁰⁾ „Ach bis dahin wollen wir, eh wir in Thaliens Tempel dem Geiste seine Nahrung reichen, Augen und Magen laben,“ rief mein Reise-Effendi. Ich folgte wie ein geduldiges Kind meinem Führer, der mich die herrliche Promenade und später *den noch* schöneren Neuhof sehen zu lassen versprach. Nun, die Promenade²⁹⁽¹³¹⁾ ist ein noch mit schattenlosen Platanen besetztes, zwischen dem Walle der inneren Stadt und dem Dominikanerplatz gelegenes, mit einer leeren, sogenannten Limonadenhütte, und einem gerade unbesetzten Orchester versehenes, sehr rein geputztes und fleissig kultiviertes, längliches Viereck, auf dem die Herren und Damen dieser berühmten Stadt, sogar recht viel, recht schöne Gesichter, und mehr als elegant geputzte Damen, dazu auffallend viel hübsche Männer; und ich würde mich schon recht behaglich und in unserer neuen, eben so gereinigten Ahorn-Anlagen vor den Thoren Wiens versetzt gewähnt haben, hätte nicht der tiefe Scharfsinn der Einheimischen und ihre edle Wissbegierde, die auf den Gesichtern mit so kleinstädtischer Frakturschrift standen, dazu die unverhohlene schmerzliche Aufrichtigkeit in der gegenseitigen Mittheilung, die sich in die zarten Worte auflöste: „Wer müssten denn die zwey seyn?“ nun höchstens störend auf mein Inneres gewirkt. – Das Auge war befriedigt; wir stiegen zum Neuhofthor hinaus, eine recht angenehme Pappelallee nahm uns auf, und führte uns in die ziemlich grossen, mit Mauern umfangenen Anlagen des Neuhofes, eines öffentlichen Lustgartens³⁰⁽¹³²⁾ der samt dem daranstossenden ⁵⁵bedeutenden Bräuhaus ein Eigenthum der Stadt ist. Des bekannten Braumeisters von Neudorf (an der Badnerstrasse)³¹⁽¹³³⁾ Sohn, Feil, braut hier ein Bier, welches unter allen Bieren dies- und jenseits der Donau den Vorzug hat, oder wenigstens verdient, und eine Würstelfabrik hat der Mann angelegt, die eine solche Quantität liefert, dass die, sonst über die Wiener Gefrässigkeit so arg schimpfenden Ödenburger, hingezogen von dem Selcharoma unter häufigen Thränen, manche bewegt das viel getrunkene Bier, manche der starke Geruch des Meerrettichs (Krenn), sich aus Ernst dem Frass und der Völlerey ergeben zu wollen scheinen. Aber Ehre, dem Ehre gebührt, von dem zarteren Geschlecht sah ich noch keine Einzige in diese geselchte Gemeinheit versunken, ein Paar junge Damen (Costüm sprach für Dialekt und Manier dagegen) ausgenommen, die hinter dem Anstandsschirm einer Hecke und einiger Elegants unter verschämten Kichern, des Spasses halber ein paar Kunstprodukte des ehelichen

Wurstknechtes in den Rosenfingern haltend, doch dem Drange der fleischlichen Begierde nicht widerstehen konnten. In Parenthese sey es mir zu bemerken erlaubt, dass ich wie vom hohen Adel und Militär auch vom Bürgerstand Bilden fand, die keine Zerrbilder waren. Übrigens ist hier ein ziemlich niedlich gebautes Ringlspiel mit sehr schlecht geformten Rossen und Wagen und einer miserablen Musik, mit einem Wort, hier ist der Prater von Ödenburg, im verjüngten Massstab gegen den Wiener, es tummelt sich hier Gemein und Nobl, Klein und Gross, alles durcheinander in gemischten Formen.

Sechs Uhr schlug es, und die Theaterlustigen promenierten aus den Neuhof-Allees, ich und mein Reisecompagnon schlossen uns an den Zug, der im Schlendrian-Gange des Promenadenmechanismus den vorher beschriebenen Weg zurück über die Fasselstrasse³²⁽¹³⁴⁾ durch das ausgebrannte Casinogebäude³³⁽¹³⁵⁾ in Thaliens bescheiden gebauten Templ leitete.³⁴⁽¹³⁶⁾ „Das Kleid macht den Mann nicht“, und die äussere Pracht eines Theatergebäudes ist noch kein Beweis seines inneren Wertes, denn käme es da auf das Äussere zu schliessen, so wäre durchaus nichts Gutes von diesem Musenhain zu erwarten. Zwischen Häusern, in einem Winkel der inwendigen Stadt, versteckt in einem übelduftenden Logengewölbe oder Einfahrt des Casinos ist die schmale Thüre zu dem Tummelplatz der theatralischen Musen, wo ihre Schüler und Schülerinnen sich fast täglich bemühen, die Herzen der edlen und nicht edlen Bewohner zu rühren oder deren Trommelfelle zu erschüttern. Das äusserst minorene Theater fasst ausser einer Parterre mit den vorderen Reihen geschlossener Bänke und Sitze, zwei Gallerien Logen, und eine 3^t Gallerie für den Pöbel und das Volk in sich. Ein schwebender Luster beleuchtet das Theaterchen nebst der Lampenreihe vor der Courting recht gut, und ein Orchester, was sehr mittelmässig genannt werden kann, arbeitet bereits Hals über Kopf. Ich bemerkte neben einem kleinen ⁵⁶mageren Herrn, dessen aufgewichster Schnurrbart rechts und links einer drohenden, schlecht vergoldeten Lanze ähnlich wegstand, noch etwas Platz auf der Bank, und näherte mich ihm mit der freundlichen Bitte, mir einen kleinen Raum neben ihm zu gestatten. Mit verächtlichen Blicken starrte Seine schaffranbärtige Herrlichkeit mich an und gab mir trocken zur Antwort: „Nemes ember vagyok!“ In seinem hohlen Ton lag etwas so Majestätisches, dass ich Niedriger, von der Bürgerkaste von Wien abstammender, in meinem innersten, gemeinen, bürgerlichen Herzen recht zerknirscht war und die edle Kleinigkeit neben mir ganz devot um Vergebung gebetten haben musste, hätten nicht Dieselben Ihre dünnen Arme telegraphenförmig in die Seite gesteckt, um sich vor dem Andrang der gemeinen bürgerlichen (Hilf Himmel! Vielleicht gar deutschen?) Kreaturen in anständigen Schach und diese Schwabenhunde in gebührender Entfernung zu halten. Endlich rauschte der Vorhang auf, man gab heute, wie schon vorn bemerkt, die „Pilgerin“ von Frau on Weissenthurn. Nun über Decoration lässt sich nicht viel sagen, das Costüm war zum Verwundern schön, und man spielte (lieber Himmel, der Eintritt ins Parterre kostet nur 8 Groschen W. W.³⁵⁽¹³⁷⁾) recht gut. Der Herzog (H. Gutmann), er verdarb nichts. Seine Hofkavaliere (H. Has und Wagner, ein wahrhaft grosser Schauspieler, er muss bei C. Hochheyn³⁶⁽¹³⁸⁾ gelernt haben), mögen wohl gewohnt seyn, sich von einheimischen, täglichen Publikum besser verstehen zu lassen, las vor Fremden, uns entfiel manches Wort. Die Töchter der Gräfin sprachen unbekümmert um das liebe Publikum nur für sich, ohne Wärme und Deklamation, ohne Mienen- und Gebärdenspiel; D(emoise)lle Willi und Madam Hold sind ein Paar recht schöne – unbehelfliche – Drahtpuppen mit allerliebsten Wachsgesichtern. Herr Willi als Hofmarschall war recht ergötzlich. Mad(am) Schwarz als Gräfin verdient den Namen Schauspielerin, auch war des Herzogs Edelknabe durch D(emoise)lle Uibersetzer gut genug besetzt, um aus ihrem Spiel errathen zu können, dass sie zu weit besseren Rollen taue. Herr Willi Michael³⁷⁽¹³⁹⁾, der Directeur, der seine Einnahmen hatte, gab den Knappen der Pilgerin und später ihren Hofkavaliere recht vollständig und bewies, dass er seine Rollen durchgreife und verstehe. Und nun zur Hauptperson: D(emoise)lle Vogl als Pilgerin. Ihr Costüm war so gewählt, so exquisit, als ihr Spiel war. Sie hatte den festen Charakter, den sie darstellte, so richtig aufgefasst, dazu war ihr Spiel so natürlich und ungezwungen, und ihre Deklamation so richtig, dass ich von meiner Bewunderung hingerissen, meinen

8-Groschen Parterre vergass, und mich in ein besseres Theater versetzt wählte, hätte nicht oft D(emois)lle Vogls Umgebung diese schöne Täuschung gestört. Ich hatte um 57 mich einen Kreis von Landleuten, die Kennern gleichsahen, und dieser Schauspieler Talent gleich mir würdigten. Sie wurde am Schluss des Stückes lärmend gerufen, aber wie es denn geht, die Klatschhände lahnten eher als die Klatschmäuler mit Pst. Die Pst-Parthie siegte trotz unseren tumultuarischen Bravo, und ich sah mit Ärger, dass überall in Theatern Partheiwuth herrsche. Ubrigens verliess man recht vergnügt das Theater – das Haus war gedrängt voll (nach Adana Patmon³⁸⁽¹⁴⁰⁾). Die Comedie war aus und wir wälzten uns aus dem Dunstbade hinaus auf die hell erleuchteten Strassen und kamen bald aus der sogenannten „Inneren Stadt“³⁹⁽¹⁴¹⁾, die eigentlich nicht mehr als 5, 6 kurze und schmale Gassen und den sehr unregelmässigen Comitatsplatz⁴⁰⁽¹⁴²⁾ in sich fasst, durch das hintere Thor,⁴¹⁽¹⁴³⁾ so wird wenigstens eine Gasse genannt, wo ein Musquatier steht zum Zeichen, dass da ein Thor seyn könnte oder vielleicht weiland Zeiten war, auf die Grabenrunde u. sf. zu unserem ungarischen Herrn und König. Ein recht elegantes, meubliertes und decoriertes Speisezimmer wimmelte von Gästen; wir speisten sehr gut und machten uns gleich durch den Thorweg in das Kaffeehaus im selben Hause. Allen Respekt! Auf vier Säulen ruht das mittlere Gewölbe, die Wände mit Spiegel im Eschengetäfel, von der geschmackvoll gemahlene Decke hangen recht schöne, moderne Lampen herab über drei eschene, zierliche Billiard- und eine dreyarmige Lampe über den zwischen den Säulen stehenden runden Lesetisch. Ein Haufen Zeitungen lag da. Da gab es die „Wiener Zeitung“, „Allgemeine Beobachter“, „Theaterzeitung“, „Pfennigmagazin“ und einige ungarische Blätter. Unter dem Tische lag der „Bothe“⁴². Er war einem fast schlafenden Herrn aus den Händen geglitscht, und in grösserer Gefahr, im eigentlichen Sinne des Wortes, in den Staub getreten zu werden. Der „Bothe“ war mir neu. Ich hatte dieses freundlich aussehende Blatt von der tiefen Erniedrigung in den Glanz der Lesewelt gehoben und fing an, es zu lesen. Mit jeder Zeile des „Bothens“ fühlte ich seine magnetische Kraft, mich zu meinem schlafenden Nachbarn hinzuziehen. Nein, so viel Opium und eine solche Dosis Wasser habe ich noch in keinem Journal gefunden! Demungeachtet liess ich meinen Muth nicht sinken; eine Tasse schwarzer Kaffee, eine pikante Havanner-Zigarre, ein frisches Glas Wasser und endlich ein paar helltönende Harfen mit Violin- und Flötenbegleitung erhielten mich wach. Das Harfen-Concert spielte unseres Strauss „Mittel gegen 58 den Schlaf“ und nur so war es mir möglich, dieses Mittel für den Schlaf zu Ende zu lesen. Ich hatte nun zu begreifen gelernt, wie mein Nachbar dabei so fest eingeschlafen war, und wie die Zeitung in seinen Händen nur tiefer sank, bis sie da lag, wo sie eigentlich immer liegen sollte. Ausser einigen langweiligen Novellen, und einigen von den verschiedenen National-, Heller- und Pfennigmagazins aus der Panorama des Universums u. s. w. wegstiebitzten Neuigkeiten und Antiquitäten enthält diese Krone aller Journale, Kaufs- und Verkaufsanträge, Wohnungs-Vermiethungen und derlei Annoncen. Ich hatte nach dieser schweren Prüfung meinen treuen „Bothen“ (woher und für wen oder wohin) ganz sachte auf den Tisch gelegt, ein Straussischer Galoppo weckte meinen Nachbarn aus seinem tiefen Schlaf. Er tappte um sein Journal. „Ich hab es vom Boden aufgehoben“ – sagte ich und schob es näher an den Schlaflustigen und Lernbegierigen. „Ein recht hübsches Blatt“ – gähnte er – und kostet halbjährig samt Postporto nur 5 F CM⁴³⁽¹⁴⁴⁾. „Das ist ja fast das Paghina werth.“ Ich muss dem Herrn recht geben, denn was in diesem Paghine stand, war führwahr die drei Zwanziger nicht werth. „Das ist meine Lektüre zuhause vor dem Schlafengehen“ – nickte der Tischgefährte weiter – „und da schlafe ich auch richtig täglich recht sanft ein.“ Von eigener Erfahrung überwältigt, wusste ich auch hierin falls Beifall zu sprechen. Mein Reisefreund zog mich aus dem Caffeehaus fort, und in das vis á vis, in „die Rose“, auch ein nicht gar übles Cafeehaus, doch bei weitem nicht so schön meubliert. Ubrigens ging auch hier recht toll zu! Bei allen Billiards wurde gespielt, wandernde Musikertruppen verdrängte eine die andere, und so verstrich die Nacht bis 12 Uhr. Wir wanderten in unseren (!) Hotel, warfen uns in die recht guten Betten, und trotz dem ärgsten Lärm, den man sich nur störend genug für die Mitternacht denken kann, entschlummerten wir, und schliefen bis an den

hellen Morgen. Wir hatten uns angekleidet und traten auf den Altan hinaus, der vor unserem Zimmer war, und sich über dem Thor des Hauses brüstete. Unter uns war schon ein reges Leben auf dem Platze, rechts und links war ein Toben und Treiben, ein Fahren und Gehen, ein Gewirr und ein Gesumse ärger als in der Kärntnerstrasse Wiens. Wir nahmen unser Frühstück im Freyen ein, und rauchten recht gemüthlich eine Pfeife guten Tabak dazu. Unwillkürlich hatten wir Aufsehen erregt, war doch meines Freundes rothe Nachtjacke, ähnlich denen, die die englischen Jockeys beim Wettrennen tragen, oder mein grossgepalmtes türkischer Schlafrock und meine rothe Samtmütze; kurz wir wurden recht angegafft von den unten Vorbeigehenden und freuten uns in unserer Eitelkeit recht herzlich darüber. Aber, sieh da, da klopfte es an unserer Zimmerthüre stiefelte durch das Zimmer hinaus auf den Altan und bei uns stand salutierend ein sauber adjustierter Stadt-Guard Corporal, der uns den Befehl eines Polizei Commissairs, oder Senators zum Frühstück brachte, das Tobakrauchen im Freyen an der Stelle zu meiden.⁴⁴⁽¹⁴⁵⁾ Dass wir gehorchten, ist natürlich. Wir schauten noch eine Weile dem Getriebe zu, kleideten uns vollends an und spazierten auf den Viehmarkt. Zu diesen(!) Marktplatz ist ein Hügel am ⁵⁹östlichen Ende der Stadt, zwischen dem Potschy und dem Wolfser Thor (Der sogenannte Cruzen-Rigl) bestimmt,⁴⁵⁽¹⁴⁶⁾ auf dem zugleich die Verbrecher, die in die Gerichtsbarkeit des Komitats gehören, geköpft werden. Es ist zwar kein förmliches Hochgericht erbaut, sondern am oberen Rande dieses Cruzen-Rigls wird bei vorkommenden Fällen der Stuhl zum Enthaupten eingegraben. Die städtische Jurisdiktion besitzt ihren eigenen vierbeinigten Galgen vor dem Wienerthor.⁴⁶⁽¹⁴⁷⁾ Dieses Memento mori auf dem Viehmarkt, das den meisten, die dahin kommen, bekannt ist, oder bekannt gemacht wird, sollte wohl einige Moral über gewisse Leute bringen; nein, doch gerade hier auf dem aussichtsvollen Hügel wird am meisten gestohlen; aber man hat hierorts auf eine eigene Manier derlei Missgriffe in fremde Taschen zu belohnen; ich werde gleich später davon zu sprechen die Ehre haben. Nun auf dem lieben Viehmarkt gab es des lieben Viehes aller Gattung: Ferkel und Schweine, Ziegen, Schafe, grosses und kleines Hornvieh und Pferde, von dem kroatischen 5F⁴⁷⁽¹⁴⁸⁾ Pferdchen, das seine hier und da aufgeprügelte Haut auf den weit hervorragenden Knochen kaum zu Markte tragen kann, bis zu dem stattlichen Brauer- und Müllerrosse, das in der weitgewölbten Brust und den (!) rinnenförmig gebrochenen Kreuz sein Kraft verrathend eine Mauer umreissen könnte, und weiter bis zu den 100 Thaler Pferden, die fürstlichen Equipagen und Satteln angemessen, in stolzer Herrlichkeit gleich dem Pegasus auf dem Markte zu „Heumannthal“⁴⁸⁽¹⁴⁹⁾ sich in Boden schämten. Wir suchten, fanden ein Stück nach meinem Gefallen, suchten ein zweytes dazu, das dem ersten an Farbe, Temperament, Grösse und Extremitäten, Jahren u. s. w. gleichkommt, fanden auch dies, mein Freund Rosskur kaufte vier Stücke, die Pferde waren gezählt, zusammengezäunt, und unsere Burschen machten sich damit voraus fort auf den Weg. Wir wanderten zurück in die Stadt, den Garküchen, den eigentlich nur biwakierenden Braten-bratereien, die einen maliziösen Dunst verbreiteten, möglichst ausweichend. Es ist hier für Speise und Trank gesorgt, da gibt es Würste und Schweinefleisch, Speck, Brot, Schnaps und Wein. Wir hatten uns bereits dem Thor⁴⁹⁽¹⁵⁰⁾ genähert, als ein verworrenes, lautes Gemurmel uns rasch umschauen liess. Eine Volksmasse hatte sich zusammengerottet und wälzte sich unter unverständlichen Schreyen und Lärmen nur näher dem Thor. „Was rennt das Volk, was wälzt sich dort. Die langen Strassen endlos fort?“ u.s.w. deklamierte ich⁵⁰⁽¹⁵¹⁾ und gewahrte endlich aus der Menschenmasse keinen Ritter, aber einen ziemlich langen, zerrissenen Kerl, auf den mehr als hundert Prügel losprügelten, obwohl ihm bereits das Blut strom- oder doch bachweise über das Gesicht floss. Zwey ⁶⁰Stadtmusquatiere und ein Paar handfeste Burschen ohne Montour konnten ihm trotz ihres Eifers nur eine schlechte Salvogarde geben, und ich machte, belehrt durch das Toben der Menge, dass der Kerl auf dem Markt eine Briefftasche stahl, und dabei ertappt wurde, eben im Stillen meine Bemerkung: „welche Gesindel hier wohl das schlechtere wäre: das Geprügelte oder das prügelnde?“ – als die Menschenmassen diesen an uns vorbeidrängten.

„Aber, so schlägt doch den armen Schelm nicht gar so unbarmherzig!“ – bath ich einige Lärmer, und es

hätte nicht viel gefehlt, sie hätten mich für mein Mitleiden für einen Consorten des Gauners gehalten, und auf mich losgedroschen, hätte ich ihnen nur ein bisschen auf ihre juridischen Demonstrationen: „solche Spitzbuben müsste man prügeln, solange man sich rühren kann, dass sie sich's merken und nimmer stehlen“, widersprochen. Der arme Kerl wurde bis aufs Rathaus geprügelt, wo man ihn endlich aus den Händen der barbarischen Schnellpolizey entwand, zu Protokoll nahm und eine halbe Stunde darauf lag er vor dem Rathaus mit verbundenem Kopf auf der Bank, hielt redlich seine 25 Prügel aus, und war Nachmittags mittels Partikularschub schon auf dem Wege in seine Heimath. Das war nicht die einzige Prüglage, zu der ich als Zuseher kam. Noch ein herzerhebendes Schauspiel ziegte sich mir. Ein kleiner Trupp Gefangener klrte und rasselte mit seine schweren Fusseisen unter starker Bedeckung rothgekleideter Komitatshayducken dem Marktplatze zu. Zwey trugen die Prügelbank, zwey andere einen Waschtrog, in denen (!) einige Dutzend kernigte Haslingsstöcke schwammen. Angelangt auf dem Platze unweit der Mariensäule wurde einer nach dem anderen niedergezogen und bekam seine Dosis. Man pflegt solche Quartalsexcontentierungen⁵¹⁽¹⁵²⁾ immer auf einem Jahrmarkt zu prolongieren, um bei diesem Schauspiel (ein wahres Volksfest für die Magyaren und die Nichtmagyaren, ich nehme selbst gebildete nicht aus) ein grösseres Publikum zu haben, und dazu werden die Virtuosen der Prügler, die kräftigsten, routiniertesten Hayducken⁵²⁽¹⁵³⁾ ausgesucht, denn jeden Schlag begleitete der wehmutsvolle Ruf des Leidenden, und der bewundernde, fröhliche Beifall des Publikums. So schnell als möglich suchte ich diesen Tönen, die feindlich-grell in meinen Ohren sausten, zu entgehen, hörte sie aber noch eine geraume Strecke. Das sind die exempla viva in Ungarn, dem „speculum iustitiae“⁵³⁽¹⁵⁴⁾ vor dem sich die Jugend schauernd warnen soll. Lustige Zigeunermusik verdrängte das Jammergeheul aus meinen Ohren. Ich trat näher, 12 bis 16 Mann k. k. Husaren in netten Uniformen, mit schwankenden Federbüschen und flatternden bunten Sacktüchern, die sie von den Hosenriemen herabhängen lassen, tanzten nach dem Takte der Violoncelli und ihrer doppelrädigen ungarischen Sporen im Kreise, den sogenannten Werbertanz.⁵⁴⁽¹⁵⁵⁾ Führwahr etwas national Schönes, das auch in ⁶¹unserem Balleben Beifall ernten würde, während Unteroffiziere in unnachahmlicher Suade⁵⁵⁽¹⁵⁶⁾ mit Wein und von Mädchen unterstützt, manchen starken Burschen auf die Seite gezogen hatten, und ihnen die Herrlichkeiten des Militairs rühmend schmackhaft machten, die friedliche Civil-Mütze mit dem rothen Csákó zu vertauschen, des Königs und des Obersten Gesundheit ausbringen, und in den Werbtanz der Husaren sich zu mischen. Mir war es ein Conterfey der preussischen Werber: Auch ein Paar hübsche Burschen, die aus besseren Häusern zu sein schienen, sah ich bereits halben Militair – und halben Civilfreude – vielleicht auch weintrunken, den Reihen der Husaren angeschlossen; Nun, der Himmel gebe ihnen nach verschlaffenen Rausche ein fröhliches Erwachen.⁵⁶⁽¹⁵⁷⁾ Weitläufig wäre es hier, die Markthütten, Stände, Marktschreyer und Handelsleute alla minuta⁵⁷⁽¹⁵⁸⁾ aufzuführen; da gab es Produkte aller Art aus ungarischen und österreichischen Landen.

Es wogte eine bunte Masse von Kroaten, Heanzen, Ungarn und Österreichern, es wallten Stadt- und Landdamen, Geschäftsleute und Pflastertreter, Juden und Christen, Armuth und Luxus in scheckigem Farbspiele durcheinander.

Ich hatte mich vor dem Kaffeehaus der „Rose“ hingesezt und liess die Marktlustigen Revue passieren; nebenbei erhaschte ich manches Gespräch, z. B.:

Ein junger Stadtbengel (mit der Lorgnette gaffend): „Das ist heut ein fader Jahrmarkt!“

Ein Collega von ihm: „Ja, vom Land ist garnichts Sauberes herein, deine Lotte auch nicht.“

1. „Jetzt geh mit dem Wort „deine“! Das würde mir eine hübsche Ehre machen!“

2. „Warum? Sie ist hübsch und gut und hat einthausend Thaler.“

1. „Ja, W. W.,[35\(159\)](#) und ich bin ihr mehr in Münze schuldig. Hahaha!“

2. „Man spricht aber schon in allen Kaffeehäusern von euch, etwas muss doch dran seyn.“

1. „Nun, wenn man so aufs Land hinauskommt, da ist ja nirgends gut zum Foppen, man muss ja doch die Cour machen.“

Sie sprechen ungarisch und gehen weiter.

Zwey Heanzen, später ein Croat.

1. „Hansl, hast g’segn, wia dö Kumadads Husarn dö gwugt habn! Murdjöh, dö kinans schon, dass a Freud ist.“

2. „Schau, da is ma lad, dass ich dös versamt hab, so was is ma liaba als a Kumödie, wan die Saltanzer, wan mir a gleich dö Attestanten(!)[58\(160\)](#) dabarmen.“

Croat: „Ich daborma, wegen fünfizwanzgi Schmiss, nur halwi Bein hald ich glai aus von so rodi Husaren. Mögts wödten? Leg mi glai da her da.“

1. „Alloh duard treibens wida vom Rossmarkt oan eina, das is schon der Zweyte heint, kumts, da miassma doch a zuaschlag, wan ma aonderscht noha dazu kuman.“

Gehen dem Prügltumult zu, es war wirklich der Zweyte, der aus diese Art hereintransportiert wurde.

62 *Zwey Stadtmadam und eine Landmamsell:*

1. Madame: „Ach sind Sie auch da, F(räu)l(ei)n Gatschy?“

Mamsell: „Ja, gnädige Frau.“

1. Madame: „Nun, wie geht’s liebe Fln.?“

Msll.: „Ich küsst die Hand, muss schon gut seyn, bis es besser wird.“

1. Mad.: „Haben’s schon recht einkauft?“

Msll.: „Nichts, als den Hut, den ich aufhab.“

1. Mad.: „Der ist allerliebste. Wo haben Sie ihn denn gekauft? Wie theuer?“

Masll.: „In der inwendigen Stadt, in der grössten Hütten bei der dicken Wienerin, kostet aber 20 F(lorin)“.

Mad.: „Das ist nicht theuer und steht ihnen allerliebste, und warum soll denn ein so hübsches Fln. wie Sie, die noch dazu das Geld hat, nicht ein solches Hüterl haben?“

Masll.: „Ich bitt’ gnädige Frau, das ist alls zu viel. Aber Sie verzeihen, ich muss noch manches einkauffen, sie haben schon 12 glitten*, glaub ich, ich küsse die Hand.“

Mad.: „Ohne Genirer, adje liebe Fln. Meine Empfehlung an Papa.“ (Sie küsst die Fln. herzlich, welche

weitergeht.)

2. Mad.: „Du, wer war denn die?“

1. Mad.: „Nun weisst, ihr Vater ist schon ein paarmal kassiert worden, jetzt hat er aber wieder eine Anstellung als Beamter beim Grafen. Weisst, das ist die Kathie, die mit dem Tunichtgut, mit dem – ja wie heisst er denn geschwind – so lang in der Liebesaffaire ist. Im Winter ist sie meistens in der Stadt herin, warum? Nun, das ist bekannt, die Leute reden wenigstens genug darüber.“

2. Madame: „Ja, ja, jetzt kenn ich sie schon, die wird...“

1. Madame: „Ja, ihre Kinder müssten schon hübsch gross seyn. Das geht weiter nicht, auf und hernach hat das Mensch wieder um 21 F(lorin) einen neuen Hut, nein das ist zum Tollwerden. Bei dem Aufwand, was die Leut machen, ists kein Wunder, dass der Papa und der Liebhaber zugreifen, wo nur was liegt. Übrigens sind's seelengute Leut', ich bin alle Sommer oft 8–14 Tag bei ihnen. Man isst recht gut dort. Ihre Mutter war meine Beste Freundin, grad so ein Kutschenpeter wie ihr Fräulein Tochter, aber sonst ein herzensgutes, prächtiges Weib.“

Die Damen zogen endlich eine links, die andere rechts nach vielen Bücklingen voneinander.

Ein Landjunker: an den ein Bauernweib mit einem Bucklkorb anstiess „teremtete u.s.w., du verfluchtes, altes Luder, ich lass dir gleich einen Schilling herabhauen⁶⁰⁽¹⁶¹⁾ oder ich prügle dich selbst eigenhändig durch.“

Weib: „Schauts den an, wie gleich gach ist, ist höchstens ein Schreiber von wo immer.“

Der Landjunker (mit einem Sprudel ungarischer Flüche ihr ein Derbes versetzend): „Alte Bestie, ich werde dir die Art lehren.“

⁶³Das Weib sinkt um, es laufen Menschen zusammen der junge Herr hat sich glücklicherweise verloren, sonst gäbe es ein Mordspektakel, wenn er allenfalls nicht von Adel ist.

Ein Paar Landbeamte:

1. „Nun, amice hast deine Pferde verkauft?“

2. „Ja“

1. „Wie theuer“

2. „Bei 700 F(lorin)“.

1. „Du hast ein Rossglück, ich bring' meine Schimmel nicht los.“

2. „Da muss man spekulieren besser verstehen.“

1. „Was für ein Esel hat dir denn die Füchsen abgekauft.“

2. „Ich hab gar nicht gehandelt, ich bin nur so von weitem umgeschlichen, als wenn ich auch auf ein Paar Füchsen Gusto hätte, dass sich der andere fürchten muss, ich handl's aus. Und zu zweyen hab ich sie garnicht zusammengestellt, hab aber immer davon geredet, dass ich auf den Markt noch einen Kameraden

zu dem ersten gesehen habe, einen habe ich von unserem Juden, den anderen von unserem ungarischen Knecht verkaufen lassen. Ich kenne den Käufer nicht und wenn er mir heut begegnet. Ich glaub, er war ein Pferdehändler aus Wien.”

1. „Nun das muss ein hübscher Händler gewesen seyn, einer von den Füchsen ist ja dämpfig.”

2. „Ach warum nicht gar, nur ein Lungen..., aber mit gebratenem Speck und Brot habe ich ihm den kurzen Atem für heut prächtig kuriert. Nur der Handige ist freilich fernblind.”

1. „Du bist schon ein wahrer Rossjud! Jetzt zahlt’s doch ein Boutellerl 27-er!”⁶¹⁽¹⁶²⁾ Mir gab’s einen Stich ins Herz, denn ich hatte auch zwey Füchse und zwey jeden einzeln gekauft; doch ich tröstete mich mit der Kenntnis meines Diplomatisierten Rossprokurators. Allmählich und endlich verlief sich das Landvolk und die geputzten Städter und Honoratiores utriusque generis⁶²⁽¹⁶³⁾ hatten besseren Spielraum, sich herum zu tummeln, So war der Mittag verstrichen, die Gassen wurden nun leerer, die Menschen weniger, und um 4 Uhr herrschte ziemliche Ruhe. Wir zahlten unsere Zeche und trabten in der Abendkühle nach Hause. Am anderen Morgen sahen wir noch einmal meine Pferde an, aber ...hätten wir nur gestern auch so gut gesehen wie heut. Das Sattlpferd hatte eine recht scharmante Anlage zu Dampf, und das Handpferd war blind, denn es hatte sich beim Eintritt in den fremden ungewohnten Stall beinah den Schedl zerstoßen. Nun meiner Frau gefallen sie doch, denn es sind ein Paar grosse ansehnliche Füchse mit weissen Extremitäten ganz geschaffen zu Praterfahrten, sie ist damit so zufrieden, wie sie mit meiner Zärtlichkeit war, mit der ich sie in meine Arme schloss, noch zufriedner aber war meine kleine Marie. Aber künftig kaufe ich meine Pferde in Wien, oder baue wenigstens nimmer auf die Kenntnisse eines Rossspekulanten, und auf sein Diplom.^{63(164) 64(165)}

1975. XXIX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / HELYTÖRTÉNETÍRÁSUNK IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI

64 HELYTÖRTÉNETÍRÁSUNK IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI

1975. XXIX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / HELYTÖRTÉNETÍRÁSUNK IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI / Nagy János: Az 1945-ös földreform Sopron vármegyei adatai

Nagy János: Az 1945-ös földreform Sopron vármegyei adatai

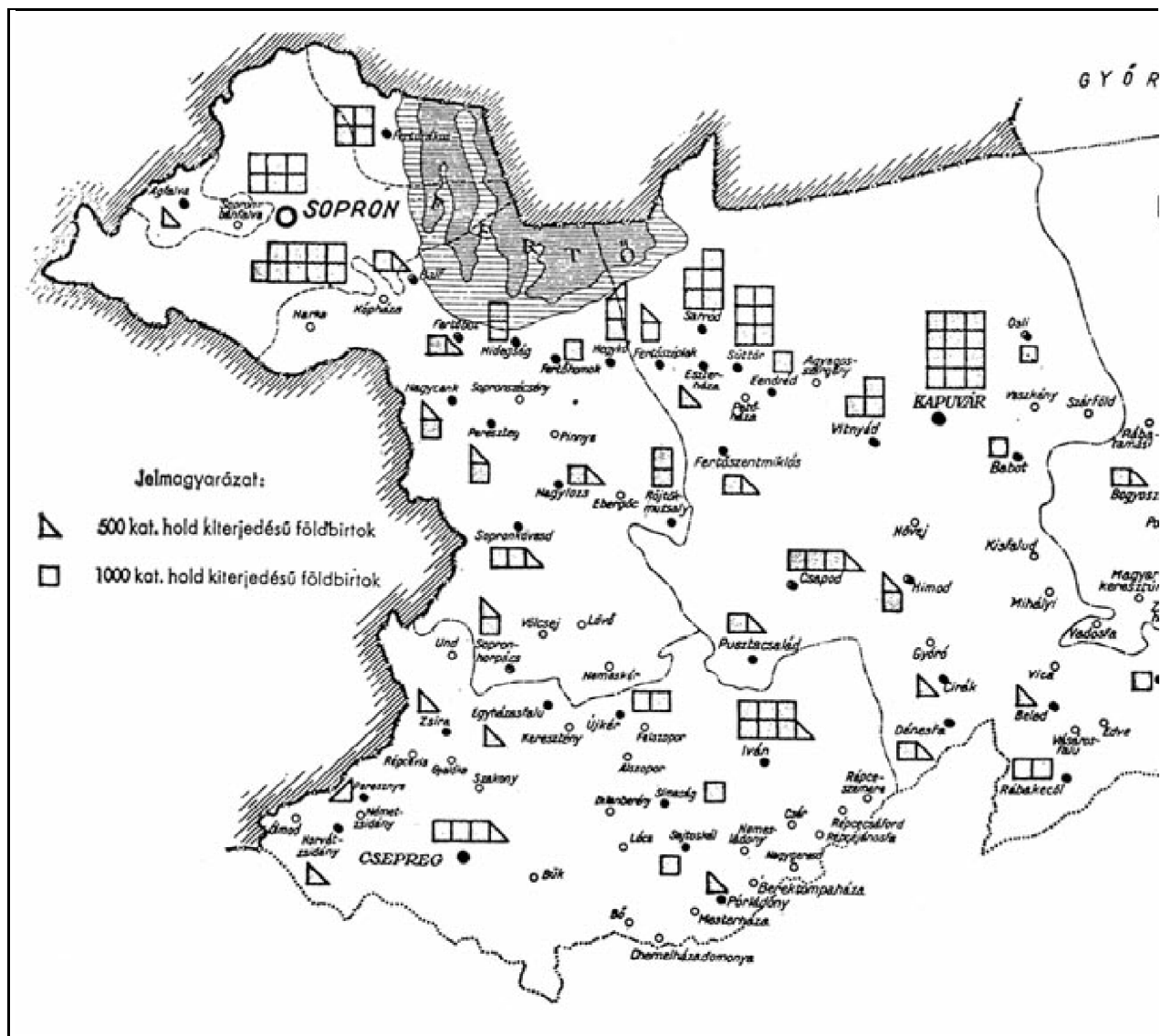
1. 1945 tavaszán, nyarán hazánkban győzött a szegényparasztság és a földmunkásság érdekeit képviselő földreform, melyben a kommunista és a nemzeti parasztpárti koncepció öltött testet. Törvénybe mint az Ideiglenes Nemzeti Kormány 600/1945. ME. sz. rendelete került. Bár a radikális földreform megvalósítása körül vita folyt és a reakciós erők megpróbálták hatásfokát csökkenteni, végrehajtását elodázní, bebizonyosodott, hogy az előterjesztett rendelettervezet össznemzeti ügyet képviselt és nem volt olyan erő, amely végrehajtását megakadályozhatta volna. Országosan március–áprilisban, a mi megyénkben pedig április–májusban bontakozott ki az agrárforradalom, melynek nemcsak gazdasági, hanem politikai-társadalmi hatása is nagy volt. Megsemmissítő csapást mért a reakciós erőkre, mindenekelőtt mint

osztályt megsemmisítette a hagyományosan reakciós, ókonzervatív nagybirtokos osztályt; a másik póluson, a kismizett kisparasztoakat, mezőgazdasági munkásokat és cselédeket újjazdákká tette. Megnövelte az agrárforradalom vezetőjének, a Magyar Kommunista Pártnak a tekintélyét, megerősítette a munkás-paraszt szövetséget és a népi demokratikus erők hatalmi befolyását. Ezért úgy értékeljük a földosztást, mint a népi demokratikus hatalom létrejötte mellett a népi demokratikus forradalom első szakaszának legnagyobb vívmányát.¹⁽¹⁶⁶⁾

A rendelet értelmében „...az állam földhözjuttatás céljára földalapot létesít, amely a rendelet alapján elkobzott, kártalanítás mellett igénybe vett (kisajátított), továbbá az államkincstár tulajdonát képező földbirtokokból áll... Végrehajtását az Országos Földbirtokrendező Tanács, a Megyei Földbirtokrendező Tanács és a Községi Földigénylő Bizottságok végzik”²⁽¹⁶⁷⁾ Ennek megfelelően jártak el megyénkben is. Az 1945. április 16-án megalakult Soproni Nemzeti Bizottság felszólította a megye nemzeti bizottságait, hogy földigénylő bizottságokat hozzanak léte, mivel a 33.000/1945. FM. sz. rendelet 4. szakasza kimondta, hogy: „...a földigénylő bizottságokat a Nemzeti Bizottságok alakítják meg oly formában, hogy a földigénylőket összehívják és megalakítják velük a földigénylő bizottságokat...”³⁽¹⁶⁸⁾

Völcsejből a körjegyző 1945. április 24-én jelentette: „...mindkét községben (Völcsej és Sopronhorpács) megalakult a községi földigénylő bizottság és működését megkezdte.”⁴⁽¹⁶⁹⁾ A felszabadulás után „...megkezdődött a földosztás..., a munkálatok gyors ütemben folynak és előreláthatólag 1945. április 28-án, de legkésőbb április 30-án befejezést nyernek”,⁵⁽¹⁷⁰⁾ jelentette a csornai főjegyző. Szilsárkányból a körjegyző 1945. április 24-én jelentésében azt írta, hogy: „...a szilsárkányi körjegyzőség községeiben... a Földosztó Községi Bizottságok megalakultak és 10 nap óta működnek...”⁶⁽¹⁷¹⁾

Sopron vármegye összterülete Sopron thj. várossal együtt 337 066 kh (a vármegye 514 550 kh és a város 22 516 kh), amely négy járásra oszlik: a kapuvári 105 540 kh, a soproni 58 247 kh, a csepregi 61 854 kh és a csornai 88 909 kh. A megyében 110 község és 1 város volt mintegy 180 000 lakossal. A megye összterületéből, vagyis a 337 066 kh földből 127 385,5 kh került a földalapba (1945. június 18-i adatok szerint), ami a megye összterületének mintegy 38%-a. Ez azonban magában foglalt mezőgazdaságilag **66**alig, vagy egyáltalán nem hasznosítható területeket is, amelyeket a statisztikában adó alá nem eső területekként tüntettek fel. Ez a földterület megyénkben 17 394 kh-t tett ki, s így a kisajátított föld a mezőgazdaságilag hasznosítható területnek több mint 40%-át tette ki. Földet kapott 15 071 igénylő, akik közül 6285 nincstelen volt, vagyis a juttatottak 42%-a.⁷⁽¹⁷²⁾

2. A földreform Sopron megyei végrehajtásának értékelésekor kiindulásul ismerkedjünk meg megyénk adataival járásonkénti részletezésben. [8\(173\)](#)

1. SOPRON VÁROS ÉS SOPRONI JÁRÁS

A helység neve	A földalapa bevont terület kh	Átadott más helységnek kh	Kapott más helységtől kh	Erdőterület a földalapból kh	Földet kapott egyének száma	ebből nincstelen
Sopron	14 472*	–	–	9464,9	–	–
Ágfalva	8 698*	–	–	–	–	–

A helység neve	A földalapba bevont terület kh	Átadott más helységnek kh	Kapott más helységtől kh	Erdőterület a földalapból kh	Földet kapott egyének száma	ebből nincstelen
Balf	–*	–	–	–	–	–
Fertőboz	1 735*	–	–	174	–	–
Fertőrákos	4 128*	–	–	763	–	–
Harka	–*	–	–	–	–	–
Kópháza	–*	–	400	–	–	–
Sopronbánfalva	*	–	–	–	–	–
Ebergőc	10	–	140	–	44	11
Fertőhomok	213	–	–	–	89	6
Hegykő	2 584	–	–	264	204	38
Hidegség	1 665	–	–	109	102	8
Lövő	1	–	–	–	–	–
Nagyecenk	1 630	–	–	402	219	105
Nagylózs	1 587	188	–	568	183	102
Nemeskér	26	–	55	–	45	3
Pereszteg	1 003,5	–	–	–	174	132
Pinnye	467	103	–	–	99	33
Röjtökmuzsaj	535	193,5	218	67	112	42
Sopronkövesd	2 439	–	–	1302	262	73
Sopronhorpács	2 107	140	90	1130	141	74
Sopronszécsény	22	–	103	–	38	8
Völcsej	–	–	140	–	64	23
Összesen:	43 322,5	584,5	1146	14 243,9	1776	658

* Sopronban és a német községekben elkobzásra került összesen 8698 kh ingatlan.

672. KAPUVÁRI JÁRÁS

A helység neve	A földalapba bevont terület kh	Átadott más helységnek kh	Kapott más helységtől kh	Erdőterület a földalapból kh	Földet kapott egyének száma	ebből nincstelen
Agyagosszergény	165,5	123	964	–	268	
Babot	120	89	649	–	263	
Beled	752	–	–	–	250	
Cirák	608	–	292,5	134	154	
Csapod	3497	351	93	1427,5	273	
Dénesfa	1842,5	32	97	1036	94	

A helység neve	A földalapba bevont terület kh	Átadott más helységnek kh	Kapott más helységtől kh	Erdőterület a földalapból kh	Földet kapott egyének száma	ebből nincst
Edve	–	–	19	–	17	
Eszterháza	842,5	151	628	247	63	
Fertőendréd	1038,5	22,5	328	397	178	
Fertőszéplak	1591	–	454	–	209	
Fertőszentmiklós	1651,5	174	257	585	340	
Gyóró	339	–	–	–	55	
Himod	1465	–	351	699	331	
Hövej	266	–	–	–	51	
Kapuvár	8189	1314	66	3960	1634	
Kisfalud	320	–	–	–	119	
Mihályi	257	–	–	–	204	
Osló	1026	316	964	–	263	
Páli	1106	66	–	273	114	
Petőháza	–	–	263	–	70	
Pusztacsalád	1471,5	93	140	598	50	
Rábakecöl	2587	56	–	445	239	
Sarród	5025	731	–	–	295	
Süttör	6453	1783	–	570	475	
Szárfa	719	170	500	–	283	
Vásárosfalva	–	–	56	–	31	
Veszkény	137	–	955	–	264	
Vica	11,5	–	–	–	19	
Vitnyéd	2570	–	–	1431	349	
Összesen:	44050,5	5471,5	7076,5	11802,5	6935	2

683. CSEPREGI JÁRÁS

A helység neve	A földalapba bevont terület kh	Átadott más helységnek kh	Kapott más helységtől kh	Erdőterület a földalapból kh	Földet kapott egyének száma	ebből nincstele
Alszopor	–	–	100	–	35	
Bő	–	–	100	–	34	
Bük	146,5	–	414	263	107	
Csáfordjánosfa	141	–	20	–	56	
Chermelháza-damonya	178,5	–	–	–	37	
Csér	46	–	10	–	29	
Csepreg	3899,5	380	–	–	250	

A helység neve	A földalapba bevont terület kh	Átadott más helységnek kh	Kapott más helységtől kh	Erdőterület a földalapról kh	Földet kapott egyének száma	ebből nincstele
Egyházásfalu	554,5	–	–	21,5	193	
Felszopor	145	–	150	–	100	
Gyalóka	81	–	–	–	51	
Horvátzsidány	785,5	–	459	–	90	
Iklanberény	–	–	45	–	23	
Iván	6425	508	–	1795,5	337	
Keresztény	107	–	–	–	32	
Mesterháza	234,5	–	5	–	41	
Nagygeresd	397	–	–	–	80	
Nemesládony	12,5	–	100	–	67	
Németzsidány	–	–	–	–	–	
Lócs	–	–	131	–	154	
Olmód	–	–	–	–	–	
Peresznye	596	–	–	–	164	
Sajtoskál	1098,5	200	–	281	109	
Simaság	320,5	–	–	–	93	
Szakony	–	–	90	–	41	
Répceszemere	429,5	–	183,5	–	95	
Répcévis	155	–	30	–	91	
Tompaládony	392	5	–	–	110	
Újkér	1961,5	99	–	–	148	
Und	176	–	–	–	134	
Zsira	533	120	–	–	100	
Összesen:	18815,5	1312	1837,5	2820,–	2801	1

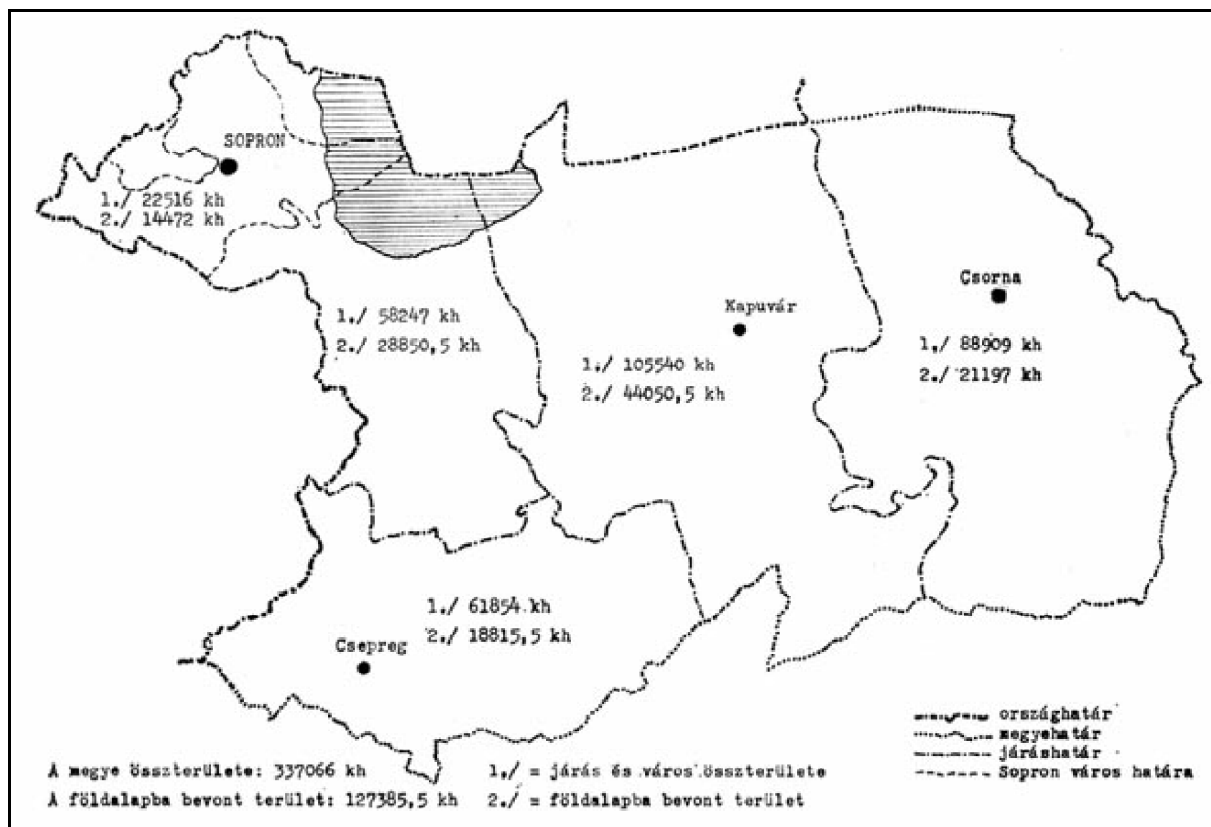
694. CSORNAI JÁRÁS

A helység neve	A földalapba bevont terület kh	Átadott más helységnek kh	Kapott más helységtől kh	Erdőterület a földalapról kh	Földet kapott egyének száma	ebből nincstele
Acsalag	480	–	200	–	161	
Árpás	–	–	–	–	–	
Bágyogszovát	551	–	100	–	240	
Barbacs	445	–	–	–	129	
Bodonhely	117	–	–	–	69	
Bogyoszló	1578	579	–	603	142	

A helység neve	A földalapba bevont terület kh	Átadott más helységnek kh	Kapott más helységtől kh	Erdőterület a földalapból kh	Földet kapott egyének száma	ebből nincst
Bősárkány	439	–	371	–	170	
Dőr	–	–	50	–	–	
Csorna	11359	1665	–	–	720	
Egyed	45	–	–	19	12	
Farád	1140	–	–	–	232	
Jobaháza	261,5	–	–	–	87	
Maglóca	126	–	60	120	40	
Magyarkeresztúr	331,5	–	–	–	88	
Pásztori	127	–	–	–	59	
Potyond	–	–	60	–	22	
Rábacsanak	218,5	–	–	–	90	
Rábapordány	1486	150	–	–	281	
Rábasebes	–	–	–	–	–	
Rábaszentandrás	233	–	–	–	94	
Rábatamási	199	–	85	–	145	
Sobor	61	–	–	–	45	
Sopronnémeti	54	–	–	–	52	
Szany	1131,5	–	–	362	161	
Szil	300	–	–	–	158	
Szilsárkány	251	–	–	–	179	
Vadosfa	–	–	–	–	–	
Vág	256	–	–	–	141	
Zsebeháza	7	–	47	–	42	
Összesen:	21197,–	2394	973	1104	3559	1

703. A megyei adatok felsorolása után tegyünk kísérletet azok elemzésére.

A rendelet kíméletlen volt a nagybirtokkal szemben. Maradéktalanul *kisajátította az 1000 holdon felüli nagybirtokokat*, minden tartozékukkal együtt. Vagyis kisajátította a szántót, a rétet, a szőlőt, a gyümölcsöst, a nádast, az erdőt, az épületeket, a kastélyt, a parkot, a mezőgazdasági jellegű ipari üzemeket és a műhelyeket, vagyis az ingatlanokat, de az ingóságokat, mint például a gazdaságok élő és holt felszereléseit, készleteit is. Megyénkben erre számos példa kínálkozik. Vegyünk ezek közül egyet. „Eszterházán igénybevették az Esterházi hitbizomány 842,5 kh-ját. A kastélyt 30 kh belső területtel állami célokra felterjesztették. Állami tulajdon lett a gyümölcs- és növénynemesítő”.⁹⁽¹⁷⁴⁾

Sopron vármegye 500 kat. holdon felüli birtokainak megoszlása 1937

Megyénkben jelentős számban voltak hitbizományi birtokok. A *hitbizomány* (fideicomissum) a feudális jogban gyökerező intézmény: meghatározott családon belül öröklődő kötött tulajdon, elsősorban földtulajdon, amelyet a hitbizományi törvény értelmében tilos volt teljesen vagy részlegesen elidegeníteni (eladni, elajándékozni, a családon belül felosztani) és megterhelni. A hitbizomány a tulajdonos akaratnyilvánításán alapult, de csak az uralkodótól nyert kiváltság alapján vált érvényes hitbizománnyá. A hitbizomány birtokába a család elsőszülött vagy legidősebb tagja lépett, aki tulajdonképpen csak haszonélvezője volt a földbirtoknak. A hitbizomány célja a főnemesi nagybirtok maradéktalan fenntartása, a rangszerű életmódhoz szükséges jövedelem biztosítása volt. A hitbizomány intézménye Spanyolországból terjedt el Európa-szerte. Magyarországon az 1687-ben hozott hitbizományi törvény honosította meg. A felszabadulás előtt 58 hitbizomány 984 068 kh-t foglalt el. A legnagyobb 72 hitbizomány Esterházy Pál herceg több mint 221 000 holdas latifundiuma volt.¹⁰⁽¹⁷⁵⁾

Szervezzük a földreform végrehajtását!

**Irányelvek a Magyar Kommunista Párt
szervezetel számára.**

1. A Nagy Imre elvtárs földművelésügyi miniszter által kidolgozott rendelet a „Nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földműves nép földhöz juttatásáról” a magyar parasztság, az egész magyar dolgozó nép, a magyar demokrácia történelmi jelentőségű győzelme. A földreform fordulatot jelent a magyar történelemben. Végrehajtása biztosítja a magyar demokrácia győzelmét és a feudális reakció restaurációs kísérleteit szinte előre reménytelenővé teszi. A földreform történelmi jelentősége abban is áll, hogy szilárd alapokra fekteti a magyar munkásság és parasztság szövetségét, véget vet a feudális és fasiszta reakció huszonöt éves politikájának, mely a paraszt tömegeket a városi munkássággal igyekezett szembeállítani.

A Magyar Kommunista Pártnak döntő szerepe volt abban, hogy a földbirtokreform — három hónapra az Ideiglenes Nemzeti Kormány megalakulása után — valósággá válik. A M. K. P. volt az, amely „Magyarország demokratikus újjáépítésének és felemelkedésének programjában” már 1944 novemberében követelte, hogy:

«A mezőgazdasági munkások és cselédek, a törpe és kisbirtokosok, a magyar nép a legszegényebb és legszegényebb rétegének felemelésére, a magyar demokrácia alapjainak megszilárdítására a legrövidebb határidőn belül, a földigénylők közreműködésével, az élelkeskörü földreformot kell végrehajtani, mely sok százezres földnélkülit és szegényparasztot tesz életképes kigazdaság tulajdonosává.

A földreform céljaira elsősorban igénybe kell venni a hazatérőket, a háborús bűnösök, a Völkbund tagok, a német hadseregben szolgáltak birtokait és teljes egészükben, minden felszólalásukkal együtt el kell kobozni.»

A pártnak ez a programjavaslata lett az alapjává az Ideiglenes Nemzeti Kormány nyilatkozatának a földreformról és a földművelésügyi minisztérium által kidolgozott rendelet irányelvevé.

2. A földért való harc a nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földműves nép földhöz juttatásáról kiadott rendelet kiadásával azonban még korántsem ért véget. Megkezdődik a harc a rendelet végrehajtásáért. Súlyos hiba volna azt hinni, hogy most, miután a rendelet megjelent, minden további magától fog menni, hogy a rendelet végrehajtása kizárólag a kormány, a földművelésügyi minisztérium dolga. A rendelet végrehajtását meg kell szervezni, talpra kell állítani magukat az érdekelt paraszt-tömegeket. A földreform végrehajtásának döntő jelentőségű szervei, a községi földigénylő bizottságok szintén nem fognak maguktól létrejönni. A földigénylő bizottságok megalakítását nem szabad rábízni a parasztság spontán, ösztönös akciójára. Ha azt akarjuk, hogy a földigénylő bizottság a parasztság fegyverévé legyen a földreform végrehajtásáért meginduló harcban, akkor gondoskodni kell róla, hogy olyan igényjogosultakból álljon, akik ezt a harcot valóban vezetni tudják. A földbirtokos reakció mindent el fog követni, hogy ellentállást fejtsen ki a rendelet végrehajtásával szemben, a reakció ellentállását letörni csak szervezett harccal lehet. Erre fel kell készülni, mozgósítani kell rá az erőket.

3. Ma a Magyar Kommunista Párt központi feladata a földreform végrehajtásáért folyó harc vezetése és szervezése. Erre a feladatra kell a pártszervezeteknek legjobb erőiket mozgósítani. Vonnakozik ez nemcsak a vidéki, hanem a városi pártszervezetekre is. A szervezetekben

Az Esterházy hitbizomány kisajátítására megyénkben a következő helységekben került sor: Acsalagon 480 kh-t, Barbacson 445 kh-t, Bodonhelyen 117 kh-t, Bogyoszlón 1575 kh-t, Bősárkányban 430 kh-t, Csornán 9902 kh-t, Magyarakeresztúron 2,5 kh-t, Rábapordányban 1486 kh-t, Rábatamásiban 199 kh-t, Agyagosszergényben 160 kh-t, Baboton 120 kh-t, Csapodon 3497 kh-t, Eszterházán 842,5 kh-t, Fertőendrédén 1038,5 kh-t, Fertőszéplakon 1561 kh-t, Fertőszentmiklóson 1345 kh-t, Kapuvárott 8189 kh-t, Osliban 1026 kh-t, Sarrodon 5025 kh-t, Süttörön 6453 kh-t, Szárföldön 670 kh-t, Veszvényben 137 kh-t, Vitnyéden 2575 kh-t. Az Esterházy hitbizomány összesen 47 270,5 kh-t tett ki Sopron megyében.¹¹⁽¹⁷⁶⁾

A másik hitbizomány a Széchenyi-féle volt, amelynek kisajátítására szintén sor került, mégpedig: Pusztacsaládon 291,5 kh-t, Egyházásfalun 147 kh-t, Ivánban 6425 kh-t, Balfon és Fertőbozon 1735 kh-t, Fertőhomokon 213 kh-t, Hegykőn 2584 kh-t, Hidegségen 1665 kh-t, Peresztegen 1003,5 kh-t, Sopronhorpácson 1849 kh-t, Sopronkövesden 2439 kh-t, Nagycenken 1584 kh-t sajátítottak ki. A Széchenyi hitbizomány összesen 19 962 kh volt.¹²⁽¹⁷⁷⁾

Az 1000 holdon aluli birtokok esetében a földosztó bizottság a rendelet értelmében 100 kh földet és arányosan hozzá élő és holt felszerelést hagyhatott meg, de a rendelet éreztette, hogy ez kivételezés, mert hozzátette a III. fejezet 12. §-ában: „Ha azonban valamely községben, vagy felosztási csoportban az igényjogosultak számához képest kevés a felosztható föld, az Országos Földbirtokrendező Tanács elrendelheti a megváltást szenvedő természetes személy teljes földbirtokának igénybevételét...” Erre számos esetben sor került megyénkben.

„Igénybevették Rábaszentandrásón Tóth Ferenc 160 kh-ját, 100 kh helyett Fertőrákoson kapott csereingatlanát”. „Kisfaludon igénybe vették Ajkay Istvánné 316 kh ingatlanát teljes egészében...” „Répcevisen igénybevették a Jugovics örökösök egész ingatlanát 155 kh-t.” „Hegykőn igénybevették Széchenyi Bálint és Ilona 2584 kh ingatlanát. Széchenyi Ilona részére sem hagytak meg 100 kh-t, pedig birtoka 1000 holdon aluli volt, tekintettel arra, hogy az igényjogosultakat ki kellett elégíteni”. „Peresztegen igénybevették Széchenyi Ferdinánd 751 kh-ját, s bár 1000 holdon aluli birtokos, de a Megyei Földbirtokrendező Tanács felterjesztést tett az Országos Földbirtokrendező Tanácsnak a teljes igénybevétel iránt, mert az ingatlanra szükség volt”. „Pinyén igénybevették Solymossy Hanna 308 kh-ját, aki 1000 holdon aluli birtokos, de a MFT felterjesztést tett az OFI-nak, hogy 100 kh-t sem hagyjanak meg neki, mert arra is szükség van.”¹³⁽¹⁷⁸⁾

A rendelet nem tett különbséget világi és *egyházi birtok* között, hanem kisajátította az egyházat is. A földreform antiklerikális jellege megfigyelhető volt megyénkben is. Igénybe vettek a Premontrei Rendtől Csornán 1457 kh-t, Farádon 110 kh-t, Maglócán 126 kh-t, Magyarakeresztúron 270 kh-t, Sopronhorpácson 258 kh-t. A győri püspökségtől Rábacsanakon 166,5 kh-t, Szanyban 1131,5 kh-t, Bányogyszováton 551 kh-t, Himodon 1465 kh-t, Fertőrákoson 4128 kh-t. A pápóczi prépostságtól és papneveldétől Páliban 1106 kh-t. A győri székeskáptalantól Gyalóán 81 kh-t. A katolikus egyháztól Egyházásfaluban 21,5 kh-t.¹⁴⁽¹⁷⁹⁾

A földbirtok-rendelet nem kímélte a *tőkés nagybirtokot* sem, tehát nemcsak a természetes személyektől vette el a nagybirtokokat, hanem a községektől, a városoktól, a közületektől és a vállalatoktól is. „Igénybevettek Rábacsanak községtől 52 kh-t, Sopron várostól 14 472 kh-t, az Országos Földhitelintézettől Egyházásfaluban 386 kh-t, Simaságon 186,5 kh-t, a Vitnyédi Gazdasági Szakiskolától 266 kh-t, az Állami ⁷³Állattenyésztési Mintagazdaságtól 445 kh-t, a Petőházi Cukorgyár Rt-től Beleden 24 kh-t, Rábakecölön

2142 kh-t, Nagycenken 40 kh-t és Sopronszécsényben 10 kh-t”.[15\(180\)](#)

A földreform-rendelet tartalmazott *államosításokat* is. Általában ezt a tényt, hogy az államosítások sorát, a szocialista intézkedések felé tett első lépést a földreformrendelet nyitotta meg, nem szokták figyelembe venni, pedig nem kis jelentőségű dolgokról van szó. Igaz itt még nem beszélhetünk szocialista állam államosításáról, de ez az állam népi demokratikus állam, amely átmenetet képez a szocialista államhoz. Már több mint polgári demokrácia, de még nem proletárdiktatúra. Ez az államosítás még nem szocialista, de már annak ígérezik, afelé tett lépés. Tehát az államosítás a 600/1945-ös rendelettel kezdődött hazánkban, melynek 20. §-a alapján az elkobzott és kisajátított földbirtokokból az erdőket 10–100 kh kiterjedésig állami ellenőrzés mellett községi tulajdonba, a 100 kh felettieket pedig állami tulajdonba vették, tehát az erdők nem kerültek kiosztásra. Ez az intézkedés biztosította egyrészt az antikapalista, vagyis tőkeellenes jelleget, másrészt végre megteremtette az erdészeti szakemberek által már oly régen áhított szakszerű fatermesztés feltételeit Magyarországon. Ennek az intézkedésnek rendkívül nagy volt a társadalmi-gazdasági jelentősége, hiszen hazánk köztudomásúan fában szegény ország volt a felszabadulás előtt.

1945 előtt az erdészeti szakemberek nem mindig élhettek szaktudásukkal. A hitbizományok és a nagytőke urai mérhetetlen anyagi lehetőségeikkel és társadalmi kiváltságaikkal, szinte korlátlan rendelkezési jogukkal alkalmazottaik felett, döntő befolyásukkal a nemzet háztartásában és a törvényhozásban, a maguk eszmevilágát nyomták rá az erdészeti gazdálkodásra.

A felszabadulás után e téren is gyökeresen megváltozott a helyzet. A földreform után az erdőségek 92%-ával az állam egyrészt tulajdonjog, másrészt pedig az állami erdőkezelés jogintézményének erejénél fogva rendelkezett, tehát az erdők művelését saját szervei útján közvetlenül maga intézhette.

Hasonlóan mélyreható változásokkal és jelentőséggel bíró esemény volt az állami erdőgazdaság létrejötte Sopron városban és vármegyében is. Sopron megye területe mindössze 337 066 kh (1810 km²). Ebből erdő volt 45 422 kh. A vármegye területén a földreform előtt magántulajdonban 23 202 kh, községi tulajdonban 22 219 kh, állami tulajdonban 0 kh erdő volt. A földreform végrehajtása után községi tulajdonba 12 513 kh, állami tulajdonba 29 970,4 kh erdő került és magántulajdonban maradt 2938,6 kh.[16\(181\)](#)

Az állami tulajdonba került erdőket az erdészeti hatóságok jegyzőkönyvileg átvették, majd sorra került az állami tulajdonba vett erdők telekkönyvezése. Ennek előfeltételeként az erdészeti hatóságok elvégezték az erdészeti műszaki munka részeit, s ezután a Megyei Földhivatal a megfelelő felülvizsgálat után átadta az ügyet a járásbíróságoknak, mint telekkönyvi hatóságoknak a tulajdonjog átírása végett.

Sopron város tulajdonát képezte a várost övező mintegy 9514,9 kh erdő, amelyet az 1945. VI. tc. alapján csaknem teljes egészében állami tulajdonba vettek. A magyar állam tulajdona lett 9464,9 kh, a város tulajdonában maradt 50 kh, a balfi úrbéresség tulajdona volt 8,1 kh. Ezenfelül 1,5 kh erdő magántulajdonban maradt. Az erdő összetétele fanemek szerint: tölgyerdő 2902 kh, egyéb lombosok 2891,4 kh, fenyőfélék 3731,1 kh. A kormányzat a 84.817/1945. V. 1. FM. számú rendelettel a Műegyetem Bánya-, Kohó- és Erdőmérnöki Karának kezelésébe adta át, és 30.980/1936. II. 2. FM. számú rendelet által jóváhagyott rendes gazdasági üzemterv szerint A, B, C, D, E gazdasági osztályokban tarvágásos szálerdők szerinti kezelésre kötelezte.[17\(182\)](#)

A háború a soproni erdőket is súlyosan érintette. A károsodás azonban a háború után is folytatódott, hiszen Sopron város területén az 1945–1946. évben 391,5 kh, 1947-ben 252,4 kh erdő esett a tűz áldozatául. A szakemberek előtt világos volt, hogy **74**károkat csak az okszerű erdőgazdálkodás módszereinek céltudatos

alkalmazásával lehet rövid időn belül pótolni. Szerencsére erre módot és biztosítékot nyújtott az a körülmény, hogy az erdő sorsát a Műegyetem Erdőmérnöki Karára bízták.[18\(183\)](#)

Az Országos Földhivatal a város kérelmére 1949. november 3-án a városnak visszaadott az igénybe vett erdőkből. A visszajuttatás az idegenforgalmi fejlesztés érdekében történt, és a Nándormagaslatot borító 40 kh, valamint a Károlymagaslatot övező 240 kh erdőterület az üdülőhely kialakításához szükséges parkerdő létesítését szolgálta. Mivel a belterületen fekvő Sörházdombi erdő és a Városliget nem került államosításra, a város erdőterülete 330 kh-ra növekedett. A város arra törekedett, hogy a visszakapott erdőterületeket továbbra is olyan parkerdővé alakítsa ki, amely szépségével és nyugalomával minél tökéletesebben szolgálja az idegenforgalmat.

4. A nagybirtokrendszer megszüntetéséről szóló 600/1945. ME. számú rendelet nemcsak antifeudális, antikapitalista, antiklerikális, de antifasiszta jellegű is volt. Magán viselte születésének körülményeit: a fasiszmus ellen nemcsak az országban, de a világméretben folyó harc szellemét.[19\(184\)](#) Elkobozta birtoktest nagyságára való tekintet nélkül minden háborús bűnösnek, a fasiszta pártok tagjainak, Volksbundtagoknak, a német hadseregbe önként jelentkezőknek stb. földjeit és vagyonát. Ennek megfelelően jártak el Sopron megyében is, melynek leglátványosabb megvalósítására Sopron városában és a német községekben került sor. Ezekben a helységekben elkobzásra került 8698 kh föld, 2140 ház, a nevezett gazdaságok élő és holt felszerelése.[20\(185\)](#)

Elkoboztak Egyeden Graffits Istvántól 12 kh-t, Farádon Szilvássy Dénestől 102 kh-t és még 3 egyéntől 12 kh-t, Jobaházán 2 egyéntől 6,5 kh-t, Sopronnémetiben Nagy Lászlónétól 54 kh-t, Szilsárkányban Nagy László és nejétől 23,5 kh-t, Csepregen Kadnár István, Kóbor Károly, Varga Antal, Varga Ferenc, Lakatos Lajos és Csonka Istvántól 80 kh-t, Nagygeresden Mór Józseftől 1,5 kh-t, Sajtoskálón Rupprecht Antaltól 448 kh-t, Simaságon Haller Istvántól 2 kh-t, Répceszemerén Laczkovics Józseftől 35,5 kh-t, Jurgi Rudolfnétől 133 kh-t, Tompaládonyban Rupprecht Antaltól 392 kh-t, Sopronban 1639 egyéntől, Ágfalván 347 egyéntől, Balfon 418 egyéntől, Fertőbozon 54 egyéntől, Fertőrákoson 84 egyéntől, Harkán 85 egyéntől, Sopronbánfalván 383 egyéntől összesen 8698 kh-t, Kópházán 5 egyéntől 20 kh-t, Ebergőcön Solymossy Zsigmondtól 10 kh-t, Lövön Horváth Ferencről 1 kh-t, Nagylozson Solymossy Zsigmondtól 1543 kh-t.[21\(186\)](#)

A rendelet engedékeny csak a 100 holdon aluli főként mezőgazdasági főoglalkozású *parasztbirtokok* iránt volt, mivel a kulák gazdaságok termelőképességének megóvása a lerombolt és kifosztott országban a fasiszmus elleni harc és az újjáépítés végett országos és népérdek volt. A 200 kh-as parasztbirtok határt a szegényparasztság azonban általában nem helyeselte.

1975. XXIX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / KISEBB KÖZLEMÉNYEK

75 KISEBB KÖZLEMÉNYEK

1975. XXIX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / KISEBB KÖZLEMÉNYEK / Mészáros Gyula: A szocialista tartalmú családi ünnepek, valamint polgári gyászszertartások szervezése Sopronban

(1951–1974)

Mészáros Gyula: A szocialista tartalmú családi ünnepek, valamint polgári gyászszertartások szervezése Sopronban (1951–1974)

Városunkban 1951 óta szerveződtek szocialista tartalmú társadalmi rendezvények, eléggé elszigetelt jelleggel. Az események egyre gyakoribb szervezése kapcsán az MSZMP Városi Bizottsága és a tanács felfigyelt a szervezés módszereire, valamint azokra, akik e tevékenységet szívesen végezték. A lakosság részéről fokozódott az igény a házasságkötés, a névadás és a temetés társadalmi megszervezésére. A kezdeti nehézségeken túl a színvonal javításával mindinkább növekedett a szertartásokról alkotott jó vélemény. A házasságkötés és a névadás során a helyiségek díszítése és a zene műsorba iktatása, valamint az alkalomnak megfelelő beszédek, ajándékok átadása stb. emelték a szertartások színvonalát és meghittségét. Gyászszertartásokkor az eseménynek megfelelően a díszletek alkalmazása enyhíteni igyekezett a hozzátartozók fájdalmát és még az is, ha olyan személy tartotta a búcsúztatót, aki munkatárs, barát vagy ismerős volt. Az ünnepek szocialista tartalma, a vallási szertartásokkal való szembenállása a szocialista társadalmi tudat kialakulásának, fejlődésének eredménye. Az ünnepek továbbfejlesztése a szocialista társadalmi tudat fejlettségi szintjétől, nem utolsósorban a tudatformáló tevékenység hatékonyságától és eredményességétől függ. Ennek következménye az, hogy a társadalmi ünnepek zömét a városban lakó, ipari üzemekben dolgozó állampolgárok igénylik. Szükséges, hogy a házasságkötés, névadás és a gyászszertartás terén összegyűjtött jó tapasztalatokat úgy alkalmazzuk, hogy a családok, üzemek, intézmények igényeit lehetőleg kielégítsük. Bármelyik szertartás lebonyolítása történik meg, ha az meglepedést vált ki az érdekeltek részéről, máris jó bizonyítvány a lebonyolítóknak, ami nem közömbös a jövő szempontjából sem. Így számolhatok be arról az eredményről, nehézségről, melyet városunkban e téren tapasztaltam.

A korábbi években üzemekben a mozgalmi és a hivatali szervek aktívái között esetenként differenciáltan, munkamegosztásszerűen, később már szervezeten témafelelősökkel találkoztunk, akik az ünnepek lebonyolítását szervezték. Némely munkahelyen a házasságkötés, másutt a névadás, ismét másutt az Öregek Napja vagy a meghonosodó társadalmi temetés vonzása vált tudatosá.

Lassan az ünnepek lebonyolításába bekapcsolódtak az általános iskolák is, úttörő köszöntő csoportokkal, zene, szólisták megjelenésével. Természetes az, hogy az ünnepség az egyén döntésétől függ. E döntést meghatározza a szűkebb környezete, mégpedig a munkahelyi, a családi és lakóhelyi környezet. Ez érzékelhető is, hogy a magasabb szervezési szintű ipari üzemek dolgozói közül többen igénylik az ünnepek megrendezését, mint pl. a szövetkezetekben dolgozók vagy a szabadfoglalkozásúak.

Három évvel ezelőtt az igények szükségessé tették, hogy létrehozzuk a Társadalmi Ünnepek Városi Bizottságát (a továbbiakban: TÜB).

Gondos politikai, szervezési vizsgálódás, helyzetfelmérés és kollektív tevékenység nyomán előbb a nagylétszámú, majd a közép- és kislétszámú munkahelyeken alakítottuk meg az arra alkalmas és főleg önként vállalkozó aktívákból a helyi bizottságokat. Már a szervezés első lépésénél – de később is – mindenkor a Városi Pártbizottság, a Városi KISZ Bizottság és a Szakmaközi Bizottság sokoldalú segítségét élveztük. Így értük el, hogy már 1971-ben 81 munkahelyen a TÜB-i aktívák megkezdheték munkájukat. A városi bizottság részéről az aktívák tájékoztatása, segítségük, a feladatok megoldására való

felhíváson keresztül többségüknél az akarás lehetővé tette a további tennivalók differenciált meghatározását is.

76A szervezés során a tevékenység túllépett „az egy üzem egy aktíva” elvén, és sikerült kb. 30 munkahelyen 3–4 aktívából álló helyi, üzemi TŰB-ot életre hívni. Lassan kialakult 3–4 azonos jellegű TŰB területi csoport. Ezek már felelősei lettek a névadásnak, házasságkötésnek, társadalmi temetésnek. Ez a társadalmi munkában végzett tevékenység tiszteletre méltó. 1973 végéig a városok közül Sopronban és Mátészalkán végezték e munkát társadalmi keretekben. A megindult soproni jó szervezés példaként hatott, hisz 1973 szeptemberében Budapesten az első országos irodavezetői tanfolyamon a soproni TŰB adott tájékoztatást munkamódszeréről, eredményeiről és gondjairól. A folyamatos szervező munka eredményessége megmutatkozott abban, hogy 1974 első negyedében további öt területi TŰB-csoport kialakítására került sor 20 munkahelyen. A Városi TŰB fokozott segítséget nyújtott a kislétszámú munkahelyen tevékenykedő TŰB-felelősöknek.

A feladatok megoldására a Városi TŰB éves munkatervet készített. Az értekezleteken a bizottság elemezte az elmúlt időben végzett munka eredményeit, de az előforduló hibák feltárása elől sem zárkózott el. A munka szervezettségét és eredményességét biztosította az, hogy az MSZMP Városi Bizottsága három, a Városi Tanács VB két alkalommal foglalkozott a bizottság munkájával. A munka további menetére meghatározó jellegűek voltak mind a párt, mind a tanács VB-n hozott határozatok.

Nemcsak a kis-, hanem a nagylétszámú munkahelyeken is döntő, hogy mennyire népszerűek az ünnepek. Döntő az, hogy a társadalmi szervek alapszervei folyamatosan végzik-e agitációs és felvilágosító tevékenységüket. Ott jelentkezik a legjobb eredmény, ahol az üzemi demokrácia fejlett. Az olyan helyeken, ahol e feltételek nincsenek biztosítva, visszahúzó erőként hat a vallási befolyásoltság: az ünnepek száma és fejlődési üteme viszonylag alacsony. Több üzemünkben az utóbbi időben a gazdasági és a pártvezetők sokkal nagyobb támogatást adnak a TŰB-csoportoknak, mint korábban. Jelentős az egyéni döntésnél a családi környezet hatása. Átmeneti korszakban élünk, amikor a régi szokások és az új társadalmi tudatnak megfelelő és kifejező formák kerülnek esetenként ellentétbe. A döntés a családon belül nyilvánvalóan konfliktusokat idézhet elő, főleg a fiatalok és az öregek egymásközti viszonyából eredően.

Ezért az ünnepek szervezésében rendkívüli tapintattal és körültekintéssel kell eljárni. Nem cél az elvek adminisztratív érvényesítésével egyes családok amúgy is ellentmondásos tartalommal telített életét megbolygatni vagy éppen szétzilálni. A szakszervezetek egyre inkább szervezettebben foglalkoznak az ünnepek szervezési problémáival. Az üzemek, intézmények gazdasági, párt és KISZ vezetőinek nem „magánügy” az ünnepek szervezése és eredményes lebonyolítása.

A megnövekedett igények eredményesebb ellátására a Városi Tanács VB 88/1973. (X. 26.) VB. számú határozatával önálló folyószámlás szervet hozott létre „Családi Ünnepek Szervező Iroda” néven. Az irodának egy főfoglalkozású irodavezetője és egy részfoglalkozású ügyintéző alkalmazottja van, aki a Városi Tanács VB Igazgatási Osztálya szakmai felügyeletével végzi munkáját.

Nem véletlen, hogy a Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága különös gonddal kezelte a kulturált környezet (házasságkötő-terem, iroda, fogadó-terem stb.) lépcsőház, folyosók, világítás stb. kialakítását. Az anyakönyvvezetők mellett két orgonista, gordonkás stb., úttörő énekkarok dolgoznak a további eredményekért.

A Városi Tanács VB Igazgatási Osztálya irányítása mellett említést érdemel a Művelődésügyi Osztály segítsége is. A havonta megjelenő műsorfüzet rendszeres tájékoztatója mellett szervezőkkel,

szakkörvezetőkkel stb. hozzáértő pedagógusokkal támogatja a közös feladatok megvalósítását.

Az általános iskoláink szinte kivétel nélkül készek az alkalmi műsorokkal. A Bors László Általános Iskola kulturális szakköre rendszeres és megszokott színfoltja az ünnepségeknél.

A Végrehajtó Bizottság figyelemmel kísérte az ünnepségek megszervezésében résztvevő aktívák önzetlenségét. Így került sor arra, hogy a „Társadalmi Munkáért” emléklakettet adományozott az Elzett Zárgyár TUB-felelősének. A TUB városi bizottsága 1972-ben 9, 1973-ban 14, és 1974-ben 9 fő aktívának dícsérő elismerését fejezte ki lelkiismeretes munkájáért.

Az üzemi TUB és aktívák tevékenységét a gyakorlatban lehet lemérni. Az 1973. és 1974. első félév adataiból látható, hogy hol kell a jövőben fokozott szervezést kifejteni a jobb eredmény elérése érdekében.

Házasságkötések száma:		Ebből szolgáltatást igényelt:	%
1973. I. félév:	229	149	65
1974. I. félév:	213	158	74
Névadások száma:		Ebből szolgáltatást igényelt:	%
1973. I. félév:	46	21	46
1974. I. félév:	56	51	91
Temetések száma:		Ebből társadalmi temetés:	%
1973. I. félév:	206	13	6
1974. I. félév:	222	17	8

Az adatok arra hívják fel a figyelmet, hogy a szervező munka mellett valamennyi érdekelt segítségével, a tennivalók differenciált megosztásával hatékonyabbá kell tenni a megelőző, felvilágosító, tudatformáló munkát. Az ünnepélyes, túlzás nélküli 78külsőségek segítik a kívánt hatást. A szertartások során tevékenykedő szónokokról az utóbbi időben elismerő vélemény alakult ki városszerte.

Döntő, hisz a családon belül sem elhanyagolandó körülmény a vallási hagyományok hatása. Az egyháznak jelenlegi módszereit az is jellemzi, hogy a fiatalabb, tehát a szocialista társadalom nézeteit valló korosztályt, az idősebb és vallásos beállítottságú családtagok útján igyekszik befolyásolni. Ez jelentkezik a házasságkötésnél és a temetésnél. A múlthoz viszonyítva fejlődés, hogy az üzemekben sokat foglalkoznak az érdekeltekkel, és ezt bizonyítják a táblázatban feltüntetett számadatok is.

Városunk földrajzi fekvésénél fogva az ünnepségek megszervezésénél nemcsak a családi és munkahelyi környezet van hatással, hanem a határmentiség, a nyugati ideológiai fellazítás is érezhető. A társadalmi szolgáltatások népszerűsítésének lehetőségei megvannak (újság, rádió, kiadványok), csak élni kell velük.

Az eddigieknél hatékonyabbá kell tenni a munkahelyi KISZ-aktívák tevékenységét, különösen a nyugdíjba távoztott munkatársakkal való törődést. Szép és nemes dolog az, hogy a nyugdíjban lévő volt dolgozókat évenként a munkahelyeken üdvözlik, vendégül látják, de lényeges az is, hogy a kapcsolat még állandóbb legyen. Ezzel kialakul olyan szoros barátság továbbra is, hogy ha az életükben bármi történik, akkor már a hozzátartozókat meggyőzni egyes szertartások lényegéről nem okoz nagy gondot. E téren van még tennivaló bőven és nem lehet nyugodt az, akinek szívügye a szertartások népszerűsítése és szervezése.

A KISZ-aktívák hatékonyan közreműködnek, sőt szervezik a házasságkötéseket és a névadásokat, de nagy gondot fordítanak a gyászszertartások lebonyolítására is.

A Családi Ünnepek Szervező Iroda munkáját nagymértékben befolyásolja az elhelyezés, a környezet, ahol a rendezvényekre sor kerül. A Városi Tanács közel 500 000,- Ft-os költséggel az elmúlt években kialakította a házasságkötő-termet, amely az előzőnél kulturáltabb berendezésével az igényeket kielégíti. A szőnyegterítéssel, élőzenével stb. I. és II. osztályú szertartással biztosítja az iroda a szolgáltatást. A Győr-Sopron Megyei Tanács VB Családi Ünnepeket Szervező Koordinációs Bizottsága 1971-től 660 000,- Ft-ot biztosított a Soproni Családi Ünnepek Szervező Iroda fogadóterme kialakítására és berendezésére. E támogatás nélkül az igényeket nem lehetett volna úgy kielégíteni, hogy családi jellegűknél fogva társadalmi ünnepek, egyben politikai állásfoglalások is legyenek. A politikai állásfoglalás az, amely élesen szembenáll a vallási nézetekkel. Az ünnepek megrendezésekor ezt figyelembe vettük és hangsúlyozottan mindenkor kiemeltük. Lényeges, hogy az ünnepek politikai jellege mellett szükségszerű elem az ünnepek érzelmi hatása, családi jellege. E két jelleg nem zárja ki, hanem kölcsönösen kiegészíti és egymást feltételezi.

A családi jellegű társadalmi szertartások közül a polgári gyászszertartások szervezése okozza a legtöbb problémát, mind a rendezés megszervezése, mind a hozzátartozók és a munkahelyi kollektívák körében. Ezt alátámasztja a fenti statisztika is. A jó agitáció, a megfelelő szónokok biztosítása még nem érte el a kívánt eredményt. Nagyon figyelemreméltó tény az is, hogy a gyászszertartás iránti igény nem minden esetben az elhalt személy politikai meggyőződésétől függ. Feladat és cél, hogy soha nem szabad lemondani a polgári gyászszertartásra való agitációs tevékenységről.

A temetkezési szolgáltatás megjavításával, énekkarok és megfelelő szónokok beállításával a fáradságos

munka eredményre vezet. 1974. március 26-án a Győr-Sopron megyei Tanács VB Családi Ünnepeket Szervező Koordinációs Bizottság együttes ülést tartott a Sopron Városi Családi Ünnepeket Szervező Bizottsággal. Megállapítást nyert, hogy a soproniak nem dolgoztak rosszul. Fokozatos meggyőző munkával, ha nem is gyorsan, eredményt lehet elérni. Hasznos volt az együttes ülés, hisz a Soproni Bizottságnak még nem volt kellő tapasztalata. A szervezett formában végzett munka pár évre tekint vissza. A meglévő hiányosságok felszámolásával és az időközben szerzett jó tapasztalatok gyakorlati alkalmazásával a feladatokat a biztosított személyi és tárgyi feltételek mellett meg tudjuk oldani.

1975. XXIX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / KISEBB KÖZLEMÉNYEK / D. O.: A Csatkai-díj 1974. évi odaítélése

79 D. O.: A Csatkai-díj 1974. évi odaítélése

A díj odaítélésére kijelölt bizottság 1974. február 22-én tartott ülésén egyhangú határozattal Dávid Ferenc művészettörténésznek ítélte az idei Csatkai-díjat. Az alapítvány kiírása szerint az nyerheti el a díjat, aki helytörténeti kutatásai során jelentős eredményeket tud felmutatni és 35. életévét még nem töltötte be (vö. SSz. 1974, 83–85).

Dávid Ferenc több mint tíz éve dolgozik Sopronban az Országos Műemléki Felügyelőség művészettörténészeként. Munkája a műemlékek helyreállítását megelőző falkutatásokra, korábbi építési periódusok tisztázására, szükség szerint levéltári adatok feldolgozására, mindezekkel a helyreállítást tervező mérnökök munkájának segítésére terjed ki. A városban folyó műemléki munkák a nagyközönség számára is láthatóvá teszik munkájának eredményeit. Az eredmények azonban ennél sokkal jelentősebbek. Vizsgálatai során biztos adatokkal rendelkezik a város kőházakkal való beépülésének menetére, a középkori telkek beépítettségének idejére vonatkozóan. Így a város középkori településtörténetének megrajzolásához is nagyban hozzájárul munkásságával. Több más cikke mellett, eredményeiről a „Gótikus lakóházak Sopronban” című tanulmányában számolt be a „Műemlékvédelem 1969–1970” című kötetben (vö. SSz. 1972, 377–379).

A bizottság javaslatát a folyó év április 23-án tartott tanácsülés megerősítette, a bizottság elnöke a díjat átadta Dávid Ferencnek.

1975. XXIX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / SOPRON KULTURÁLIS ÉLETE

SOPRON KULTURÁLIS ÉLETE

1975. XXIX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / SOPRON KULTURÁLIS ÉLETE / Domonkos Ottó: Jelentés a soproni múzeum 1973. évi munkájáról

Domonkos Ottó: Jelentés a soproni múzeum 1973. évi munkájáról

1. A soproni múzeum az 1973. esztendőre tervezett feladatait egészében és részleteiben is teljesítette. A *várostorony és környékének megnyitása*, múzeumi kezelésbe vétele annak a megyei tanácsi határozatnak a megvalósítását jelenti, amely kimondja, hogy Sopronban új várostörténeti kiállítást, centrumot kell kialakítani a belvárosban. Mind a felettes hatóságok, mind a nagy tömegben érkező látogatók, általános elismerésével találkozunk a várostorony és a mellette lévő védőépületben lévő római városkapu romjainak helyreállítása, bemutatása. Ehhez kapcsolódik a torony emeleti helyiségeiben rendezett „Soproni látképek” kiállítás. A római romokat védő épület teraszán létesített múzeumpresszó, onnan az előkapura nyíló kilátás tovább fokozza az egész együttes vonzását. A körszerű belsővilágítás, a romokat magyarázó tablók, szövegek, a kiállított régészeti tárgyak, melyek kis üzletbódékat felidéző vitrinekben a római kapu körüli életről adnak képet, a látogatók és a szakemberek körében nagy tetszést arattak. A megnyitásra július 1-én került sor (vö. a képet) ezres tömeg részvételével. Az év végéig több mint 64 000 látogatója volt az épületnek.

A *Fabricius-ház utcai traktusának* felújítása tovább folytatódott, bár bizonyos szerkezeti problémák miatt lassult a munka üteme. Itt rekonstruáljuk majd egy 17–18. századi soproni polgárház teljes berendezését. A berendezési terv, valamint a levéltári kutatásokra épülő kiállítási forgatókönyv elkészült. Az épület megnyitása a kialakítandó új múzeum-centrum részeként 1975-re várható.

A Bécsi utca 5. szám alatti *pék-ház* felújítása a tervnek megfelelően folyik az OMF kivitelezésében és költségén. A pékműhely és a kis cukrászda berendezése már a múzeum tulajdonában van, restaurálása folyamatosan történik. Az egész épület, az utcai lakórész megüresedése esetén, a teljes lakásberendezés megszerzésével módot [80](#)nyújt majd egy kisiparos-gazdapolgár család életformájának bemutatására is. A megnyitást az építkezés előrehaladásától függően tudjuk megejteni.

A *fertőszéplaki* fűrészfogas település öt épületből álló egységének kisajátítását a Megyei Tanács megkezdte. Az OMF kötelezettséget vállalt az épületek helyreállítására, a múzeum pedig a berendezésre és üzemeltetésére. Ennek a tervnek a megvalósítását szolgálta a Fertő-parti gyűjtés, a vásárolt anyag egy részéből rendezett festettbútor-kiállítás a múzeum előcsarnokában. Ezzel a munkával jelentősen hozzájárulnak a Fertő-táj regionális fejlesztési tervének (SSz. 1972, 99–115) megvalósításához. Ugyanakkor igen jó lehetőséget kapunk arra, hogy a Fertő-parti községek lakáskultúrájának változását több periódusban bemutassuk a nagyközönségnek is.

Az egyes társadalmi osztályok életformáját bemutató kiállításaink, berendezéseink sorát 1968-ban nyitottuk meg Brennebergbányán, ahol egy kis bányászlakás került kiállításra a bánya és munkásmozgalmának története keretében. A tervezett polgári, kisiparos-gazdapolgár, majd a fertőszéplaki paraszti, tervszerűen és folyamatosan törekszik teljessé tenni a sort.

2. A *személyi feltételek* javultak múzeumunkban Dávid Ferencné Askerc Éva művészettörténész kinevezésével. Ez a körülmény nemcsak a most folyó tervidőszak feladatai szempontjából kedvező, de hosszú távon is, hiszen a soproni múzeum művészettörténész nélkül elképzelhetetlen.

3. Gyűjteménygyarapítás

Régészet: Az *Előkapu* környékén várfalszakaszok feltárására került sor, ami közvetlenül kapcsolódik a

város rekonstrukciós tervéhez. Az *Új utcában* előkerült 13. századi zsinagógában a belső szintek vizsgálata készült el, a munka azonban áthúzódik a következő évre is. A *Lackner-ház* hátsó traktusában, a Fabricius-házhoz csatlakozó középkori lőportoronynál végzett ásatás kimutatta, hogy a torony az ún. „vörös sánca” épült. A fenti munkák OMF-hitelből folytak.

Megyei hitelből került sor a *nemeskéri* kohász- és kovácstelep feltárásának folytatására, a munka azonban 1974-ben is tart még.

Az *Ibolya-rét* területén épül a város ÉNY-i lakótelepe. Itt földmunkák során Hallstatt-kori, kelta, római és IX–X. századi leletek kerültek felszínre. A megindult leletmentés őskori lakótelep maradványait hitelesítette. Az építkezés ütemét jóval megelőző feltárás 1974–75–76-ban is folytatódik.

Kisebb *leletmentés* keretében *Vásárosfaluban* egy bronzkori sírt, *Hegykőn* egy római téglasírt, *Fertőrákoson* egy Árpád-kori házat és kemencét, *Ágfalván* kelta és római szórványleleteket mentettünk. *Sopronban* csatornázási munkáknál előbukkant római épületfal-maradványok felmérése történt meg a Kis János utcában, a Várkerületen. A Rejzpál-háznál régi útburkolat hitelesítése, ill. feltárása folyt. A Balfi utcából középkori zsidó sírkőtöredékek, a Paprétről római edény került a múzeumba. A Szárhalmi erdőben őskori sír, a homokbányában ősszállatcsontok kerültek elő.

Néprajz: A Fertő-parti községekben a népi lakáskultúra változására vonatkozó gyűjtés és vásárlás folyt (Fertőd, Sarród, Süttör, Széplak, Endréd, Agyagosszergény). A témával kapcsolatban levéltári adatgyűjtést is végeztünk Sopronban. Népviseleti anyag került a múzeumba Sarródról, Kapuvárról, Ágfalváról. Mezőgazdasági eszközök Széplakról, Kapuvárról és Ágfalváról vásárlás útján kerültek gyűjteményünkbe. A nemzetiségi anyag gyűjtése is folyamatos volt, így a már említett ágfalvi német anyag mellett Undról és Kópházáról szereztünk horvát lakásberendezési tárgyakat. A teljes tárgyi gyarapodás 150 darab.

Helytörténet: A polgári életmód tárgyai közül viseleti darabok, lakásdíszítő tárgyak, egy sztereo-vetítő készülék 200 db diapozitívvel került a múzeumba. Az 1919-es szükségpénzek újabb soproni darabjával gazdagodott gyűjteményünk. A teljes tárgyi gyarapodás mintegy 250 db. Levéltári kutatás folyt az antifasiszta mozgalmak témakörében, valamint a Petőfi évfordulóval kapcsolatosan.

81 Helytörténészünk egyúttal a nagycenki Széchenyi Múzeum igazgatója. Gyűjtőmunkája, az emlékmúzeum érdekeit is figyelembe véve, Nagycenken és a környező falvakban a Széchenyi család tulajdonában volt tárgyak felderítésére és megszerzésére irányult elsősorban. Ennek eredménye közel 150 db tárgy, fotó és irat.

Művészettörténet: Kiemelkedő szerzeménynek számít egy 18. század közepéről származó írószekrény, amelyet restaurálás után a Fabricius-házi polgári lakásban állítunk ki. A Széchenyi-témában vásárolt képző- és iparművészeti tárgyak szintén ebbe a gyűjteménybe kerültek. Több műtárgyat védetté nyilvánítottunk. Tovább folyt a 17–18. századi inventáriumok gyűjtése és feldolgozása.

Műtárgyvédelem: A már említett védelem alá helyezések mellett Király Jenőné, Kronecker Lidia, Schaffer Lidia és Schaffer Margit védett tárgyainak felülvizsgálatát, ellenőrzését is elvégeztük. A restaurátori munkából kiemelkedő jelentőségű volt a festett paraszt-bútorok rendbetétele, valamint a várostoronynál rendezett római kiállítás anyagának restaurálása. A múzeum körzetében végzett ásatások, néprajzi gyűjtések második restaurátor alkalmazását teszik szükségessé.

824. Tudományos feldolgozás

Régészet:

Gömöri János: XV. századi ekeábrázolás a sárospataki gótikus szentélyben. Herman Ottó Múzeum Évkönyve, 1973.

Gömöri János–Póczi Klára: A soproni városkapu és előkapu – Scarbantia városkapuja. Leporelló.

Elkészült cikkek:

Gömöri János: IX–X. századi vasolvasztó helyek Sopron környékén (A Soproni Szemle számára).

Gömöri János: Korai császárkori és Árpád-kori település, X. századi vasolvasztó műhely Sopronban.

Gömöri János: Eisenschmelzöfen aus dem 9. Jahrhundert in Westungarn.

Gömöri János: Két régészeti kiállítás Sopronban (A Soproni Szemle számára).

Néprajz:

Laczkovics Emőke: Egy kapuvári női ruhatár. Arrabona, 1973.

Elkészült:

Domonkos Ottó: A kisipar néprajzi kutatása (az Ethnographia számára).

Domonkos Ottó: A céhkoszorú, céhkorona.

S. Laczkovics Emőke: A népi lakáskultúra változása a Fertő-menti községekben a 18. századtól a 20. századig.

Helytörténet:

Környei Attila: Adatok az 1919. évi Sopron vármegyei osztályharcokhoz. SSz. 1973.

Környei Attila: Antifasiszta mozgalmak Sopronban. SSz. 1973.

Környei Attila: Adalék a dunántúli ellenforradalom történetéhez (1918–1919). Arrabona, 1973.

Elkészült:

Környei Attila: Üldözöttek ellenállása Sopron megyében a fehérterror éveiben.

Környei Attila: Osztályharcok Sopronban és Sopron megyében, 1971–1922.

Művészettörténet:

Askerc Éva: Soproni veduták c. kiadvány szövege.

Askerc Éva: Soproni polgárház a 17–18. században c. kiállítás forgatókönyve.

5. Kiállítások.

Állandó kiállítások:

Élet a római kori Sopronban. Várostorony melletti védőépületben (Póczi Klára).

A soproni városfalak, erődítmények (Gömöri János).

Soproni veduták. Várostorony (Askerc Éva).

Kaukázusi szőnyegek. Fabricius-ház (Batári Ferenc).

Időszakos kiállítások a múzeum főépületében:

László Gyula irodalomtörténeti emlékei (Askerc Éva).

Steinacker Károly soproni festő emlékkiállítása (Askerc Éva).

Népművészet II. Faragott és festett bútorok (Domonkos Ottó).

Az undi nemzetiségi nap alkalmára rendezett kiállítást tárlók kölcsönzésével és helyszínen adott tanácsokkal segítettük.

6. Előadások. Közel 40 előadást tartottunk a TIT, KISZ, üdülők, Nők Klubja, iskolák szervezésében, a Múzeumi Hónap, szakmai konferenciák keretében. Részt vettünk a soproni Diák Napok, és a soproni általános iskolák vetélkedőinek előkészítésében és lebonyolításában.

837. *Látogatottságunk* jelentősen emelkedett a Várostorony megnyitásával. Összesen több mint 150 000 felnőtt és diák fordult meg kiállításainkon; ebből a szombati ingyenes napokon 40 000-nél valamivel több

volt a forgalom. Az idegenforgalom vezetésének segítését szolgálta az az írásban tett ajánlásunk, hogy az életkori és műveltségi sajátosságokat alapul véve, rétegfoglalkozások, vezetések programját vállaljuk.

8. A múzeum munkatársai a várossá emelés 700. évfordulójával kapcsolatos bizottsági munkákban aktívan részt vettek.

1975. XXIX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / SOPRON KULTURÁLIS ÉLETE / Tompos Ernő: Soproni Stöckert Károly ifjúkori műveiről

Tompos Ernő: Soproni Stöckert Károly ifjúkori műveiről

Szabó Jenő Soproni Stöckert Károly szobrászművész 1974. áprilisi soproni kiállításával kapcsolatban többek között ezeket írta: „Szobrai szerte az ország terein, utcáin állanak, Sopronban csak a Ruhagyár udvarán van alkotása, a »Delfines fiú« és a kurucdombi templomban két fafaragása (az egyik asszisi Szent Ferenc), utóbbiak ifjúkori munkái, s ha portrészobrai között fel is tűnik egy-egy soproni fej, mint Becht Rezsőé, kiállított műveinek javarésze sem tárgyak, hanem inkább alkotójuk személye révén kapcsolódik a városhoz...” (SSz. 1974, 279). Ehhez kiegészítőleg tegyük hozzá, hogy Sopronban, 1935-ben készítette el Balogh Erzsébet és Mollay Károly portróját (ma mindkettő Mollay Károly tulajdonában), majd e sorok írója számára fafaragású betlehemes szoborcsoportját.

1975. XXIX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / MEGEMLÉKEZÉSEK:

MEGEMLÉKEZÉSEK:

1975. XXIX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / MEGEMLÉKEZÉSEK: / Szigeti Kilián: Radó Polikárp (1899–1974)

Szigeti Kilián: Radó Polikárp (1899–1974)

Radó Polikárp személyében a magyar tudományos életnek kiválóan értékes tagját ragadta el a halál 1974. november 21-én. Távozása közelebbről érinti Sopront, mert innen indult el élete útjára.

1899. március 11-én született Sopronban, id. Radó (Rauchbauer) Ferenc tanító legidősebb gyermekeként. Itt végezte alsó- és középfokú tanulmányait. 1915. augusztus 6-án Pannonhalmán belépett a bencés rendbe, s ekkor Radó János a Polikárp szerzetesi nevet kapta. Teológiai tanulmányokra Innsbruckba küldték, ahol 1924-ben doktori fokozatot szerzett. 1930–31-ben Rómában végzett további tanulmányokat. Túlnyomórészt tanári munkakörben dolgozott (Pannonhalma, Győr, Budapest). 1944-ben a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem magántanára lett, 1946-tól pedig ugyanott a liturgia megbízott előadója volt. 1950-ben a Hittudományi Akadémia tanszékvezető tanárává nevezték ki. Ebben a minőségében

dolgozott 21 éven át. Látása időközben rohamosan gyengült. 1971-ben, egy évvel legkisebbik öccsének, Radó Ferencnek halála (vö. SSz. 1970, 189–190) után Pannonhalmára vonult vissza nyugalomba. Élete utolsó szakaszát különösen megkeserítette csaknem teljes vaksága, amelytől csak a halál váltotta meg.

Tudományos munkásságát a szaklapok részletesen ismertetik. Ebből bennünket a Soproni Szemle lapjain elsősorban az foglalkoztat, amely szorosabb kapcsolatban [84](#) van Sopron városával. Méltó, hogy itt állítsunk ennek emléket s itt méltassuk ilyen irányú munkásságának jelentőségét.

Radó Polikárp a harmincas években kezdett tudományosan foglalkozni a magyar középkori liturgikus kódexekkel, latin nyelvű kéziratokkal. Serkentője és támogatója dr. Kniewald Károly zágrábi egyetemi tanár volt. Első kodikológiai tanulmányai a dolog természetének megfelelően részletkérdéseket, egyes kódexeket, kódexcsoportokat, azok bizonyos vonatkozásait tárgyalták. Ebbe a keretbe tartozik a Magyar Könyvszemle 1940. évfolyamában (226–235. l.) megjelent cikke: „Sopron város kéziratosa misekönyve: a Golso-kódex”. Sopronnak ezt az egyetlen, teljes egészében fennmaradt középkori liturgikus kódexét Radó előtt már többen ismertették (Knauz Nándor, Dankó József, Házi Jenő, Bartoniek Emma), de az ő érdeme, hogy az addigi eredmények összefoglalásával a magyar liturgiátörténet akkori álláspontjának megfelelően helyezte el kódexeink sorába (vö. Mollay Károly: SSz. 1962, 221–226, 299–307; 1967, 317).

Még ugyanebben az évben nagy jelentőségű tudományos akciót indított el, amikor ismét a Magyar Könyvszemlében (1940. 362–372) „Középkori liturgikus könyvek és bibliák maradványai a soproni ev. líceum könyvtárában” c. tanulmányát megjelentette. Ebben 29 kötet olyan könyvet sorol fel, amelynek kötéstáblája valamely középkori kódexnek pergamenlapja. Ezzel az úttörő jellegű cikkével messzire előre mutatott, hogyan kell felkutatni középkori kéziratosa emlékeinket. Bár a líceum könyvtárának összes

kódextöredéke idegen eredetűnek bizonyult, de nem így a soproni városi levéltárban lefejtett pergamenlapok tömege. A több mint 200 így felfedezett kódex megmaradt kb. 300 levelének magyarországi, pontosabban soproni eredetét vagy legalább használatát bizonyítani lehet. (Részben azzal, hogy Sopronban kötötték azokba a városi különböző számadáskönyveket, részben a bennük előforduló magyar szentek ünnepei alapján.) A Radó Polikárp szorgalmazására lefejtett, részben restaurált és szakszerűen tárolt pergamentöredékekkel Sopron város példamutató ⁸⁵lett már magyar városok és könyvtárak számára (a hangjegyes főlíókra vö. Szigeti Kilián: *SSz.* 1963, 29–40, 145–149).

Radó a negyvenes évek elején, háborús időkben végigjárta Magyarország akkor elérhető csaknem összes könyvtárát és múzeumát, szám szerint 110-et. Kutatásai alapján most már összefoglaló munka megírásához fogott. Ennek első kötete 1974-ben Budapesten meg is jelent: „*Libri liturgici manu scripti bibliothecarum Hungariae*” címmel. A könyvben (97. l.) megemlíti a soproni kódextöredékek lefejtését, s közülük azokat, amelyek egyazon kódexnek számottevő részét teszik ki, mint töredékes soproni kódexeket ismerteti, szám szerint 6-ot (16., 17., 18., 32., 33. sorszámú misekönyv, az 51. számú olvasmányoskönyv). Ugyanitt írja le tudományos alaposággal és bő részletezéssel a soproni Golso-féle említett misekönyvet. A latin nyelven történt publikálás alapján Sopron középkori liturgikus emlékei belekerültek a kódexirodalom európai kutatásába.

Radó Polikárpnak nagy fájdalma volt, hogy a háborút közvetlenül követő nehéz években kutatásainak további, nagyobbik része nem jelenhetett meg nyomtatásban. Később viszont egyetemi tanári elfoglaltsága, (kétszer volt dékán), másirányú tudományos művének (*Enchiridion Liturgicum, I–II. Romae, 1961.*) megírása, majd pedig sajnálatosan előrehaladó szemgyengesége akadályozta vágyának megvalósításában. Az értékes anyag közzétételének fáradságos munkáját végül is dr. Mezey László vette magára és mint „adlaborans” 1973-ban az Akadémiai Kiadónál megjelentethette a hatalmas kötetet: „*Libri liturgici manuscripti bibliothecarum Hungariae et limitropharum regionum*” (Bp., 1973, 639 lap). E mű megjelenése volt a kiváló tudósnak élete végén a legnagyobb öröme, egyúttal tudományos munkásságának csúcspontja. Nagy szeretettel és gyermekded örömmel lapozgatta és simogatta az immár vak tudós legkedvesebb művét. Joggal, mert az utókor hálás lesz fáradozásáért és szorgos kutatásaiért.

Még egy tudományos törekvésének beteljesülését érthette meg. Amit a soproni városi levéltár kódextöredékeinek lefejtésével elindított, élete végére az egész országra kiterjedő tudományos programmá lett. Megérte, hogy az ilyen vonatkozásban leggazdagabb könyvtárainkban (Akadémia, Eötvös Loránd Tudományegyetem) ugyancsak elvégezték a kötetstáblákon található kódexlapok módszeres lefejtését, aminek eddigi eredményei is igazolták Radó Polikárp negyven év előtti helyes meglátását. Nem volt hiábavaló az a munka, amelyről 1947-ben megjelent műve előszavában írta: „*Haud parum insudavimus longa per tres annos itinera faciendo, bibliothecas... adeundo, codices hos colligendo, eosque methodo critico investigando*” (Nem keveset verejtékeztünk, amikor három éven át hosszú utakat tettünk, a könyvtárakat felkerestük, a kódexeket összegyűjtöttük és kritikai módszerrel megvizsgáltuk).

1975. XXIX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC

SOPRONI KÖNYVESPOLC

1975. XXIX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC / Hiller István: Sopron bibliográfiája az 1974. évre

Hiller István: Sopron bibliográfiája az 1974. évre

A bibliográfia elkészítéséhez, az anyaggyűjtéshez, osztályozáshoz és leíráshoz Mastalir Ernőné nyújtott nélkülözhetetlen segítséget. Mollay Károly és Palásti Kálmán az anyaggyűjtésben segítettek egész éven át. Mindhármuknak ezúton is kifejezem köszönetemet.

1975. XXIX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC / Hiller István: Sopron bibliográfiája az 1974. évre / ÁLTALÁNOS MŰVEK

ÁLTALÁNOS MŰVEK

Berlász Jenő: Die Entstehung der ungarischen Bibliothekskultur im 16–17. Jahrhundert. Magyar Könyvszemle XC, 1974, 14–28. p.

Beyer László: Megújul a Tómalom. Kisalföld XXX, 1974. máj. 1.

86 Csiszka Antal: IX. ODOT – Sopron. Jövendő XIII, 1974, 7. sz. 2. p.

Domonkos Ottó: A Csatkai-díj alapítása és első odaítélése. SSz. XXVIII, 1974, 83–85. p.

Eper Tivadar–Réthly Endre–Gerencsér Nándor (Szerk.): Sopron Városi Tanács VB. Kórházának III. évkönyve (1969–1974). Sopron, 1974, Győr-Sopron megyei Nyomda, 310 p. Bibliográfia 261–302. p.

Faragó Sándor: 100 év a tűzoltás szolgálatában Kapuvárott 1874–1974. Sopron, 1974, Kapuvár Város Tanácsa, 79 p.

Halmos Ferenc: Fizikai geodéziai szeminárium Sopronban. Geodézia és Kartográfia XXVI, 1974, 311–312. p.

Hazay István: 25 éves a magyar földmérőmérnök képzés. Geodézia és Kartográfia XXVI, 1974, 321–323. p.

Hiller István: Beszámoló a TIT Sopron Városi Szervezetének 1973. évi munkájáról. SSz. XXVIII, 1974, 77–83. p.

Hiller István: Sopron bibliográfiája az 1973. évre. SSz. XXVIII, 1974, 88–96. p.

- Az ifjúság a városért, a város az ifjúságért. Jövendő XIII, 1974, 6. sz. 3. p.
- Az iskolai testnevelés Sopron város általános iskoláiban. Hogyan 1974, 28. sz. 14–15. p.
- Ismerjük-e Magyarországot. A Turista Magazin különleges vetélkedője (Sopronról). Turista Magazin 1974, 6. sz. 35. p.
- Káldy József: Kutatási eredmények az Erdészeti és Faipari Egyetemen 1973-ban. Az Erdő XXIII, 1974, 183–185. p.
- (Kloss) Andor: Új tudományos intézet Sopronban. Kisalföld XXX, 1974. márc. 26.
- Klossek, Johannes C.: Dampfloek – Romantik in Stereo. 16 Hörszenen von deutschen, österreichischen und ungarischen Dampflokomotiven. Stuttgart, 1974, Franksche Verlagshandlung. 40 p. + 1 hanglemez.
- Környei Attila: A soproni Széchenyi könyvtár ügye. Kisalföld XXX, 1974. márc. 23.
- (Környei) Elek: „Selmeci Műemlékkönyvtár” a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemen. Magyar Nemzet XXX, 1974. szept. 13.
- László Emőke–Szabó Katalin–Vadászi Erzsébet: A magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája 1971. Művészettörténeti Értesítő XXIII, 1974, 239–267. p.
- Molnár Éva–Viniczai István–Windisch Aladárné: Az 1972. évi Magyarországon megjelent hadtörténelmi irodalom bibliográfiája. I–II. Hadtörténelmi Közlemények XXI, 1974, 565–566, 746–756.
- Nádasdi János (szerk.): Győr-Sopron Megye 1974. Bp., 1974, Győr-Sopron Megye Tanácsa, Vue Touristique Kiadó, 243 p.
- Nyári Egyetem. Kisalföld XXX, 1974. júl. 16.
- Pernesz Gyula–Németh Imre: Ötvenéves a Kapuvári Húsüzem. Győr, 1974, Győr-Sopron Megyei Állatforgalmi és Húsipari Vállalat, 64 p.
- Sz(abó) J(enő): Néhány megjegyzés a „Sopron–Nyírbátor” tévévetélkedőről. SSz. XXVIII, 1974, 269–271. p.
- Szép vagy diákélet. (Képriport a soproni egyetemi diákéletéről.) Erdőgazdaság és Faipar 1974, 2. sz. 2. p.
- Szombathy Viktor: A leghűségesebb város. Turista Magazin 1974, 6. sz. 12–13. p.
- Tanévnyitás. Erdőgazdaság és Faipar 1974, 10. sz. 4–5. p.
- A XI. Soproni Műszaki Hetek környezetvédelmi előadásai (1973. okt. 12–nov. 9.) Közzéteszi: Gunda Mihály. Sopron, 1974. Győr-Sopron megyei ny. 79 p. (A Soproni Szemle kiadványai. Új sorozat 7.)
- A 18. Soproni Nyári Egyetem. Erdőgazdaság és Faipar 1974. 3. sz. 2. p.
- Tóth, János: Unterwegs am Fusse der Alpen. Budapesti Rundschau VIII, 1974. szept. 9.
- Tudományos ülészak a fűrészipari rekonstrukcióról. Erdőgazdaság és Faipar 1974, 5. sz. 7–8. p.

87 Udvardi Gyöngyi: Megnyílt a soproni nyári egyetem. Kisalföld XXX, 1974. júl. 10.

Vasárvy Artúr (Szerk.): University Summer Course Lectures Sopron, 1974. Bp., 1974, TIT Rotázeme. 108 p.

1975. XXIX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC / Hiller István: Sopron bibliográfiája az 1974. évre / TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK

TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK

Albert Tóth Tivadarné: A foglalkoztatottság alakulása és szerkezeti változásai Győr-Sopron megyében. Területi Statisztika XXIV, 1974, 73–89. p.

Aumüller, Stephan: Kräuterweihe im Burgenland. Der „Weihbusch“. Burgenländische Heimatblätter XXXVI, 1974, 25–44. p.

Billédi Ferencné: Az AGROINFORM szakirodalomterjesztési versenye 1974-ben. Mezőgazdasági és Élelmiszeripari könyvtárosok Tájékoztatója 1974, 2–3. sz. 5–7. p.

Boros Lajos: Egy késői humanista jogász: Lackner Kristóf. Bp., 1974, Közgazdasági és Jogi K. 289 p. (Jogtörténeti tanulmányok 3.)

Domonkos Ottó: A kisiparosok néprajzi kutatása. Ethnographia LXXXV, 1974, 18–37. p.

Ernst, August: Ein Bericht über die Auswanderung aus dem Burgenland in den Jahren 1921–1923. Burgenländische Heimatblätter XXXVI, 1974, 1–4. p.

Grosina, Helmut F.: Raumplanung und Demokratie im Burgenland. Burgenländische Heimatblätter XXXVI, 1974, 109–115. p.

Győr-Sopron megye munkahelyei. I. Ipar. Győr, 1974. Győr-Sopron Megyei Pályaválasztási Tanácsadó Intézet. 180 p. („Merre Tovább” kiskönyvtár 3.)

Győr-Sopron megye munkahelyei. II. Közlekedés, kereskedelem és vendéglátás, egyéb szolgáltatás. Győr, 1974, Győr-Sopron Megyei Pályaválasztási Tanácsadó Intézet 125 p. („Merre Tovább” kiskönyvtár 4.)

Halminé Vissi Mária: Társadalmi szolgáltatások Győr-Sopron megyében. Területi Statisztika XXIV, 1974, 162–179. p.

Horváth Mihály: Sopron város infrastruktúrája. SSz. XXVIII, 1974, 331–339. p.

Kapalyag Imre: Ahol egész évben foroghat az idegen. Soproni valóság, soproni lehetőségek. Népszabadság XXXII, 1974. febr. 28.

Kietaibl, Hans: Aus den Waisenbüchern des Marktes Purbach am Neusiedler See (1550–1650). Burgenländische Heimatblätter XXXVI, 1974, 123–142. p.

Király Pál: Befejezés előtt az egyetemi reform. Erdőgazdaság és Faipar 1974, 2. sz. 1–2. p.

Körmendi Klára: Kiemelt felsőfokú központjaink az ország szellemi életében. Városépítés 1974, 2. sz.

10–11. p.

Lehelvári Miklós: Az általános iskolák és az üzemek kapcsolata Sopronban. *Hogyan* 1974, 28. sz. 17–18. p.

Palotás Zoltán–Horváth Mihály: A népességkategóriák kommunális fogyasztása. *SSz.* XXVIII, 1974, 162–165. p.

Sógor Ferenc: Az úttörőház együttműködése a társadalmi szervekkel, közművelődési intézményekkel. *Jövendő XIII*, 1974, 8. sz. 1. p.

Szájer József: Pártélet Sopron általános iskoláiban. *Hogyan* 1974, 29. sz. 13–14. p.

Szalay Antal: Közművelődésünk műhelyei. A soproni múzeum: évtizedes hagyományok. *Kisalföld XXX*, 1974. nov. 15.

Tamás László: Az üzemmérnökképzés tantervének és tantárgyi programjainak korszerűsítése. *Geodézia és Kartográfia XXVI*, 1974, 119–122. p.

Tompa Károly: Az erdőmérnökhallgatók napi időbeosztásáról. *Felsőoktatási Szemle XXIII*, 1974, 70–75. p.

Varga Gyula: Pusztacsalád és gondjai (1945–1972). *SSz.* XXVIII, 1974, 228–248. p.

Zámbó József: A megyei tanácsstagok járási-városi csoportjainak munkája. *Pártélet XIX*, 1974, 85–88. p.

1975. XXIX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC / Hiller István: Sopron bibliográfiája az 1974. évre / TERMÉSZETTUDOMÁNYOK

88 TERMÉSZETTUDOMÁNYOK

Batári Gyula: Egy soproni orvosi folyóirat a XIX. sz. közepén. (*Zeitschrift für Natur- und Heilkunde in Ungarn.*) *SSz.* XXVIII, 1974, 341–344. p.

Bendefy László: Egy kiváló magyar térképszerkesztő: Müller Ignác (1727–1804) *Geodézia és Kartográfia XXVI*, 1974, 122–132. p.

Cs. Németh András: A Fertő tó halfaunája. *Kisalföld XXX*, 1974. aug. 28.

Dávid Aranka: A Fertő tó sugározsháztartásának első eredményei. *Vö. Kozmáné Radnai Katalin (szerk.): Beszámolók az 1971-ben végzett tudományos kutatásokról*, 174–185. p.

Dávid Aranka: A Fertő tó albedója. *Vö. Kozmáné Radnai Katalin (szerk.): Beszámolók az 1971-ben végzett tudományos kutatásokról*, 165–173. p.

Dobos Tibor: Sopron környékének zöldterületi tájrendezése. (1973. okt. 12.) *Vö. A XI. Soproni Műszaki Hetek környezetvédelmi előadásai*, 27–31. p.

A Fertő tavon végzett hő- és vízháztartási kutatások eredményei. *Vö. Kozmáné Radnai Katalin (szerk.):*

Beszámolók az 1971-ben végzett tudományos kutatásokról, 127–141. p.

A gyakorlati élet sürgette... Növényvédelmi szakmérnökképzés az egyetemen. Erdőgazdaság és Faipar 1974, 4. sz. 13–14. p.

Imre Béla: Aggódás a Lövérékért. Környezetvédelem Sopronban. Kisalföld XXX, 1974. jan. 26.

Juhász Miklós–Márkus László: Az erdei üdülés iránti igény a soproni parkerdőkben. (1973. okt. 12.) Vö. A XI. Soproni Műszaki Hetek környezetvédelmi előadásai. 23–26. p.

Kopf, Fritz: Der neue Wasserhaushalt des Neusiedler Sees. Österreichische Wasserwirtschaft XXVI, 1974, 169–180. p.

Kozmáné Radnai Katalin (szerk.): Beszámolók az 1971-ben végzett tudományos kutatásokról. Bp., 1974, Házi sokszorosítás, 305 p. (Országos Meteorológiai Szolgálat Hivatalos Kiadványai 38.)

Németh Endre: A soproni borvidék. I–II. Kisalföld XXX, 1974. febr. 2., és 1974. febr. 3.

Pántos György–P. Derimova Tatjana–Varjú Péter: A Fertő tó szennyeződésének vizsgálata. (1973. okt. 16.) Vö. A XI. Soproni Műszaki Hetek környezetvédelmi előadásai. 33–39. p.

Réthly Endre: Az 1831–1832. évi kolerajárvány Sopronban. SSz. XXVIII, 1974, 289–300. p.

Stefánka László: Aki megszerette e Fertőt, nem hagyja el. Kisalföld XXX, 1974. júl. 11.

Szabó Lajos–Pálinkás Lajos–Velez Dezső: Az állattartó telepek környezetkárosító hatása és a környezetvédelmi lehetőségek. Bp., 1974, MTA Mg. Műsz. Biz. Építési és Belsőépítési Albizottság, 29, 10 p.

Szücs Kálmán: A környezetvédelem oktatása az élelmiszer- és fagazdasági felsőoktatási intézményekben. Felsőoktatási Szemle XXIII, 1974, 259–265. p.

Tájrendezési és környezetvédelmi szakmérnökképzés. Erdőgazdaság és Faipar 1974, 6. sz. 12. p.

Traxler, Gottfried: Floristische Neuigkeiten aus dem Burgenland. (VIII.) Burgenländische Heimatblätter XXXVI, 1974, 49–59. p.

1975. XXIX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC / Hiller István: Sopron bibliográfiája az 1974. évre / ALKALMAZOTT TUDOMÁNYOK

ALKALMAZOTT TUDOMÁNYOK

Croisé, R.: Colloque sur les techniques de construction et d'entretien des routes forestières. Sopron (Hongrie) Septembre 1972. Revue Forestière Française 1974, 1. sz. 62–66. p.

FAO/ECE lemezipari szimpózium és tanulmányút hazánkban. Erdőgazdaság és Faipar 1974, 10. sz. 17–18. p.

89Fátay Tamás: Városrendezési szaktervezés a Győri Tervező Vállalatnál. Városépítés 1974, 1. sz. 22–23.

p.

Grafl, Anna: Berichte der Meteorologischen Station Eisenstadt über das Wetter im Jahre 1973. Burgenländische Heimatblätter XXXVI, 1974, 45–46. p.

Győr-Sopron megye statisztikai évkönyve 1973. Kiadja a KSH Győr-Sopron megyei Igazgatósága. Győr, 1974, Statisztikai, 386, 31 p.

Platten Seminar in Ungarn. (Sopron). Holz-Zentralblatt C, 1974. máj. 17. 913. p.

Szabó Gyuláné: A papírcellás csemetetermelés első tapasztalatai a Tanulmányi Állami Erdőgazdaságban. Az Erdő XXIII, 1974, 315–320. p.

Szabó Ivánné: A Fertő-táj vízgazdálkodás fejlesztési terve. Vízügyi Közlemények LVI, 1974, 114–123. p.

Szerkezettervezési munka a műemlékek helyreállításánál. Műemlékvédelem XVIII, 1974, 249. p.

Tirnitz József: XVIII. századi feljegyzések Sopron éghajlati viszonyairól és a várost ért elemi csapásokról. SSz. XXVIII, 1974, 165–178. p.

(Udvardi) Gyöngyi: Napirenden a Fertő tó fejlesztése, Sopron zászlaja. Kisalföld XXX, 1974. nov. 2.

Urbán István. Szerkezettervezési (statikus) munka a műemlékek helyreállításánál. Műemlékvédelem XVIII, 1974, 29–36., és 99–103. p.

Zsirai Lajos (összeáll.): Sopron gyógy- és üdülöhely. Sopron, 1974, Soproni Szolgáltató I. Sz. Sokszorosító Üzeme. 41 p.

1975. XXIX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC / Hiller István: Sopron bibliográfiája az 1974. évre / MŰVÉSZET

MŰVÉSZET

Becht Rezső: Megnyitó Soproni Stöckert Károly szobrászművész és Szarka Árpád festőművész kiállításához. (1974. ápr. 21.) SSz. XXVIII, 1974, 271–275. p.

Benkovsky–Pivovarova, Zoja: Ein interessanter mittelbronzezeitlicher Keramikfund von Sankt Margarethen im Burgenland. Burgenländische Heimatblätter XXXVI, 1974, 4–8. p.

Berecz Dezső: Jászai Mari soproni szereplései (1885–1909). SSz. XXVIII, 1974, 357–363. p.

Berling, Lars Ake: Tjusig hobby: bygg dig en egen medeltida riddarborg. Dagens Nyheter 1974. jan. 8.

Boros László: Dorffmaister Baranyában. Művészettörténeti Értesítő XXIII, 1974, 269–284. p.

Cserhalmy Imre: Nagycenk, Széchenyi és a mai látogató. Népszabadság XXXII, 1974. ápr. 7.

Csorna Antal: Fertő menti műemlékjárás. Műemlékvédelem XVIII, 1974, 94–95. p.

Dávid Ferenc: Soproni építőiparosok házai. Építés-, Építészettudomány V, 1973 (1974), 3–4. sz. 631–637.

p.

Debreceni Gábor: Utca- és kiemelővilágítás kérdései történelmi városokban, Sopron régi városrészének kapcsán. Műemlékvédelem XVIII, 1974, 185–188. p.

Entz Géza: Gótikus építészet Magyarországon. Bp., 1974, Magyar Helikon – Corvina, 215 p.

Entz Géza: A magyar középkori város kibontakozása a műemléki kutatások nyomán. Művészettörténeti Értesítő, XXIII, 1974, 1–4. p.

Faragó Sándor (szerk.): Kapuvárról írásban és képben. (Kapuvár), 1974, Győr-Sopron megyei ny., 50 p.

Fasang Árpád: Jegyzetlapok Sopronból. Muzsika XVII, 1974, 30–32. p.

Frodl, Walter: Elmélet és gyakorlat egysége a magyar műemlékvédelem centenáriuma. Műemlékvédelem XVIII, 1974, 129–138. p.

Gáspárdy Sándor: A soproni képzőművészeti élet eseményei 1972-ben és 1973-ban. SSz. XXVIII, 1974, 370–372. p.

90Genthon, István: Kunstdenkmäler in Ungarn. Ein Bildhandbuch. Bp., 1974, Corvina, 482 p.

Genthon István: Magyarország művészeti emlékei. Bp., 1974, Corvina, 474 p.

Gerő László: Beszámoló az Országos Műemléki Felügyelőség 1972–1973. években végzett munkáiról. Műemlékvédelem XVIII, 1974, 193–202. p.

Gerő László: Magyar Műemlékek. Művészettörténeti Értesítő XXIII, 1974, 165–172. p.

Gerőné Krámer Márta: Adatok a nagycenki volt Széchenyi-kastély építéstörténetéhez. Építés-, Építészettudomány V, 1973 (1974), 3–4. sz. 479–487. p.

Gimes Endre: Nagycenk. Útikalauz. 2. átdolg. kiad. Győr, 1974, Győr-Sopron Megyei Idegenforgalmi Hivatal. 117 p.

Gimes Endre: Sopronhorpács. Útikalauz. Győr, 1974, Győr-Sopron Megyei Idegenforgalmi Hivatal. 76 p.

Gömöri János: Két új régészeti kiállítás Sopronban és a helyreállított várostorony. SSz. XXVIII, 1974, 372–379. p.

600 ágyas SZOT üdülő, Sopron. Magyar Építőipar XXIII, 1974, 26–28. p.

Imre Béla: Sopronból indultak el. Egy hangverseny bevezetője. Kisalföld XXX, 1974. nov. 24.

Jancsovics Antal: Rauch András, az első soproni zeneszerző 1592–1656. SSz. 1974, 41–54. p.

Kató Tibor: Soproni Erdészeti és Faipari Egyetemről. Kollégium és konyha-étterem épületek. Fórum (ÁÉTV Lapja) 1974, 2. sz. 18–21. p.

Katona Imre: A fraknói kincsek. SSz. XXVIII, 1974, 216–227, 301–315. p.

Kelényi György: Kastélyok, kúriák, villák. Bp., 1974, Corvina, 122 p. (Építészeti hagyományok.)

- Kerényi György: Száz éves a magyar világnépdal. Magyar Nemzet XXX, 1974. dec. 25.
- Koppány Tibor: A castellumtól a kastélyig. A magyarországi kastélyépítés kezdetei. Művészettörténeti Értesítő XXIII, 1974, 285–299. p.
- Korcak, Friedrich: Luigi Tomasini, Konzertmeister der Fürstlich Eszterházy'schen Kapelle in Eisenstadt unter Joseph Haydn. Burgenländische Heimatblätter XXXVI, 1974, 91–96. p.
- Körmendi István: Három város kórystalálkozója. Életünk 1974, 6. sz. 555–557. p.
- Környei Attila: A nagycenki Széchenyi István Emlékmúzeum kiállítása. SSz. XXVIII, 1974, 248–263. p.
- Losonci Miklós: Gondolatok az első dunántúli tárlatról. Életünk 1974, 1. sz. 65–67. p.
- Major Máté: Egy ipari épület képzőművészeti alkotásai. Magyar Építőművészet 1974, 4. sz. 58–59. p.
- Meyer, Wolfgang: Das Steinkreuz von Drassburg. Burgenländische Heimatblätter XXXVI, 1974, 160–169. p.
- Mollay Károly: A világi zene jelentkezése Sopronban (1430–1629). I–II. SSz. XXVIII, 1974, 4–40, 127–133. p.
- Nékám Lajosné: Régi magyar patikák. 2. kiad. Bp., 1974, Corvina, 61 p. 20 t.
- Őrsi Károly: A magyar történelmi kertek. Az Erdő XXIII, 1974, 75–80. p.
- Patek Erzsébet: Ásatások a soproni Várhelyen (Burgstall) 1973-ban. (Előzetes jelentés.) SSz. XXVIII, 1974, 55–65. p.
- Pogány Gábor: Az észak-dunántúli képzőművészek hatodik kiállításáról. Életünk 1974, 6. sz. 545–549. p.
- Rácz Endre: Fertőd. Schloss Eszterházy – Eszterházy kastély. (Fotóalbum.) 2. bőv. kiad. Bp., 1974, Corvina. 20 p. 34 t.
- Román András: Csapongó gondolatok a műemlékvárosok „műemléki” és városi mivoltáról. Városépítés 1974, 3. sz. 24–26. p.
- 91 Rózsa György: Friedrich Bernhard Werner magyarországi vedutái. Művészettörténeti Értesítő XXIII, 1974, 28–48. p.
- Ruszthy Zsolt: Kisalföldi lakóháztípusok. Műemlékvédelem XVIII, 1974, 224–240. p.
- St. Margarethen. Bildhauersymposion. Wien–München, 1974, Jugend und Volk, 118. p.
- Sedlmayr Jánosné: Kastély helyreállítás, Bük. Magyar Építőművészet 1974, 3. sz. 38–41. p.
- Szabó Jenő: Gondolatok Szarka Árpád és Soproni Stöckert Károly kiállításáról. SSz. XXVIII, 1974. 275–281. p.
- Szigeti, Kilián: Leben und Tätigkeit des Grosspetersdorfer Orgelbauers Anton Tausz (1826–1903). Burgenländische Heimatblätter XXXVI, 1974, 59–74. p.

- Tompos Ernő: Rauch András címerei és emléklakettje. SSz. XXVIII, 1974, 66–68. p.
- Tompos, Ernő: Österreichische Siegel im Ödeburger Archiv. Der Adler 1974, 4–6. sz. 31–45. p.
- U. R.: Elme és ideggyógyászati pavilon, Sopron. Magyar Építőművészet 1974, 5. sz. 18–19. p.
- Udvardi Gyöngyi: A kövek mondják, térj vissza. Nők Lapja 1974, 41. sz. 16–17. p.
- Udvardi Gyöngyi: Ősi bejáró – új ajtó a Fórumba. A jubileumra új köntös. Kisalföld XXX, 1974. okt. 9.
- Winkler Gábor: Harmadszor avatnak színházat. A soproni színház építésének története. Kisalföld XXX, 1974. nov. 21.
- Winkler Gábor: Sopron 19. századi építészeti emlékeinek védelméről. SSz. XXVIII, 1974, 195–215. p.
- Winkler Gábor: A Széchenyi kastély főépületének helyreállítása, Nagycenk. Magyar Építőművészet 1974, 4. sz. 54–57. p.
- Winkler Gábor: A szép épületbelső alkotója. Száz éve halt meg Hild Ferdinánd soproni építész. Kisalföld XXX, 1974. nov. 23.
- Winkler Oszkár: A SZOT és a Kereskedelmi, Pénzügyi és Vendéglátóipari Dolgozók Szakszervezetének üdülőszállója, Sopron. Magyar Építőművészet 1974, 1. sz. 38–43. p.

1975. XXIX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC / Hiller István: Sopron bibliográfiája az 1974. évre / NYELVTUDOMÁNY, IRODALOM

NYELVTUDOMÁNY, IRODALOM

- Buzinkay Géza: A magyar irodalom és sajtó irányítása a Bach korszakban (1849–1860). Magyar Könyvszemle XC, 1974, 267–293. p.
- Fried István: Kis János klasszicizmusához. SSz. XXVIII, 1974, 345–352. p.
- Fried István: Der Plan einer Zeitschrift aus dem Jahr 1806. Magyar Könyvszemle XC, 1974, 262–268. p.
- Göncz Árpád: Sarusok. Bp., 1974, Magvető, 215 p.
- Hadrovics, László: Schrifttum und Sprache der burgenländischen Kroaten im 18. und 19. Jahrhundert. Bp., 1974. Akadémiai, 565 p.
- Kiss Jenő: Tájszavak Vadosfáról 1905–1903-ból. (Adalék a Sopron vármegyei magyar nyelvjáráskutatás történetéhez.) SSz. XXVIII, 1974, 186–189. p.
- Kovács József László: Petrik Géza feljegyzései a Magyar Könyvészet születéséről. SSz. XXVIII, 1974, 352–353. p.
- Pap Károly: Levél a szerkesztőhöz. Vigilia XXXIX. 1974, 459–471 p.
- Petrányi Ilona: Pap Károly visszaemlékezése pályakezdésére. Vigilia XXXIX, 1974, 457–459. p.

Poronyi Zoltán: A Lossai-kódex szövege egy XVI. századi könyvben. Geodézia és Kartográfia XXVI, 1974, 443–449. p.

Pröhle Jenő: Petőfi költészete és szelleme a soproni evangélikus líceumban a kiegyezésig. SSz. XXVIII, 1974, 97–126. p.

92 Regöczi Emil: Részletek geodéziai szaknyelvünk történetéből. Geodézia és Kartográfia XXVI, 1974, 182–193. p.

Sashegyi Oszkár: A helytartótanács bekapcsolódása a cenzúratüggyek intézésébe (1726–1730). Magyar Könyvszemle XC, 1974, 40–54. p.

Scheiber Sándor: Héber nyelvű oklevél a XV. századi Sopronból. SSz. XXVIII, 1974, 339–341. p.

Sz. A.: Hany Istók szállást talál. Kisalföld XXX, 1974. júl. 17.

Szakonyi Károly: Családi töredék. Új Írás XIV, 1974, 12. sz. 141–159. p.

Tatay Sándor: Töredék a soproni évekből. Életünk 1974, 6. sz. 516–522. p.

1975. XXIX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC / Hiller István: Sopron bibliográfiája az 1974. évre / FÖLDRAJZ, TÖRTÉNELEM

FÖLDRAJZ, TÖRTÉNELEM

Balogh Sándor: A baloldali erők küzdelme a közigazgatás demokratizálásáért. Az 1946. évi bélista végrehajtása és revíziója. Párttörténeti Közlemények XX, 1974, 55–87. p.

Béldi, Ferenc: The outline history and the educational activity of the University for Forestry and Timber industry, Sopron, Hungary. Vö. Vasvári Artúr (szerk.): University Summer Course Lectures, 7–16. p.

Bendefy László: Lossai Péter 1498. évi Geometriai Practicájával kapcsolatban felvetődő kérdések. Magyar Könyvszemle XC, 1974, 118–126. p.

Csatkai Endre: Egy iskolaváros életútjai. Jövendő XIII, 1974, 6. sz. 3. p.

Cserhalmi Imre: Entzbruder Dezső most is tanít. Emlékezés a Tanácsköztársaság katonájára. Népszabadság XXXII, 1974. júl. 30.

Finta Mihály: Adalék a káptalanvisi szőlőhegy történetéhez. SSz. XXVIII, 1974, 69–77. p.

Fogarassy László: Dokumentum a 18. vas-soproni vörös gyalogezred történetéhez. SSz. XXVIII, 1974, 185–186. p.

Fügedi Erik: Uram királyom... Bp., 1974, Gondolat. 253 p.

Gábor Sándor: A forradalmár soproni politikai biztos. I. Kisalföld XXX, 1974. szept. 29.

Gábor Sándor: Kellner Sándor, a soproni politikai biztos. II. Kisalföld XXX. 1974. nov. 24.

- Gábor Sándorné: Szamuely Tibor. Bp., 1974. Akadémiai. 246 p. (Életek és korok. Szerk. H. Balázs Éva.)
- Hiller, István: Short history of Sopron. Vö. Vasváry Artúr (szerk.): University Summer Course Lectures, 17–26. p.
- Hiller István: A soproni főiskolai ifjúság a Tanácsköztársaság idején. Tanulmányrészlet. Jövendő XIII, 1974, 9. sz. 2. p.
- Horváth Zoltán: Harminc éve történt. Soprontól Auschwitzig. Kisalföld XXX, 1974. júl. 16.
- Horváth Zoltán: Fehérterror Sopron megyében. I–II–III. Kisalföld XXX, 1974. márc. 28., 29., 31.
- Karner Ödön: Adatok Sopron város erdőbirtokának történetéhez. SSz. XXVIII. 1974, 354–356. p.
- K(loss) A(ndor): Soproni ifjúsági mozgalom 1945–1948. A fényes szellők korszaka. Kisalföld XXX, 1974. nov. 16.
- Koch Ödön: A soproni ifjúkommunista mozgalom történetéből. Jövendő XIII, 1974, 6. sz. 3. p.
- Környei Elek: A Fertő táj fejlesztése. Magyar Nemzet XXX, 1974. dec. 17.
- Ladányi Andor: A felsőoktatás-történeti kutatásokról. Vö. Tanulmányok a felsőoktatás köréből, 201–237. p.
- Lagzi István. Adatok a Sopron környéki lengyel katonai menekültek élet- és munkaviszonyainak alakulásához a második világháború idején. SSz. XXVIII, 1974, 134–152. p.
- Lang, Ladislaus: Ferdinand Botgorscheks Tätigkeit – ein Ausschnitt aus der [93](#)Kulturgeschichte des burgenländischen Raumes. Burgenländische Heimatblätter XXXVI, 1974, 8–24. p.
- Lovas Gyula: A nagymartoni parasztlakmozgalma 1848-ban a vasút ellen. SSz. XXVIII, 1974, 179–185. p.
- Löffler, Heinz: Der Neusiedler See. Wien, 1974, Molden Verlag. 175 p.
- Marót János: Az eszterházi Beszálló vendéglő 1773. évi leltára. SSz. XXVIII, 1974, 264–267. p.
- Merényi László: A soproni munkások harca a háború ellen és a választójogért 1913-ban. SSz. XXVIII, 1974, 152–161. p.
- Mócsy András: Pannonia a korai császárság idején. Bp., 1974, Akadémiai. 202 p. (Apollo Könyvtár 3.)
- Molnár Ernő: 125 éve történt a csornai csata. I–II. Kisalföld XXX, 1974. jún. 14, 15.
- Nemes Dezső: A magyar munkásmozgalom történetéhez. Tények, viták, tanulságok. I. Bp., 1974, Kossuth, 596 p.
- Papp István: Tizenegy nap Sopronkőhidán. Kisalföld XXX, 1974. dec. 24.
- Petrák Katalin (szerk.): Tanúságtevők. Visszaemlékezések a magyarországi munkásmozgalom történetéből 1868–1905. Bp., 1974, Kossuth. 326 p.

Pusztadaróczi Mária: Adalék a soproni Széchenyi István Gimnázium történetéhez. SSz. XXVIII, 1974, 363–366. p.

Pölöskei Ferenc: Bethlen István törekvései az ellenforradalmi rendszer konszolidálására (1921–1922). Párttörténeti Közlemények XX, 1974, 52–87. p.

Rauchensteiner, Manfred: A második világháború vége Ausztriában, különös tekintettel a magyar királyi honvédség sorsára. Hadtörténelmi Közlemények XXI, 1974, 306–335. p.

Reingrabner, Gustav: Zur Erforschung der Protestantengeschichte des heutigen Burgenlandes. Burgenländische Heimatblätter XXXVI, 1974, 145–160. p.

Tanulmányok a felsőoktatás köréből 1974. Bp., 1974, Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközpont, 252 p.

Teleki Éva: Nyilas uralom Magyarországon. 1944. okt. 16–1945. ápr. 4. Bp., 1974, Kossuth, 387 p.

Terjék Istvánné (szerk.): A felszabadulás és a népi demokratikus újjászületés kezdetei Győr-, Moson- és Sopron megyékben 1944–1945. (Segédanyag a pártoktatás számára.) Győr, 1974, MSZMP Győr-Sopron Megyei Bizottsága. 144 p.

Tilkovszky Lóránt: SS-toborzás Magyarországon. Bp., 1974, Kossuth, 191 p. (Népszerű történelem.)

Várnai Dezső: Római kori kereskedelmi és hadiutak Pannoniában. Műemlékvédelem XVIII, 1974, 203–213. p.

Vígh Károly: Az Andrássy úttól Sopronkőhidáig. Élet és Tudomány XXIX, 1974, 2403–2409. p.

Zátonyi Sándor: A csepregi reformáció kori kollégium (1557–1643). SSz. XXVIII, 1974, 315–331. p.

1975. XXIX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC / Hiller István: Sopron bibliográfiája az 1974. évre / KÖNYVISMERTETÉSEK

KÖNYVISMERTETÉSEK

B. Nagy Ernő: Selmeci műemlékkönyvtár. A miskolci Selmeci Műemlékkönyvtárban levő, 1850-ig kiadott könyvek kötetkatalógusa. Könyvtáros XXIV, 1974, 500–502. p.

Borsa Gedeon: Lang, Helmut W.: Die Buchdrucker des 15. bis Jahrhunderts in Österreich. Mit einer Bibliographie zur Geschichte des Österreichischen Buchdrucks bis 1700. Baden Baden 1970. Koerner, 104 l. (Bibliotheca Bibliographica Aureliana 42.) Magyar Könyvszemle XC, 1974, 204–205. p.

Fogarassy László: Bánffy Miklós: Huszonöt év. (A budapesti Ráday-levéltár egy kiadatlan kéziratáról.) SSz. XXVIII, 1974, 267–269. p.

⁹⁴Gerő László: Entz Géza: A gótika művészete. (Corvina, Budapest, 1973. 234. old. 206. kép. 8 színes). Műemlékvédelem XVIII. 1974. 202. p.

Gerő László: Entz Géza: Gótikus építészet Magyarországon (Magyar Helikon–Corvina, Budapest, 1974, 215. p., 173. kép, számos alaprajz). Műemlékvédelem XVIII, 1974, 213. p.

- Metzl János: Sas Andor: A koronázó város. A bécsi kongresszustól a nagy márciusig. (1818–1848). Madách Könyvkiadó–Gondolat Bratislava–Budapest, 1973. SSz. XXVIII, 1974, 379–380. p.
- Mollay Károly: Allgemeine Bibliographie des Burgenlandes VIII. Teil: Karten und Pläne. 2. Halbband: Pläne und Register. Bearbeitet von Karl Ulbrich. Eisenstadt, Im Selbstverlag des Amtes der Burgenländischen Landesregierung. Landesarchív, 1972, 997–2095. p. SSz. XXVIII, 1974, 382. p.
- Mollay Károly: Derx, Josef: 100 Jahre Eisenstädter Bank Aktiengesellschaft Eisenstadt 1872–1972. Die Geschichte eines Geldinstitutes. Wien, 1972, 118 S. + Zusammengefasster Jahresabschluss zum 31. Dezember 1971 im Vergleich zum 31. Dezember 1970. SSz. XXVIII, 1974, 381. p.
- Mollay Károly: Faragó Sándor: 100 év a tűzoltás szolgálatában Kapuvárott 1874–1974. Kapuvár város tanácsa, Sopron, 1974, 79 lap + 8 kép. SSz. XXVIII, 1974, 382. p.
- Mollay Károly: H. Takács Marianna: Magyarországi udvarházak és kastélyok (XVI–XVII. század). Budapest, Akadémiai Kiadó, 1970, 285 lap + 202 kép. SSz. XXVIII, 283–285. p.
- Mollay Károly: Honti Pál: Hany Istók nyomában. Győr, 1972, 24 lap. (Kisfaludy Károly Könyvtár Füzetek 1. sz.) SSz. XXVIII, 1974, 192. p.
- Mollay Károly: Nagycenki Krónika. Kiadja a Hazafias Népfront nagycenki bizottságának Széchenyi István múzeumbarát és helytörténeti köre I. évfolyam 1. szám. SSz. XXVIII, 1974, 382. p.
- Mollay Károly: Schreiber Sándor (szerk.): Magyar–zsidó Oklevéltár XV. kötet 1408–1770. Bp., A Magyar Izraeliták Országos Képviselőtársaságának Kiadása, 1972, 501 lap. SSz. XXVIII, 1974, 381. p.
- Papp István: Munkásmozgalomtörténeti lexikon. Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1972, 638 lap. SSz. XXVIII, 1974, 281. p.
- Schlag, G.: Manfred Rauchensteiner: Krieg in Österreich 1945. Österr. Bundesverlag für Unterricht, Wissenschaft und Kunst, 1970 (= Schriften des Heeresgeschichtlichen Museums in Wien, Bd. 5.) 388 Seiten, 15 Skizzen, 5 Kartenbeilagen, 16 Seiten Fotos, Literatur-, Personen- und Ortsverzeichnis. Burgenländische Heimatblätter XXXVI, 1974, 47–48. p.
- Schlag, G.: Anton Lehár: Erinnerungen. Gegenrevolution und Restaurationsversuche in Ungarn 1918–1921. Herausgegeben von Peter Braucek. Wien: Verlag für Geschichte und Politik 1973, 280 Seiten, illustriert. Burgenländische Heimatblätter XXXVI, 1974, 143–144. p.
- Tuba László: Burgenland bibliográfiája. Könyvtáros 1974, 4. sz. 244–245. p.
- V. Kovács Sándor: Kovács József László: Lackner Kristóf és kora (1571–1631) Sopron, 1972, 142 lap. (A Soproni Szemle Kiadványai. Új sorozat 6. sz.) SSz. XXVIII, 1974, 285–286. p.
- Vargyai Gyula: Anton Lehár: Erinnerungen. Gegenrevolution und Restaurationsversuche in Ungarn 1918–1921. (Herausgegeben von Peter Broucek. Verlag für Geschichte und Politik. Wien, 1973. 280. p.). Hadtörténelmi Közlemények XXI, 1974, 366–369. p.
- Viga Gyula: Török Gyula: Sopronkőhida IX. századi temetője; Bökönyi Sándor: A temető állatcsont anyagának vizsgálata. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1973, 7–116, 117–130 lap + 37 ábra + 36 tábla + 6

ábra. SSz. XXVIII, 1974, 282–283. p.

1975. XXIX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC / Hiller István: Sopron bibliográfiája az 1974. évre / KÖSZÖNTŐK

95 KÖSZÖNTŐK

Aranyló alkonyat. (Lámfalussy Sándor köszöntése.) Erdőgazdaság és Faipar 1974, 2. sz. 7. p.

Augusztinovicz Elemér: Berecz Dezső 80 éves. SSz. XXVIII, 1974, 1–3. p.

Az 1974. évi Alpár-díjasaink: Dr. Borsos József, Dr. Kubinszky Mihályné. Városépítés 1974, 4. sz. 4. p.

Az 1974. év „Vadas Jenő” emlékérmesei: Dr. Szabó Dénes. Az Erdő XXIII, 1974, 197–198. p.

Hazay István: Tárczy-Hornoch Antal negyedik akadémiai tagsága. Geodézia és Kartográfia XXVI, 1974, 380. p.

Hiller István: Augusztinovicz Elemér 70 éves. SSz. XXVIII, 1974, 193–194. p.

Reingrabner, Gustav: Dr. Bernhard Hans Zimmermann – 70 Jahre. Burgenländische Heimatblätter XXXVI, 1974, 99–101. p.

Szarka Árpád: Kasichnitz József 75 éves. SSz. XXVIII, 1974, 366–370. p.

Zelfel, Hans Peter: Msgr. Josef Rittsteuer – 60 Jahre. Burgenländische Heimatblätter XXXVI, 1974, 97–98. p.

1975. XXIX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC / Hiller István: Sopron bibliográfiája az 1974. évre / MEGEMLÉKEZÉSEK

MEGEMLÉKEZÉSEK

Balogh György: Dr. Tamás László. Geodézia és Kartográfia XXVI, 1974, 382–383. p.

Becht Rezső: Boháti Róbert (1899–1974). SSz. XXVIII, 1974, 189–192. p.

Eper Tivadar: Brand Imre (1910–1973). SSz. XXVIII, 1974, 85–87. p.

Dr. Jausz Béla (1895–1974). Felsőoktatási Szemle XXIII, 1974, 751–752. p.

Kriszt György: Szalay József 1928–1974. Műemlékvédelem XVIII, 1974, 189. p.

Prokopp Gyula: Packh János (1796–1839.) Művészettörténeti Értesítő XXIII, 1974, 5–27. p.

E számunk szerzői:

Szita Szabolcs városi KISZ-titkár, Sopron, Kisfaludy u. 4; *Dr. Láng László* könyvtáros. A-7001 Eisenstadt, Landesbibliothek; *Dr. Nagy János* egy. adjunktus Sopron, EFE; *Dr. Mészáros Gyula* vb. titkár,

Sopron, Városi Tanács; *Dr. Domonkos Ottó* múzeumigazgató, Sopron, Liszt Ferenc Múzeum; *Dr. Tompos Ernő* mérnök, Sopron, Táncsics u. 23; *Dr. Szigeti Kilián* tud, kutató, Pannonhalma; *Dr. Hiller István* egyetemi könyvtárigazgató, EFE.

96 SOPRONI SZEMLE

Ödenburger Rundschau
Lokalhistorische Quartalschrift
Redaktion: Karl Mollay

Inhaltsverzeichnis und kurze Auszüge

Das Redaktionskomitee: Dreissig Jahre (1945–1975)

Szita, Szabolcs: Die Entwicklung der Jugendbewegung in Ödenburg in den Jahren 1945–1948 I. Teil

Láng, Ladislaus: Eine 140jährige Reportage über Ödenburg (Die Erzählung von Ferdinand Botgorschek aus 1835)

Aktuelle Fragen der Ödenburger Geschichtsforschung

Nagy, Johann: Die Bodenreform im Ödenburger Komitat im Jahre 1945

Kleine Mitteilungen

Mészáros, Gyula: Die Organisation sozialistischer Familienfeste und bürgerlicher Trauerakte in Ödenburg (1951–1974)

D., O.: Die Verleihung des Csatkai-Preises im Jahre 1974

Kulturelles Leben in Ödenburg

Domonkos, Otto: Bericht über die Tätigkeit des Ödenburger Museums im Jahre 1973

Tompos, Ernst: Über die Jugendwerke des Bildhauers Karl Soproni-Stöckert

Nekrologe

Szigeti, Kilian: Der Liturgiehistoriker Polykarp Radó (1899–1974)

Bücherschau

Hiller, Stefan: Ödenburg-Bibliographie für das Jahr 1974

Végjegyzet

1 (Megjegyzés - Popup)

Új Sopron (a továbbiakban Ú. S.) 1946. január 1.

2 (Megjegyzés - Popup)

Takáts Kálmán: Sopron város és megye felszabadulása 1945. SSz. 1956, 4.

3 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1945. április 25; Takáts i. m. 13.

4 (Megjegyzés - Popup)

Svéd-Gál: Fél évszázados harc az ifjúság szolgálatában. Bp., 1968, 94.

5 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1945. május 3.

6 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1945. május 10.

7 (Megjegyzés - Popup)

Lengyel-Sáry-Tirnitz: Az élet megindulása a felszabadulás után Győr-Sopron megyében. Győr, 1970, 264.

8 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1945. május 10.

9 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1945. május 19.

10 (Megjegyzés - Popup)

Lengyel-Sáry-Tirnitz i. m. 447.

11 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1945. május 29.

12 (Megjegyzés - Popup)

MSZMP Győr-Sopron megyei Bizottságának Archívuma (a továbbiakban MSZMP Arch.) 19. fond, 7 öe.: Jelentés a tömegszervezésről.

13 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1945. június 3.

14 (Megjegyzés - Popup)

Sopronnak ekkor kb. 5–6000 főnyi MADISZ korosztályú (24 évig) ifjúsága van, ebből a szervezők 5–600 fő részvételre számítottak.

15 (Megjegyzés - Popup)

Lengyel–Sáry–Tirnitz i. m. 271.

16 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1945. július 3.

17 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1945. július 19.

18 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1945. július 24.

19 (Megjegyzés - Popup)

MSZMP Arch. 19. fond. 7 öe.: Jelentés a tömegszervezésről.

20 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1945. július 26.

21 (Megjegyzés - Popup)

Gál Lajos: Egységbe ifjúság! Bp., 1973, 214.

22 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1945. augusztus 2.

23 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1945. augusztus 15.

24 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1945. augusztus 19.

25 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1945. szeptember 13.

26 (Megjegyzés - Popup)

Rákosi Máttyás már 1945. február 22-én a budapesti pártaktíván elmondott beszédében rámutatott: „Ami a Kisgazdapártot illeti, itt nincs kizárva, hogy a reakció megpróbálja megismételni azt a játékot, amit 1920-ban űzött, azaz betódul a Kisgazdapártba, kezébe veszi az irányítást. Utána megbontja a demokratikus erők egységét és megpróbálja megakadályozni az ország demokratizálódását. Ez a veszély kétségkívül igen nagy és komoly.” (Rákosi Máttyás: A magyar demokráciáért. Bp., 1948. 31).

27 (Megjegyzés - Popup)

Hám Tibor testvére, Hám Jenő a FISZ országos elnökségének tagja, később a MEFESZ főtitkára. Rákosi Hám Tibort 1945. szeptember 9-én, a Földigénylő Bizottságok kongresszusának kommunista tagjai előtt tartott beszédében a reakció táborába, az ál-kisgazdákhöz sorolta (A falu a választások előtt. Bp., 1945. 12.).

28 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1945. augusztus 28.

29 (Megjegyzés - Popup)

Közli Svéd–Gál i. m. 96–97.

30 (Megjegyzés - Popup)

Lengyel–Sáry–Tirnitz i. m. 276–277.

31 (Megjegyzés - Popup)

Soproni Újság (a továbbiakban: S. Ú.) 1945. október 28.

32 (Megjegyzés - Popup)

S. Ú. 1945. október 31.

33 (Megjegyzés - Popup)

Balogh Sándor: Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választások Magyarországon. Századok, 1970, 910.

34 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1945. október 31.

35 (Megjegyzés - Popup)

MSZMP Arch. 19 fond. 21. öe.: Városi titkári jelentés 1945. december hóról.

36 (Megjegyzés - Popup)

Kommunistaellenes éllel felmerült az SZDP és FKP kézfogójának veszélye. Peyer Károly soproni látogatása során kijelentette: „reméli, az SzDP a jövőben is meg fogja találni a kapcsolatokat a

kisgazdapárttal, mert a nehéz időkben is együtt dolgoztak és csak a kisgazdapárt állt az SzDP mellé.” A választási nagygyűlésen az MKP-val együttműködésről egyetlen szó sem esett (S. Ú. 1945. október 30.). Az év végén pedig szóba került az SZDP társulása az FKP kezén lévő Soproni Újsághoz, az „újságpaktum” is (MSZMP Arch. 19. fond. 21. öe.: Városi titkári jelentés 1945. december hóról).

37 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1945. november 7.

38 (Megjegyzés - Popup)

S. Ú. 1945. november 8.

39 (Megjegyzés - Popup)

A kérdéssel részletesen foglalkozik Berta Jenő: A fasizmus végnapjai, a népi demokratikus államiság kezdetei. SSz. 1965, 12–14.

40 (Megjegyzés - Popup)

A hangsúly először a soproni fiatalok cselekvési, gyülekezési fórumának megteremtésén volt (Ú. S. 1945. november 28.): „Az az ifjúság, amelynek Ady magyarsága mellett a handabandázó, melldöngető, nemzetieskedő magyarság semmit nem jelent, nem fogja mégegyszer túrni, hogy kirekesszék a magyar életből! Egy-két harcot már eddig is álltunk, ezután is állni fogunk! Igaz, hogy még nem vagyunk annyian, mint Ők, de megvan a keret, amelynek létszámát ki fogja egészíteni az új nemzedék, mely várja, hogy megvilágítsák előtte az igazi, magyar utat.”

41 (Megjegyzés - Popup)

Vitatémák: 1. Az egyház és a kereszténység kérdése; 2. Mi a reakció? 3. Szent István és Dózsa György problémája; 4. Az ifjúsági mozgalmak múltja; 5. Nevelés falun és városon; 6. Kritikai szellem és vélemény szabadság.

42 (Megjegyzés - Popup)

S. Ú. 1945. november 15.

43 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1945. november 22.

44 (Megjegyzés - Popup)

A felszabadulás és a népi demokratikus újjászületés kezdetét Győr, Moson és Sopron megyékben (1944–45). Győr, 1974. A kérdést részletesen tárgyalja Papp István: Sopron város és megye felszabadulása 1944–1945 (77–98); Nagy János: A nemzeti bizottságok tevékenysége és az agrárforradalom Sopron megyében (99–137).

45 (Megjegyzés - Popup)

MSZMP Arch. 19. fond. 21. öe.: Városi titkári jelentés 1945. december hóról.

46 (Megjegyzés - Popup)

I. h.

47 (Megjegyzés - Popup)

December közepén a belügyminiszter 1 hónapra betiltotta a Soproni Újságot reakciós hangvétele miatt.

48 (Megjegyzés - Popup)

„A két és fél évtizeden keresztül a kultúrától minden eszközzel távoltartott, gazdasági nyomorban felnevelődött ifjúságot egyik napról a másikra átnevelni képtelenség és aki ezt kívánja az ifjúság mozgalmaitól, az vagy légvárakat épít, vagy tudatos zavart kelt. Az ifjúság széles tömegei még nem látják a változást és nem is igen érdeklő őket. Egy-egy tanonckövetelésért, ifjúmunkáskövetelésért egy részüket talán meg lehet mozgatni; nagy tömegeiben azonban mozdulatlan, tespedő tömeg ma is. Az elmúlt rendszer hatása ez még, a céltudatos butítás eredménye. Szívós, lassú munka fogja kivezetni őket ebből” (Valóság, 1945. szeptember 16).

49 (Megjegyzés - Popup)

Közli Gál i. m. 58.

50 (Megjegyzés - Popup)

Mindszenty már 1945. október közepén intézett „üzenetet” a magyar ifjúsághoz, amelyet a kisgazdapárti ifjúsági sajtó közölt. 1945. október 18-i pásztorlevele pedig betetőzte, véglegesítette a jobboldal egységének létrejöttét. Vö. Balogh i. h. 1220.

51 (Megjegyzés - Popup)

Ságvári Ágnes: A magyar kül- és belpolitika néhány összefüggéséről a népi demokratikus forradalom időszakában. Századok, 1972, 1352.

52 (Megjegyzés - Popup)

S. Ú. 1946. március 17.

53 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1946. február 17.

54 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1946. március 8.

55 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1946. március 13.

56 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1946. március 23.

57 (Megjegyzés - Popup)

MSZMP Arch. 19. fond. 24. öe.: Jelentés az MKP Sopron városi szervezetének 1946. április 1.–május 15. közötti fejlődéséről (Berzsák Béla).

58 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1946. március 29.

59 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1946. március 23.

60 (Megjegyzés - Popup)

Erre a felsőbb hatóságok és a polgármester által szorgalmazott feladatra a középfokú tanintézetek év végi értékelésében általános utalások vannak. A soproni Áll. Fáy A. kereskedelmi középiskola 1944–45 és 1945–46. iskolai évről számot adó évkönyvében konkrét adat található: „ifjúságunk résztvett a városban a fasiszta könyvek gyűjtésében. Több, mint 200 kötetet gyűjtött beszolgáltatásra”.

61 (Megjegyzés - Popup)

MSZMP. Arch. 19. fond. 11. öe.: Sopron megye politikai helyzetjelentése.

62 (Megjegyzés - Popup)

Közli Kis András: A Magyar Közösségtől a Földalatti Fővezérségig. Bp., 1969, 97.

63 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1946. április 27.

64 (Megjegyzés - Popup)

MSZMP Arch. 19. fond. 24. öe.: Kapuvári járási titkár VII. 27-i jelentése (Csöngéy Sándor)

65 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1946. július 13.

66 (Megjegyzés - Popup)

„A Kisgazdapárt politikai válságot akart előidézni, kihasználva az infláció okozta gazdasági nehézségek és a párizsi béketárgyalások kedvezőtlen hatását... Az újságok naponta közölnek híreket a fegyverrejtegetésekről, illegális szervezkedések leleplezéséről, sovinszta jelszavakat tartalmazó röplapok terjesztéséről, fegyveres provokációkról. A szovjet ifjúsági küldöttség látogatása idején Budapesten, a Nagykörúton, fényes nappal fasiszta orvgyilkosok lesből agyonlőtték két szovjet tisztet és egy arra haladó

munkáslányt” (Gál i. m. 69).

67 (Megjegyzés - Popup)

S. Ú. 1946. július 4.

68 (Megjegyzés - Popup)

Soproni Világosság (a továbbiakban S. V.) 1946. június 17.

69 (Megjegyzés - Popup)

MSZMP Arch. 19 fond. 11. öe.: Sopron megye politikai helyzetjelentése.

70 (Megjegyzés - Popup)

S. Ú. 1946. június 27.

71 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1946. július 16.

72 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1946. július 20., 25.

73 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1946. augusztus 1.

74 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1946. szeptember 8.

75 (Megjegyzés - Popup)

A vármegyei közigazgatás az ígéreték és utasítás ellenére sem segített. Ezért jegyzi meg Bonyhádi Károly: „ne szociális adakozás, ne gyűjtés és alamizsna, hanem nemzetünk élő felelősségtudata adjon támaszt a felemelkedni kívánó népi értelmiségnek (Új Sopron 1946. november 1.)

76 (Megjegyzés - Popup)

Mindnyájan voltunk egyszer az Akadémián ... Sopron 1919–1969. Az Erdészeti és Faipari Egyetem jubileumi évkönyve. Sopron, 1970, 176. A népi kollégium megalakulását tévesen 1947-re datálja.

77 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1946. szeptember 18.

78 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1946. szeptember 28.

79 (Megjegyzés - Popup)

Népszava 1946. november 17.

80 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1946. október 10.

81 (Megjegyzés - Popup)

MSZMP Arch. 19 fond. 11 öe.: Sopron megye politikai helyzetjelentése.

82 (Megjegyzés - Popup)

MSZMP Arch. 19 fond. 14 öe.: MKP Sopron megyei Bizottság jelentése 1946 szeptember hóról.

83 (Megjegyzés - Popup)

I. h.

84 (Megjegyzés - Popup)

MSZMP Arch. 19 fond. 21. öe.: Sós Dezső jelentése az 1946 októberi pártmunkáról.

85 (Megjegyzés - Popup)

I. h.

86 (Megjegyzés - Popup)

A kérdésre vö. Szabó Bálint: A főbb politikai irányzatok nézetei a fejlődés perspektíváiról Magyarországon 1945 végén – 1946 első felében. Párttörténeti Közlemények, 1969/2, 8.

87 (Megjegyzés - Popup)

1946. IX. 28.–X. 1.

88 (Megjegyzés - Popup)

A népi demokrácia útja. Az MKP III. kongresszusának jegyzőkönyve. Bp., 1946, 74. A III. Kongresszus munkáját tárgyalja Blaskovits János–Labádi Lajos: A Magyar Kommunista Párt III. Kongresszusa. Bp., 1968.

89 (Megjegyzés - Popup)

Ismerteti Gál i. m. 77–78.

90 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1946. október 6., 10.

91 (Megjegyzés - Popup)

Közli Gál i. m. 80.

92 (Megjegyzés - Popup)

MSZMP. Arch. 19 fond. 21. öe.: 1946. november 12. politikai jelentés.

93 (Megjegyzés - Popup)

S. Ú. 1946. október 24.

94 (Megjegyzés - Popup)

S. Ú. 1946. november 12.

95 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1946. november 15.

96 (Megjegyzés - Popup)

Szövegezéséből: „nem tűrhetjük, hogy az iskolába politikát vigyenek, hogy ezzel a szeretetet kiöljék gyermekeink lelkéből, s helyette gyűlölettel telítsék azt” (Ú. S. 1946. december 5).

97 (Megjegyzés - Popup)

S. Ú. 1946. december 20.

98 (Megjegyzés - Popup)

A népi demokrácia útja. Az MKP III. Kongresszusának jegyzőkönyve. Bp., 1946, 335.

99 (Megjegyzés - Popup)

1946–47-es tanév folyamán megalakult a MADISZ iparosifjak csoportja is, Holzmann Géza vezetésével. A Szt. György u. 20. sz. alatti iskolában 6 nagyméretű faluijságot adtak ki a tanoncproblémákról. Ezenkívül részt vettek a munkáspártok ifjúsági csoportjai és rendező gárdai munkájában is. Sopron Thj. Város Államsegélyes Szakirányú Fiú- és Leányiparostanonciskola évkönyve 1946–47, 5–7 (Kézirat a MŰM. 403. Szakmunkásképző Intézetében).

100 (Megjegyzés - Popup)

Itt mérlegelni kell azt is, hogy a különböző társadalmi rétegek számarányához képest elenyészően csekély a középiskoláig eljutott munkásifjúság száma, mint ezt a következő számok mutatják:

	Össznépességben	Középiskolában
A szegényparasztság aránya	35,0%	1,3%
A munkásság aránya	21,4%	3,8%
A birtokos osztály aránya	16,8%	12,2%
A polgárság aránya	26,8%	82,7%
	100%	100%

Eszerint tehát a lakosságnak együttesen még 44 százalékát sem kitevő birtokos osztály és polgárság a középiskolákban körülbelül 95 százalékban foglalta el a rendelkezésre álló helyeket. A lakosságnak közel egynegyedét kitevő munkásosztály viszont 4 százalékot sem ért el az iskolákban. Meg kell jegyezni, hogy ebben a számban benne foglaltatnak azok a munkásifjak, akik csak az első középiskolai osztályokig jutottak el. Az ipari munkásságnak tehát megdöbbentően kis hányada ért el a középiskolák kapujáig. Az ipari munkásság 10–17 éves gyermekei közül minden 108. jutott a középiskoláig, minden 425. 18–23 éves gyermeke a főiskoláig. A kérdésre vö. Földes Ferenc: Munkásság és parasztság kulturális helyzete Magyarországon. Bp., 1941.

101 (Megjegyzés - Popup)

MSZMP, Arch. 19 fond. 21. öe.: 1946. november 12. politikai jelentés.

102 (Megjegyzés - Popup)

Az író gazdag kéziratos hagyatéka két vastag kötetet tesz ki. A kismartoni tartományi könyvtár őrzi.

103 (Megjegyzés - Popup)

Nagy Imre: A Történelmi Társulat kirándulása Sopron városába. Századok, 1883, 37.

104 (Megjegyzés - Popup)

Mohl Adolf: Mondák Kismarton környékéről. Sopron, 1905.

105 (Megjegyzés - Popup)

Vö.: Missuray-Krug Lajos: Hany Istók, SSz. 1943, 24–57.

106 (Megjegyzés - Popup)

Pl. a gazdag hercegi könyvtár. Vö. Mollay Károly: Sopron vármegye vázlatos története. Lásd Csatkai–Dercsényi (szerk.): Sopron és környéke műemlékei. Bp., 1956², 102.

107 (Megjegyzés - Popup)

„Der letzte Frangipan”, 1834.

108 (Megjegyzés - Popup)

Az életrajzi adatok a „Vorschlagtable auf die Verwalterstelle in der Herrschaft Forchtenstein”-ből származnak. Esterházy levéltár, Eisenstadt, Personalia Forchtenstein, Nr. 910, 1856.

109 (Megjegyzés - Popup)

Johann Napomuk Vogl édesanyja nagyboldogasszonyi születésű. J. N. Vogl 1802-től 1866-ig élt, Bécsben a romantikus érdeklődésű írók körének központját képezte. Összejöveleiket a híres „Neuner” kávéházban tartották.

110 (Megjegyzés - Popup)

Oesterlein Miklós, egy gazdag gyártulajdonos kiadásában jelent meg. Oesterlein 1840-ben bekövetkezett halála után először özvegye, majd J. N. Vogl vezette. 1848-ban megszűnt.

111 (Megjegyzés - Popup)

Lásd az „Ameisenkönig” című novelláját, amely 1843-ban a *Schuhmachers* „Lebensbilder” nevű szépirodalmi antológiában jelent meg.

112 (Megjegyzés - Popup)

Vö. Battista: Expeditionsreise nach Ungarn. Oesterreichisches Morgenblatt 1838; Nr. 6. Schmidt, Leopold: Die Entdeckung des Burgenlandes im Biedermeier. Eisenstadt, 1961.

113 (Megjegyzés - Popup)

L. a szőlásszabadságot dicsőítő költeményét: Te deum laudamus. Közli Riedl, Adalbert: Volk und Heimat 1963, Nr. 3.

114 (Megjegyzés - Popup)

Romwalter Károly nyomdájában 1853.

115 (Megjegyzés - Popup)

„Vorschlagtablelle”. Vö. a 7. jegyzetet.

116 (Megjegyzés - Popup)

Esterházy levéltár, Eisenstadt, Pers. Nr. 476, 1858, júl. 14.

117 (Megjegyzés - Popup)

Riedl, Adalbert: F. Botgorschek, Volk und Heimat 1963, Nr. 29.

118 (Megjegyzés - Popup)

Gyászjelentés F. Botgorschek haláláról, Sopron, 1868. júl. 9.

119 (Megjegyzés - Popup)

Vö. Réz, Heinrich: Deutsche Zeitungen und Zeitschriften in Ungarn. München, 1935, 80: Oedenburger Localblatt; Verlag Carl Romwalter, Schriftleiter Ferdinand Botgorschek, Oedenburg M. 1864–1867 Vorher: Harmonia.

120 (Megjegyzés - Popup)

Gyakran jelennek meg például a „Localblatt” hasábjain Remekházy Josefina és J. N. Vogl elbeszélései, de nem hiányoznak a német klasszikusok versei, idézetei sem.

121 (Megjegyzés - Popup)

Botgorschek, Ferdinand: Kloster und kirche der Ursulinerinnen in Oedenburg, 1865.

122 (Megjegyzés - Popup)

Franziska Botgorschek, geb Eötvös gibt Nachricht vom... Ableben des F. Botgorschek, Zeitungsredacteur in Oedenburg am 9. Juli 1868, Alter Kornmarkt Nr. 258. A gyászjelentés a kismartoni tartományi levéltárban van.

123 (Megjegyzés - Popup)

Tivoli: park és szórakozóhely Bécs XII. kerületében, nem messze Schönbrunn-tól. 1843-ban megszűnt. Ma a Tivoli utca emlékeztet rá.

124 (Megjegyzés - Popup)

Tivoli: park és szórakozóhely Bécs XII. kerületében, nem messze Schönbrunn-tól. 1843-ban megszűnt. Ma a Tivoli utca emlékeztet rá.

125 (Megjegyzés - Popup)

„Besonders vortrefflich sind die Oedenburger Birnen, Pfirsiche und Pflaumen. Berühmt ist auch das Ödenburger gedörrte Obst, und muss umso respektvoller genossen werden, als es wirklich durch schöne Frauenhände mit grosser Reinlichkeit und Sorgfalt gedörrt, zubereitet und mit Geschmack in Schachteln geordnet und wundervoll zierlich geschmückt wird”. Vö. Wimmer, Gottlieb, August: Das Ödenburger Komitat im Königreich Ungarn. Wien, 1840, 8.

126 (Megjegyzés - Popup)

Ellrich Ágost 1819–1825 között hosszabb időt töltött Magyarországon különböző részein. Benyomásait könnyed zsánerekben az „Ungarn, wie sie sind. Charakterschilderung dieses Volkes in seinen Verhältnissen und Gesinnungen” (Berlin 1831) c. könyve tolmácsolja. Ismerteti: Adorjai Andor: Utazások Magyarországon a XIX. század első felében. Magyar Figyelő, 1912, 57–81, 133–150.

127 (Megjegyzés - Popup)

„Az ember tervez, Isten végez” közmondásnak tréfás kifordítása.

128 (Megjegyzés - Popup)

„Vor dem Hinterthor der Inneren Stadt ist die Silbergasse. Zwischen diesem und dem Obernthore sind am Stadtgraben verschiedene Handlungs- und Professionisten-Gewölber, wo man mit vieler Bequemlichkeit alle Nothdürftigkeiten bekommen kann. Vor denselben ist der gewöhnliche Marktplatz, wo Frucht und Gartengewächse verkauft werden. Diesen erst gemeldeten Gewölbern gegenüber ist die sogenannte Strasse, welche gemeiniglich „zwischen den Wirtshäusern” genennet wird, weil man hier das Hirschen-Ochsen-Rössel- und Engelwirthshaus antrifft.” Vö. Korabinsky, Johann: Geographisch-Historisches und Produkten Lexikon von Ungarn. Pressburg; Weber und Korabinsky 1786, 466.

129 (Megjegyzés - Popup)

A „Magyar Király”-hoz címzett vendéfgadót csak 1833 óta ismerték ezen a néven. Azelőtt „Vörös Ökör”-nek hívták. Tulajdonosa Hofer Péter nagykereskedő volt, aki a múlt század harmincas éveiben az épületet fényesen átalakította és kávéházzal bővítette. 1891-ben melléje építették a „Pannóniát”, amellyel először csak egyesült, utána azonban végképp megszűnt. A „Die Rose” a „Fehér Rózsa” nevű előkelő vendéfgadó volt a Lenin körüti ABC-áruház helyén (Várkerület 119/b). Vö. Heimler Károly: Sopron topográfiája. Sopron, 1936, 137, 139.

130 (Megjegyzés - Popup)

Franul von Weissenthurn, Johanna (1773–1847). Weissenthurn az író nő nemesi előneve. Pályafutását mint színésznő kezdte; 1809-ben ő játszotta Napóleon előtt Phaedra szerepét Schönbrunn színpadán. Mint drámaíró csekélyebb jelentőségű. Főleg érzelgős családi konfliktusokat hozott a színpadra, amelyeknek meséjét sokszor egy hét alatt megírta. Színésznői praxisa azonban éberré tette a közönség igényei iránt, úgyhogy színdarabjait a legtöbb színházban nagy sikerrel játszották. Sopronban „Die Pilgerin” című darabját először 1828. november 4-én játszották (vö. Vatter Ilona: A soproni német színesztet története 1841-ig. Bp., 1929, 72, 103).

131 (Megjegyzés - Popup)

Akkoriban így hívták a Széchenyi térnek a mai szobor körül elterülő részét. 1828-ban szárították ki a helyén fekvő tavat és fasorokat ültettek. Volt ott egy frissítő bódé és egy zenekari emelvény is – mint ezt Botgorschek is tanúsítja. Vö. Csatkai Endre: Zadjeli Schlachta Etelka soproni naplója (1838–1842). Sopron, 1943, 71.

132 (Megjegyzés - Popup)

1740 körül létesítette Preysing generális a Neu Hof (ma Erzsébetkert) nevű majort és kertet. 1763-ban vette meg ezt tőle a város és átalakította: a majorból szárazmalmot, a kertből francia ízlésű közkertet létesített.

133 (Megjegyzés - Popup)

Ma Wiener Neudorf Alsó-Ausztriában.

134 (Megjegyzés - Popup)

Feltehetőleg a mai Széchenyi tér és a mai Petőfi téri általános iskola közötti összeköttetés. Az utcanév Sopron első nyomtatott utcanévjegyzékében (1869) nem szerepel.

135 (Megjegyzés - Popup)

A „Casino” 1789-ben épült Pejachevich Károly gróf megbízásából. A mai Petőfi téri általános iskola helyén állott. Előtte kioszk volt, ami körül a város társadalmi élete zajlott. Vö. Csatkai i. m. 25.

136 (Megjegyzés - Popup)

Thalia a színművészet múzsája, temploma tehát a színház. A színházról Botgorschek a következőkben szemléletes leírást ad. A mai Széchenyi gimnázium telkén állt egy ökörvonta szárazmalmot, amelyet 1754-ben vándorszínészek béreltek ki. Kezdeményezésük sikere arra ösztökélte a városatyákat, hogy

kőszínházzá alakítsák át. Ebben az épületben folyt 1841-ig a város színi élete (vö. Vatter i. m.). Botgorschek iróniája részben tükrözi a soproni polgár elégedetlenségét is.

137 (Megjegyzés - Popup)

„Wiener Währung”-nak (W. W.) hívták azt a pénznemet, amely az 1811-ben bevezetett osztrák „Einlösungsschein” (pénzbeváltási utalvány) alapját képezte. Minden beszolgáltatott százforintos bankjegyért járt egy ilyen utalvány, melyért az infláció mértéke szerint 20 forintot fizettek. A bécsi nép hamispénznek gúnyolta. Váltópénzüil három-, egy-, fél- és negyedrézkrajcárok szolgáltak.

138 (Megjegyzés - Popup)

Carl Hochheyne a századforduló körül a bécsi Leopoldstadti színház ünnepelt művésze volt. A két soproni színészlőről egyelőre többet nem tudunk. Vatter Ilona (i. m.) nem ismert.

139 (Megjegyzés - Popup)

A soproni tanács jegyzőkönyvei – amelyeknek színházi vonatkozásait Vatter Ilona alaposan feldolgozta – bizonyítják, hogy Willi Mihály 1822 óta megszakításokkal Sopronban működött, 1825-től kezdve mint a színház vezetője. Pár évi győri szereplés után 1828-ban ismét ő vette át a soproni színház bérletét. Habár a színház külseje nem volt megfelelő és idővel túl kicsinek is bizonyult, több tehetséges színész lépett fel vezetése alatt. Leánya, majd Vogl színésznő, a Theater an der Wien egykori tagja, özv. Holdné, Schwarzné, Übersetzer színésznők álltak a rajongás középpontjában (vö. Vatter i. m.). Vatter csak 1837-re keltezi Vogl színésznő első soproni fellépését.

140 (Megjegyzés - Popup)

A zárójelbe tett kifejezés a következőképpen magyarázható: Adana, a híres árumegállóhely Kis-Ázsiai és Szíria között, ismert volt a belvárosi sikátoraiban uralkodó tolongásról; Patmos (*Patmon* görög tárgyeset!) ugyan több teret nyújtott, mégis az Aegeis jeletéktelen szigetei közé tartozott. A színházból kilépő tehát úgyszólván csöbörből vödörbe jutott.

141 (Megjegyzés - Popup)

A belvárost tehát a legrövidebb úton: a mai Orsolya téren és a Hátsókapun keresztül hagyták el.

142 (Megjegyzés - Popup)

Einen wahren Contrast zu diesem hinteren Nicht-thor bildet der gigantische Stadthurm, der zugleich das vordere Thor macht; bei diesem Anblick stieg die Erinnerung an die langst vergessene Schulanekdote in mir auf, wie Diogenes die Bürger einer Kleinstadt mahnte, die Thore zu schliessen, dass die Stadt nicht desertiere. Hier könnte man den Thurm für den Wachter halten, der diesen Unfug zu vigilieren hat (Botgorschek széljegyzete).

143 (Megjegyzés - Popup)

Botgorschek valószínűleg a „Der Bote von und für Ungarn” c. lapot említi. Wiegand György kiadásában jelent meg 1833. jan. 3-tól 1835. június huszonhatodikáig. A harmadik évfolyam „Der Bote” cím alatt jelent meg. Mellékletéül szolgáltak a Botgorschek által felületesen megnevezett illusztrált lapok. Az

„Allgemeine Theaterzeitung” Bäuerle kiadásában jelent meg 1807-től kezdve. Kritikáiban sokszor foglalkozott soproni színelőadásokkal. Az Oesterreichisch-Kaiserlich Privilegierte Wiener Zeitung (a Wiener Diarium utódja) 1703 óta a kormányzat hivatalos lapja. A soproni tanács gyakran küldött be ide hirdetéseket.

144 (Megjegyzés - Popup)

A konvenció (Conventions-Münze), avagy húszforintos pénzláb. 1753-ban Ausztria és Bajorország (valamint a következőkben számos német állam) kötelezték magukat arra, hogy a kölni márkát húsz forint, avagy tizenhárom és fél tallér értékben veretik ki. A konvenció pénz Ausztriában egészen 1857-ig érvényben maradt.

145 (Megjegyzés - Popup)

A tűzvédelmi szabályzat (Feuerordnung) Sopronban 1700-ban lépett érvénybe. A városatyák annyira mentek gondosságukban és elővigyázatosságukban, hogy nem engedélyezték a szabadtéri és az utcai dohányzást (vö. még Házi Jenő: SSz. 1962, 33–36).

146 (Megjegyzés - Popup)

A Magyar utcának a Kőfaragó tér felé eső végén volt a Potschy avagy Magyar kapu, a Balfi út és a Híd utca találkozásánál a Balfi (*Wolfser*) kapu. A *Cruzen–Rigl* Sopronban *Kruzenberg*, azaz *Kurucdomb* nevet viselte.

147 (Megjegyzés - Popup)

A Bécsi kapu (*Wiener Tor*) a Bécsi út és a Szélmalom utca találkozásánál. A vesztőhely a Bécsi kapun túl, tehát az akkori városon kívül volt.

148 (Megjegyzés - Popup)

F(aust), azaz *marok* nevű lómérték a lovak marmagasságának mérésére. Az 5 marok magasságú ló valóban csak lovacska volt, hiszen a hadsereg csak 14–15 marok marmagasságú lovakat vett át (vö. Mollay Károly: SSz. 1973, 284).

149 (Megjegyzés - Popup)

Félreérthetetlen célzás Schiller Frigyes 1795-ben írt „Pegasus in der Dienstbarkeit” (utóbb P. im Joche) című versére, amely ugyancsak egy lóvásárról szól.

150 (Megjegyzés - Popup)

A Potschy, azaz Magyar kapuhoz.

151 (Megjegyzés - Popup)

Az idézet Schiller „Der Kampf mit dem Drachen” c. balladájából származik, persze kissé kifordítva: „Was rennt das Volk, was wälzt sich dort / Die langen Gassen brausend fort? / Stürzt Rhodus unter Feuers Flammen? / Es rottet sich ein Sturm zusammen, / Und einen Ritter, hoch zu Ross, / Gewähr ich aus dem

Menschentross.” – A paradikus ellentét jól kiemeli az esemény jellegét.

152 (Megjegyzés - Popup)

Már a 16. században szerepel a vesszőzés mint büntetés Sopron városi törvénykezésében. Főleg a tolvajlási esetekben – mint ezúttal is – alkalmazták. A súlyosabb bűnök elkövetőit pellengérrrel és kiutasítással sújtották. A vesszőzés legszigorúbb fajtája a „Staube” volt, amelyet a bitófa alatt végeztek. Vö. Winkler Elemér: Bűnök és büntetések a régi Sopronban. Sopron, 1924, 74.

153 (Megjegyzés - Popup)

A leírás hangneme szemléletesen érzékelteti a reformkori politikai vitairodalom állásfoglalását a magyar törvénykezés középkori, kötetlen elemeivel kapcsolatban.

154 (Megjegyzés - Popup)

„Az igazságosság tükre.” Botgorschek gúnyosan idézi a nemesi törvénykezés dölyfös önjellemzését.

155 (Megjegyzés - Popup)

A *verbunkos*, azaz toborzó tánc. Ez az elnevezés Ausztria és Magyarország közös hadszedő intézményével függ össze. A XVIII. század második felétől a zenés mulatást rendszeresen alkalmazták a katonafogás eszközeként.

156 (Megjegyzés - Popup)

Suade, magyarul *sváda*. Vö. Fábrián Pál: Magyar Nyelv 1959, 250.

157 (Megjegyzés - Popup)

Az adott parolán (belegyező kézszorítás és szó) nem lehetett már változtatni.

158 (Megjegyzés - Popup)

alla minuta (olasz) ’aprólékosan’.

159 (Megjegyzés - Popup)

„Wiener Währung”-nak (W. W.) hívták azt a pénznemet, amely az 1811-ben bevezetett osztrák „Einlösungsschein” (pénzbeváltási utalvány) alapját képezte. Minden beszolgáltatót százforintos bankjegyéért járt egy ilyen utalvány, melyért az infláció mértéke szerint 20 forintot fizettek. A bécsi nép hamispénznek gúnyolta. Váltópénzüil három-, egy-, fél- és negyedrézkrajcárok szolgáltak.

160 (Megjegyzés - Popup)

Helyesen: „Arrestanten” (fogyok).

161 (Megjegyzés - Popup)

Schilling ’ egy adag (12 vagy 30) botütés.

162 (Megjegyzés - Popup)

Kutscherpeter: Der Ausdruck „Kutscherpeter“, was wohl so viel heissen mag als ausgelassen, lustig, muthwillig, unüberlegt – vielleicht auch etwas Unzarteres, ist auch in Ödenburg lokal (Botgorschek jegyzete).

163 (Megjegyzés - Popup)

A *Fuchs* 'sárga(ló); róka' itt szójáték az *Esel* 'szamár' ellenében.

164 (Megjegyzés - Popup)

1827-es évjáratú, 1835-ben tehát komoly óbor.

165 (Megjegyzés - Popup)

Mindkét nembeli előkelőségek.

166 (Megjegyzés - Popup)

A magyar forradalmi munkásmozgalom története. Bp., 1970, 54–55.

167 (Megjegyzés - Popup)

600/1945. ME. sz. rendelet I. fejezet 2–3. §.

168 (Megjegyzés - Popup)

GySmL. 2. sz. (Sopron): Főispáni iratok 204/1945.

169 (Megjegyzés - Popup)

GySmL. 2. sz.: Főispáni iratok 7/1945.

170 (Megjegyzés - Popup)

GySmL. 2. sz.: Főispáni iratok 7/1945.

171 (Megjegyzés - Popup)

GySmL. 2. sz.: Főispáni iratok 7/1945.

172 (Megjegyzés - Popup)

GySmL. 2. sz.: Főispáni iratok 852/1945, 1140/1945; vö. még Soproni Elek „A kultúrsarok gondjai” (Bp., 1940) alapján készült térképeket.

173 (Megjegyzés - Popup)

GySmL. 2. sz.: Főispáni iratok 1140/1945; vö. még Nagy János: SSz. 1970, 246–55.

174 (Megjegyzés - Popup)

GySmL. 2. sz.: Főispáni iratok 1140/1945.

175 (Megjegyzés - Popup)

Új Magyar Lexikon. Bp., 1960, 3. kötet 287.

176 (Megjegyzés - Popup)

GySmL. 2. sz.: Főispáni iratok 1140/1945.

177 (Megjegyzés - Popup)

GySmL. 2. sz.: Főispáni iratok 1140/1945.

178 (Megjegyzés - Popup)

GySmL. 2. sz.: Főispáni iratok 1140/1945.

179 (Megjegyzés - Popup)

GySmL. 2. sz.: Főispáni iratok 1140/1945.

180 (Megjegyzés - Popup)

GySmL. 2. sz.: Főispáni iratok 1140/1945.

181 (Megjegyzés - Popup)

GySmL. 2. sz.: Főispáni iratok 649/1945.

182 (Megjegyzés - Popup)

GySmL. 2. sz.: Közigazgatási Bizottsági iratok (KIB) 13/1946.

183 (Megjegyzés - Popup)

GySmL. 2. sz.: KIB. 217/1947.

184 (Megjegyzés - Popup)

Donáth Ferenc: Demokratikus földreform Magyarországon 1945–1947. Bp., 1969, 72.

185 (Megjegyzés - Popup)

GySmL. 2. sz.: Főispáni iratok 804/1948.

186 (Megjegyzés - Popup)

GySmL. 2. sz.: Főispáni iratok 1140/1945.